

ผลกระทบบจากการดำเนินนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของเกาะช้างของ
รัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร

จตุรินทร์ ขวัญเนตร

งานนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมืองและการบริหารจัดการ

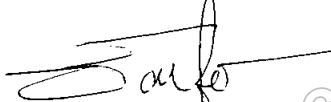
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

พฤศจิกายน 2550

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยบูรพา

คณะกรรมการควบคุมงานนิพนธ์และคณะกรรมการสอบงานนิพนธ์ ได้พิจารณา
งานนิพนธ์ของ จุตินันท์ ขวัญเนตร ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมืองและการบริหารจัดการ
ของมหาวิทยาลัยบูรพาได้

คณะกรรมการควบคุมงานนิพนธ์

.....อาจารย์ที่ปรึกษา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยชนต์ ประดิษฐ์ศิลป์)

คณะกรรมการสอบงานนิพนธ์

.....ประธาน
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยชนต์ ประดิษฐ์ศิลป์)

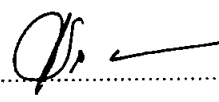

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ชงชัย วงศ์ชัยสุวรรณ)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ สามัคคีธรรม)

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์อนุมัติให้รับงานนิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมืองและ
การบริหารจัดการ ของมหาวิทยาลัยบูรพา

.....คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จรัส นกกรจ้แดง)

วันที่.../6...เดือน... .. พ.ศ. 2550

ประกาศคุณูปการ

งานนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความกรุณาจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยนนต์ ประดิษฐ์ศิลป์ ประธานกรรมการที่ปรึกษางานนิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.ธงชัย วงศ์ชัยสุวรรณ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ สามัคคีธรรม กรรมการที่ปรึกษาที่กรุณาให้คำแนะนำแนวทาง ที่ถูกต้อง ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความละเอียดถี่ถ้วน และเอาใจใส่ด้วยดีเสมอมา ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งเป็นอย่างยิ่ง จึงขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบคุณผู้ให้สัมภาษณ์และให้ข้อมูล ตลอดจนความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ในการทำงานนิพนธ์ครั้งนี้ให้สำเร็จได้

ขอขอบคุณ คุณพ่อ คุณแม่ ที่เป็นแรงผลักดันให้ผู้วิจัยเรียนต่อปริญญาโทและมอบความรัก กำลังใจมาให้โดยตลอด และเพื่อน คี ก้อย นุ่น จนวน ที่อุทิศเวลาช่วยเก็บข้อมูลในการทำงานวิจัยครั้งนี้ และขอบคุณทุก ๆ คนที่มีส่วนช่วยให้การทำงานนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดี

จตุรินทร์ ขวัญเนตร

48920195: สาขาวิชา: เศรษฐศาสตร์การเมืองและการบริหารจัดการ; ร.ม. (เศรษฐศาสตร์การเมืองและการบริหารจัดการ)

คำสำคัญ: ผลกระทบ/ การดำเนินนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งชาติทางทะเล/ ความมั่นคงทางทะเล/ ศูนย์ประสานการปฏิบัติในการรักษาผลประโยชน์ของชาติทางทะเล
จุดเน้นที่ ขวัญเนตร: ผลกระทบจากการดำเนินนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของ

เกาะช้างของรัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร (IMPACT OF TOURISM PROMOTION POLICY IMPLEMENTATION OF KOH CHANG OF POLICE LIEUTENANT COLONEL TAKSIN SHINAWATRA GOVERNMENT) อาจารย์ผู้ควบคุมงานนิพนธ์: ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์, Ph.D., รงชัย วงศ์ชัยสุวรรณ, Ph.D., สมศักดิ์ สามัคคีธรรม, Ph.D., 72 หน้า, ปี พ.ศ. 2550.

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษากระบวนการและผลกระทบจากการดำเนินนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนเกาะช้างของรัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแนวเศรษฐศาสตร์การเมือง โดยใช้ข้อมูลเอกสารและการสัมภาษณ์เจาะลึก ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการนำนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนเกาะช้างของรัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร ไปปฏิบัติ มีลักษณะเป็นกระบวนการที่กำหนดจากบนลงล่าง (Top Down Approach) โดยรัฐบาลได้ตั้งองค์การมหาชนขึ้นมารับผิดชอบกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติ ได้แก่ องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.) ซึ่งเป็นองค์การพิเศษที่มีอำนาจเหนือ (Overrule) หน่วยงานราชการปกติที่รับผิดชอบในการดำเนินนโยบาย การดำเนินนโยบายสะท้อนให้เห็นการกีดกันกลุ่มต่าง ๆ ในท้องถิ่นไม่ให้มีส่วนร่วมในการนำนโยบายไปปฏิบัติ ไม่ว่าจะเป็นการแสดงความคิดเห็นที่แตกต่างหรือการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การนำนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของเกาะช้างของรัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร ไปปฏิบัติ ได้ส่งผลกระทบให้เกิดการขยายตัวของผลิตแบบทุนนิยมของชุมชนบนเกาะช้าง และมีผลให้เกิดการขยายตัวของธุรกิจท่องเที่ยวท้องถิ่น มีการจ้างแรงงานต่างด้าวและแรงงานต่างถิ่นมากขึ้น รวมถึงผู้ผลิตรายย่อยบนเกาะช้างต้องปรับการผลิตให้มีการลงทุนเข้มข้นมากขึ้น หรือเปลี่ยนจากการทำประมงไปสู่ธุรกิจท่องเที่ยวมากขึ้น อย่างไรก็ตามนโยบายดังกล่าวได้ส่งผลกระทบทางลบทางด้านกระจายรายได้ ค่าครองชีพ สิ่งแวดล้อม และปัญหาสังคม

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ.....	ง
สารบัญ.....	จ
สารบัญภาพ.....	ซ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของงานวิจัย.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	6
ขอบเขตของการวิจัย.....	6
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย.....	7
นิยามศัพท์.....	7
2 แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	8
แนวคิดเกี่ยวกับการขยายตัวของระบบทุนนิยม.....	8
ทฤษฎีเศรษฐกิจสองระบบ.....	10
ทฤษฎีวิถีการผลิตแบบเอเชีย.....	12
แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว.....	16
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	20
3 วิธีการศึกษา.....	25
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	25
การตรวจสอบข้อมูลคุณภาพ.....	26
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	26
4 ผลการศึกษา.....	27
บริบททางประวัติศาสตร์ของเกาะช้าง.....	27
กระบวนการดำเนินนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของเกาะช้างของรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร.....	40
ผลกระทบจากการดำเนินนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของเกาะช้างของ รัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร.....	52

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
5 สรุปและอภิปรายผล.....	59
ข้อค้นพบจากการศึกษา.....	59
การอภิปรายผล.....	60
ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย.....	62
ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป.....	63
บรรณานุกรม.....	64
ภาคผนวก.....	68
ประวัติย่อของผู้วิจัย.....	72

มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
4-1 กรอบการพัฒนาพื้นที่พิเศษหมู่เกาะช้างและพื้นที่เชื่อมโยง.....	42
4-2 เป้าหมายการพัฒนาพื้นที่พิเศษหมู่เกาะช้างและพื้นที่เชื่อมโยง.....	46

มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของงานวิจัย

เกาะช้างเป็นเกาะที่ใหญ่เป็นอันดับ 2 ของประเทศ รองจากภูเก็ต โดยมีพื้นที่ 650 ตารางกิโลเมตร ซึ่งเป็นเกาะที่มีชื่อเสียงโด่งดังอันดับต้นของทะเลตะวันออก ด้วยความงามของธรรมชาติอันหลากหลายบนเกาะแห่งนี้ ไม่ว่าจะเป็นหาดทราย ทะเล น้ำตก ป่าดิบชื้นอันอุดมสมบูรณ์และวิถีชีวิตอันเรียบง่ายของชุมชนชาวประมงเกาะช้าง การตั้งถิ่นฐานของชุมชนบนเกาะช้าง พบว่ามีมาก่อน พ.ศ. 2440 โดยคนจีนใช้เป็นที่พักคลื่นลมในฤดูมรสุมของเรือสำเภาจากเมืองจีนและชาวญวนที่อพยพหนีสงครามมาตั้งถิ่นฐานยังบริเวณนี้ ต่อมาฝรั่งเศสได้เข้ามาตั้งอาณานิคมทำการยึดจันทบุรีไว้ จนกระทั่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงทำสนธิสัญญาแยกเมืองพระตะบอง เสียมราฐ ศรีโสภณ และเมืองประจันตคีรีเขต (เกาะกง) เมื่อครั้งยึดเมืองตราดต่อจากเมืองจันทบุรีให้กับฝรั่งเศส จากนั้นชาวไทย ชาวเขมร ตลอดจนผู้คนบนฝั่งเมืองตราด แห่ลงอพยพ เข้ามายัง จันทบุรี ระยอง แกลง ฯลฯ ต่างทยอยเข้ามาตั้งหลักแหล่งทำมาหากินบนเกาะช้างมากขึ้น ซึ่งจะตั้งถิ่นฐานตามความเหมาะสมของสภาพภูมิศาสตร์ กล่าวคือ บริเวณชุมชนสลักเพชร สลักคอกและบางเบ้า ที่มีลักษณะเป็นอ่าวเอื้ออำนวยต่อการทำประมงและหลบคลื่นลมมรสุม และบริเวณที่ราบชายฝั่งซึ่งเหมาะแก่การทำเกษตรกรรม ได้แก่ ชุมชนเจ๊กแบ้ บ้านด่านเก่า บ้านด่านใหม่ คลองสน หาดทรายขาวและคลองพร้าว ซึ่งชุมชนดังกล่าวจะมีวิถีชีวิตอันมีมิตรไมตรี โอบอ้อมอารี เรียบง่าย เป็นในลักษณะการเคารพนับถือกันแบบระบบเครือญาติ (สมชาย เดชะพรหมพันธุ์, 2546, หน้า 8)

จากความทรงจำของผู้อาวุโสบนเกาะช้างได้เล่าว่า เมื่อครั้งที่มีการตั้งถิ่นฐานในระยะเริ่มแรกนั้น ผู้คนส่วนใหญ่จะทำการประมงพื้นบ้านหรือการทำประมงน้ำตื้น หาอาหารมาแคะพอเลี้ยงชีพ มิได้มุ่งเพื่อการค้าขายแต่อย่างใดและอาศัยเก็บหาของป่าจำพวกน้ำมันยางและแก่นไม้หอมกฤษณาที่ได้ชื่อว่ามีคุณภาพดี และมีการทำการเกษตรอีกเล็กน้อยด้วยการเพาะปลูกพืชสวนประเภทมะพร้าว ส้มโอ เป็นต้น การทำมาหากินจึงมีลักษณะแบบพอยังชีพ มีกินมิใช่ภายในครัวเรือนอย่างพอเพียง ถ้าจะมีการแลกเปลี่ยนก็เป็นแบบนำของสิ่งหนึ่งมาแลกเปลี่ยนกับของสิ่งหนึ่งภายในเครือญาติเพียงไม่กี่หลังคาเรือนเท่านั้น เมื่อชุมชนเริ่มขยายตัวมีการทำประมงและการเกษตรเพื่อติดต่อค้าขายกับภายนอกชุมชนมากขึ้น ทั้งที่ติดต่อกับค้าขายกับฝั่งจังหวัดตราดโดยนำสินค้าจากเกาะมาขายแล้ว

นำไปซื้อของใช้ที่จำเป็นกลับมายังเกาะช้าง มีการติดต่อค้าขายกับเรือสินค้าที่เข้ามาหลบลมในฤดูมรสุม และเมื่อการต่อเรือได้วิวัฒนาการมากขึ้น ก็ได้มีการออกเดินเรือไปติดต่อค้าขายส่งสินค้าจากเกาะช้างไปตามเส้นทางเดินเรือ โดยแวะที่ท่าเรือประแสร์ และจุดมุ่งหมายคือท่าเรืออ่างศิลาซึ่งเป็นจุดส่งสินค้าต่อเข้ายังกรุงเทพมหานคร สินค้าที่นำไปส่วนใหญ่เป็นถ่าน มะพร้าว หวาย และได้นำเข้าอาหารแห้งกลับมาขายภายในชุมชน ทำให้มีสิ่งของเครื่องใช้ที่มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น แต่อย่างไรก็ตามผู้คนส่วนใหญ่ยังไม่นิยมใช้เงินเพื่อซื้อขายแลกเปลี่ยนภายในชุมชนจะใช้ต่อเมื่อมีการติดต่อกับภายนอกเท่านั้น จึงทำให้ผู้คนในชุมชนนิยมการสะสมทองคำเพื่อเป็นสมบัติสืบทอดให้ลูกหลานมากกว่าสะสมเพื่อนำไปลงทุน (ละมัย เดิมเต็ม, สัมภาษณ์, 15 กุมภาพันธ์ 2549)

ชุมชนเกาะช้างเริ่มเข้าสู่การเปลี่ยนแปลงเมื่อเกาะช้างได้รับการประกาศให้เป็นเขตอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้างใน พ.ศ. 2525 ประกอบกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 5 ซึ่งมุ่งเน้นในการขยายกำลังพัฒนามาสู่ภาคตะวันออก ท้องเที่ยวเริ่มถือกำเนิดโดยเฉพาะในบริเวณด้านตะวันตกของเกาะ ซึ่งมีหาดทรายที่สวยงาม เกิดโรงแรม รีสอร์ทขึ้นเรียงรายจากหาดทรายขาวคลองพร้าว ใกล้เคียงจนถึงชุมชนบางแก้ว ก่อให้เกิดการบุกรุกแผ้วถางที่ดินขึ้นเป็นจำนวนมาก และใน พ.ศ. 2539 ได้เกิดท่าเรือเฟอร์รี่ข้ามฟากระหว่างเกาะช้างกับแผ่นดินตราดขึ้น สร้างความสะดวกสบายในการท่องเที่ยวมากขึ้น เนื่องจากสามารถนำรถยนต์ข้ามฟากมาท่องเที่ยวบนเกาะได้ (สมชาย เดชะพรหมพันธุ์, 2546, หน้า 9)

ทุกครั้งที่ประเทศประสบวิกฤตเศรษฐกิจ รัฐบาลไทยมักคิดว่าการท่องเที่ยวสามารถสร้างรายได้มหาศาลให้กับประเทศด้วยการลงทุนไม่มากเมื่อเทียบกับการส่งเสริมอย่างอื่นและจะทุ่มงบประมาณให้กับการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว เริ่มจากการประกาศเป็นปีท่องเที่ยวไทยเมื่อ พ.ศ. 2530 และใน พ.ศ. 2541-2542 ก็มีการผลักดันให้เกิดโครงการอะเมซิ่งไทยแลนด์ (สมคิด จาคูศรีพิทักษ์, 2545, หน้า 21-25)

มาถึงยุครัฐบาลทักษิณ ชินวัตร แม้นโยบายด้านการท่องเที่ยวจะสั้นเพียงแต่ความยาว 1 หน้ากระดาษเศษ ๆ แต่ก็ให้คำจำกัดความของการท่องเที่ยวไว้อย่างชัดเจนว่า คือหนทางสำคัญของการนำรายได้เข้าประเทศ โดยรัฐบาลได้ทุ่มเททั้งกำลังและงบประมาณอย่างเต็มที่ และให้การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เสนอโครงการเพื่อใช้งบกระตุ้นเศรษฐกิจ 5.8 หมื่นล้าน และขับเคลื่อนสร้างกระแสการท่องเที่ยวด้วยการแบ่งสายสำรวจศักยภาพและอุปสรรคของสถานที่ท่องเที่ยว โดยมีนายสมคิด จาคูศรีพิทักษ์ ทำหน้าที่ดูแลภาพรวมในเชิงนโยบายเพื่อนำไปสู่การจัดทำแผนการท่องเที่ยวให้เสร็จภายใน 3 ปี โดยคณะรัฐมนตรีได้เห็นชอบต่อระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัฒนาและการส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2544 ตามที่รองนายกรัฐมนตรี นายปองพล อดิเรกสาร เสนอ โดยแต่งตั้งคณะกรรมการชื่อ คณะกรรมการอำนวยการพัฒนาและส่งเสริมการ

ท่องเที่ยวแห่งชาติ มีนายกรัฐมนตรีหรือผู้แทนเป็นประธานกรรมการ ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งนายกรัฐมนตรีเป็นผู้แต่งตั้งไม่เกิน 9 คน เป็นกรรมการ รองผู้ว่าการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเป็นกรรมการและเลขานุการ มีอำนาจและหน้าที่ให้ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องรวบรวมทุกปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนาการท่องเที่ยวและวัฒนธรรม ตามแนวคิดของคณะกรรมการชุดนี้จะต้องมีการจัดตั้งบริษัท ภิบาลเพื่อดูแลการท่องเที่ยว (สมคิด จาตุศรีพิทักษ์, 2545, หน้า 21-25)

พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้จุดประกายการพัฒนา การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างยั่งยืน หมู่เกาะช้างไว้โดยได้ประกาศไว้เป็นคำพูด ดังนี้ (สำนักงานพื้นที่พิเศษหมู่เกาะช้างและพื้นที่เชื่อมโยง, 2548, หน้า 3) ประเทศไทยมีแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพจำนวนมาก บางแห่งมีความโดดเด่นทางธรรมชาติสูง บางแห่งมีเอกลักษณ์ทางประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่นที่สามารถสร้างเป็นจุดขายดึงดูดนักท่องเที่ยวทั่วโลก การท่องเที่ยวหากมีการบริหารจัดการอย่างมีเอกภาพและมีประสิทธิภาพน่าจะสร้างรายได้ให้ประเทศจากเดิมปีละหลายแสนล้าน เป็นหลายล้านล้านบาทได้ สิ่งที่รัฐบาลอยากเห็น คือ ทำอย่างไรจะเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวต่างประเทศเท่ากับจำนวนคนไทย เกาะช้าง ซึ่งใหญ่เป็นอันดับสอง มีหมู่เกาะบริวาร 52 เกาะ และยังมีความงดงามตามธรรมชาติหลงเหลืออยู่มาก จะเสียหายไปเพียงเล็กน้อย ต้องขอขอบคุณประชาชนเกาะช้างที่ช่วยกันรักษาธรรมชาติให้สมบูรณ์จนถึงวันนี้ แสดงว่าคนเกาะช้างรู้คุณค่าของคำว่า ธรรมชาติ คือ ทรัพย์สมบัติอันยิ่งใหญ่ หรือ Nature is Treasure ฉะนั้น ธรรมชาติต้องถูกรักษา การพัฒนาก็ต้องทำทั้งสองอย่าง ต้องทำควบคู่กันไป ผมต้องการเห็นเกาะช้างเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่ยังคงความสมบูรณ์ของป่าเขตร้อนมีการสร้างผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ โดยประชาชนท้องถิ่นได้รับประโยชน์จากการขายผลิตภัณฑ์และบริการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อย่างยั่งยืน

ผลปรากฏอย่างชัดเจนภายใน พ.ศ. 2544 ซึ่งได้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างกว้างขวาง ชั่วพริบตาเกาะช้างก็คึกคักด้วยนักท่องเที่ยวต่างถิ่นที่แห่แหนกันเข้ามาขวักขวายซื้อที่ดินและเดินหน้าก่อสร้างสถานที่พักตากอากาศ ด้วยหวังว่าจะโกยกำไรมหาศาล เมื่อรัฐบาลทักษิณ ชินวัตรได้ประกาศนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของเกาะช้างโดยให้พัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในระดับนานาชาติ เป็นจุดกำเนิดของ โครงการพัฒนาเกาะช้างและพื้นที่เชื่อมโยงเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ซึ่งกำหนดให้เกาะช้างเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ระดับโลก และเป็นประตูไปสู่แหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ในอินโดจีน (ชาติป สุวรรณทอง, 2546, หน้า 2) โดยได้จัดตั้งองค์การมหาชนภายใต้ชื่อ องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.) รับผิดชอบพื้นที่เกาะช้างพร้อมเกาะบริวาร 52 เกาะ และพื้นที่ริมชายฝั่ง รวมพื้นที่กว่า 4.2 พันตารางกิโลเมตร ซึ่งการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเกาะช้างและพื้นที่ใกล้เคียง เป็นไปตามนโยบายของรัฐบาลชุดนี้ที่จะเร่งหารายได้

เข้าประเทศจากการท่องเที่ยว เพื่อทดแทนการส่งออกที่นับวันถดถอย โดยการประชุม คณะกรรมการติดตามเร่งรัดฟื้นฟูเศรษฐกิจ เมื่อวันที่ 26 สิงหาคม พ.ศ. 2544 นายกรัฐมนตรี ได้มอบหมายให้สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) และประธานที่ปรึกษา นโยบายของนายกรัฐมนตรี นายพันศักดิ์ วิญญรัตน์ ร่วมกันจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาเกาะช้างให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และเตรียม ส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืน และให้ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดทำแผนปฏิบัติการในระยะเร่งด่วน ที่สามารถดำเนินการได้ทันที ให้แล้วเสร็จเมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2544 โดยใช้กรอบแผน การพัฒนาพื้นที่เฉพาะเพื่อการท่องเที่ยวเกาะช้าง จังหวัดตราดเป็นข้อมูลพื้นฐานและได้นำเสนอ คณะรัฐมนตรีอนุมัติ เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2544 โดยให้ดำเนินการแล้วเสร็จภายในวันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2545 ซึ่งได้เสนอเป็น 3 ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาเกาะช้าง คือ ยุทธศาสตร์ที่ 1 กลุ่ม โครงการบริหารจัดการพื้นที่และการจัดการระเบียบชุมชน ยุทธศาสตร์ที่ 2 กลุ่มโครงการพัฒนา และยกระดับคุณภาพสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยว และยุทธศาสตร์ที่ 3 กลุ่มโครงการเพื่อ การวางรากฐานระยะยาว ซึ่งงบประมาณทั้งสิ้น 498,480,000 บาท จากนั้นคณะรัฐมนตรีได้เห็นชอบนโยบายและแผนยุทธศาสตร์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (2547-2550) ไปเมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม พ.ศ. 2547 พร้อมทั้งได้อนุมัติงบประมาณในการพัฒนา หมู่เกาะช้างเบื้องต้น 573 ล้านบาท มีโครงการก่อสร้าง 14 โครงการจากทั้งหมด 6 ด้าน คือ โครง ข่ายถนน การรักษาสัตว์แวดล้อม การพัฒนาชุมชน การพัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว การวางผัง พัฒนาพื้นที่ ซึ่งมีระยะเวลาดำเนินการ ในช่วง พ.ศ. 2546-2547 คาดว่าจะเสร็จสิ้นใน พ.ศ. 2550 ขณะเดียวกัน องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.) ได้จัดทำ แผนแม่บทและแผนปฏิบัติการพัฒนาหมู่เกาะช้างและพื้นที่เชื่อมโยงเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ขึ้น โดยองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.) ได้ว่าจ้างบริษัท เอส.เจ.เอ.ทีริตี จำกัด เป็นผู้จัดการรายงานการศึกษาแผนแม่บทเสร็จสิ้นแล้ว ซึ่งล่าสุดเมื่อวันที่ 23 มิถุนายน พ.ศ. 2548 ได้มีการนำเสนอผลการศึกษาให้คณะที่ปรึกษาพิจารณาและรับฟังความเห็น ขององค์กรปกครองส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น ทั้งนี้แผนแม่บทดังกล่าวมีโครงการที่ต้อง ดำเนินการทั้งสิ้นในช่วง พ.ศ. 2549-2555 จำนวน 172 โครงการ โดยแบ่งการพัฒนาเป็น 2 ระยะ ได้แก่

1. ระยะเร่งด่วน (พ.ศ. 2549-2550) จำนวน 94 โครงการ เน้นเป้าหมายเพื่อส่งเสริมการ ท่องเที่ยว การฟื้นฟูพื้นที่หมู่เกาะช้างและพื้นที่เชื่อมโยงอย่างต่อเนื่อง ในด้านการใช้ประโยชน์ พื้นที่ดินและการพัฒนาชุมชน ซึ่งเน้นความสอดคล้องความสอดคล้องกับการอนุรักษ์ โดยเฉพาะการ ปรับปรุงภูมิทัศน์ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน พัฒนาแหล่งน้ำ ระบบไฟฟ้า

2. ระยะปานกลาง (พ.ศ. 2551-2555) จำนวน 78 โครงการ เน้นการฟื้นฟูปรับปรุงพื้นที่ตามโครงการในแผนแม่บทและแผนพัฒนาพื้นที่พิเศษหมู่เกาะช้างให้เสร็จสมบูรณ์ และเน้นการพัฒนาคุณภาพบริการและผลิตภัณฑ์ การท่องเที่ยวและการส่งเสริมการลงทุน โดยภาคเอกชน

จากรายงานสรุปผลการศึกษาของบริษัท เอส.เจ.เอ.ทีริตี้ จำกัด มีโครงการที่จะต้องดำเนินการตามแผนแม่บทในระยะเร่งด่วน พ.ศ. 2549-2551 ได้แก่ หมวดการใช้ประโยชน์ที่ดินและพัฒนาชุมชน เช่น โครงการฟื้นฟูพัฒนาชุมชนนำร่องหาดทรายขาว บางเบ้า สลักเพชร แหลมตุ๊กแก แหลมคลองเจ้า อ่าวสลัด โครงการออกแบบก่อสร้างศูนย์ข้อมูลและทางเดินธรรมชาติป่าชายเลนบ้านเปร็ดใน โครงการศึกษาเส้นทางเที่ยวป่า ชมไพร หมวดขนส่งทางบก เช่น โครงการก่อสร้างปรับปรุงถนนสายเจ๊กเบ้-อ่าวสลัด แนวถนนหลักในเขตชุมชนบนเกาะช้าง ถนนคลองเจ้า-อ่าวพร้าว-อ่าวใหญ่ โครงการปรับปรุงถนนโครงข่ายหลักในเขตชุมชน และที่จอดรถแบบจำกัดการจอดรถนอกพื้นที่ถนน (Off Street Parking) บนเกาะช้าง เกาะหมาก เกาะกูด โครงการออกแบบก่อสร้างและปรับปรุงทางเดินสาธารณะลงชายหาด หมวดขนส่งทางบกและอากาศ เช่น โครงการก่อสร้างท่าเทียบเรือท่องเที่ยวที่เกาะช้างขนาดเล็กไม่เกิน 150 ตันกรอส ที่บางเบ้า สลักเพชร และที่อ่าวตานิดบนเกาะหมาก และที่อ่าวสลัด คลองมาด อ่าวพร้าว คลองเจ้าบนเกาะกูด โครงการออกแบบท่าเทียบเรือเฟอร์รี่ที่อ่าวธรรมชาติ อ่าวตาคุ้มบริเวณฐานทัพเรือ โครงการออกแบบท่าเทียบมาริน่า ที่อ่าวสลักเพชร และโครงการศึกษาความเหมาะสมการสร้างสนามบินขนาดเล็กเพื่อให้เอกชนสัมปทาน 3 แห่ง คือ เกาะหมาก เกาะกระดาด เกาะไม้ซี้

นอกจากนี้ยังมีโครงการลงทุนที่น่าสนใจคือ แผนงานสนับสนุนการลงทุนโดยภาคเอกชน ได้แก่ 1. โครงการศึกษาความเหมาะสมและออกข้อกำหนดพื้นที่ 1เกาะ 1 แหล่งท่องเที่ยว (One Island One Destination) เพื่อให้เอกชนสัมปทาน 8 แห่งที่เกาะง่าม เกาะเหลาตา เกาะหวาย เกาะใบดิ่ง เกาะไม้ซี้เล็ก เกาะไม้ซี้ใหญ่ เกาะกระดาด เกาะไม้ซี้ 2. โครงการศึกษาความเหมาะสมและจัดทำหลักปฏิบัติในการสร้างสนามบินกอล์ฟรักษาระบบนิเวศเพื่อให้เอกชนสัมปทาน (บางเบ้า คลองสน สลักเพชร เกาะหมาก เกาะกระดาด เกาะกูด) 3. โครงการศึกษาความเหมาะสมของการสร้างสนามบินขนาดเล็ก เพื่อให้เอกชนสัมปทาน 3 แห่ง ที่เกาะหมาก เกาะกระดาด เกาะไม้ซี้ 4. โครงการศึกษาความเป็นไปได้ของการสร้างพิพิธภัณฑ์สัตว์น้ำทะเล 8 แห่ง (เกาะช้าง เกาะกูด เกาะหมาก เกาะกระดาด อ่าวธรรมชาติ แหลมกลัด ไม้รูด แหลมคอก) 5. โครงการศึกษาความเป็นไปได้ในการสร้างกระเช้าลอยฟ้า 6. โครงการศึกษาความเหมาะสมและออกข้อกำหนดพื้นที่รีสอร์ทกิจกรรมการบันเทิงระดับสากล (Exclusive Entertainment Resort) เพื่อให้เอกชนสัมปทาน 7. โครงการออกแบบมาตรฐานอาคารเพื่อการพัฒนาบ้านพักตากอากาศแบบพิเศษ และ

8. โครงการศึกษารูปแบบสร้างปะการังเทียมเกาะช้างให้สัมปทานชาวประมงพื้นบ้านดำเนินการ (หนังสือพิมพ์ประชาชาติ, 2548)

จากการดำเนินนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเกาะช้างได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงควบคู่กับความเจริญของเกาะช้างที่เด่นชัดคือ จากเดิมพัฒนาการความเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ของเกาะช้างมีลักษณะเปลี่ยนแปลงอย่างค่อยเป็นค่อยไปตามธรรมชาติ แต่หลังจากที่รัฐบาลของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้ดำเนินนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ อย่างรวดเร็ว ไม่ว่าจะเป็นทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนในเกาะช้าง เช่น ปัญหาเรื่องที่ดินและการบุกรุกพื้นที่ป่าในเขตอุทยาน ฯ และเขตกองทัพเรือ การถมดินลงทะเล การปลูกสร้างสิ่งล่วงล้ำลำน้ำ มีทั้งที่ตั้งใจและบุกรุกโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ปัญหาเกี่ยวกับมลภาวะ และปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ เป็นต้น ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้เกิดคำถามว่า นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของรัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร ได้สร้างผลกระทบต่อชุมชนบนเกาะช้างอย่างไรบ้าง และเป็นไปในทิศทางพัฒนาทุนนิยมมากขึ้นหรือไม่ เพื่อให้เกิดแนวทางในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่กำลังเกิดขึ้นบนเกาะช้าง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการดำเนินนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนเกาะช้างของรัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร
2. เพื่อศึกษาถึงผลกระทบของนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของเกาะช้างของรัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร ที่มีต่อชุมชนบนเกาะช้าง

ขอบเขตของการวิจัย

1. ศึกษากระบวนการดำเนินนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนเกาะช้างตั้งแต่ พ.ศ. 2544–2549 เนื่องจาก พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตรได้ประกาศนโยบายพัฒนาเกาะช้างขึ้นใน พ.ศ. 2544 และน่านโยบายไปปฏิบัติจนถึง 19 กันยายน พ.ศ. 2549 ซึ่ง พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้ถูกรัฐประหารออกจากตำแหน่ง
2. ศึกษาถึงผลกระทบของนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของเกาะช้างของรัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร
3. ด้านพื้นที่ เนื่องจากเกาะช้างเป็นหมู่เกาะซึ่งประกอบไปด้วยเกาะทั้งหมด 52 เกาะด้วยกัน การศึกษาครั้งนี้ ทำการศึกษาเฉพาะในเกาะช้างซึ่งเป็นเกาะที่ใหญ่ที่สุดของหมู่เกาะช้าง มีพัฒนาการต่อเนื่องมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

1. ความเข้าใจในอดีตที่เป็นมาของเกาะช้างจนถึงปัจจุบันที่เป็นอยู่จะนำไปสู่การคาดคะเนในอนาคตในการพัฒนาเกาะช้าง
2. องค์ความรู้จะช่วยวางแนวทางในการตั้งรับและปรับตัวให้พร้อมกับสภาพความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

นิยามศัพท์

เกาะช้าง หมายถึง เกาะหนึ่งในหมู่เกาะช้าง 52 เกาะ ซึ่งเป็นเกาะที่ใหญ่ที่สุดและมีอายุยาวนานที่สุด

การพัฒนาทุนนิยม หมายถึง การขยายตัวของการผลิตที่ตั้งอยู่บนการสะสมทุนของนายทุนและการใช้แรงงานรับจ้าง

อพท. หมายถึง องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนซึ่งเป็นองค์การมหาชนที่จัดตั้งโดยพระราชกฤษฎีกา

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การสำรวจองค์ความรู้ในบทที่ 2 เกี่ยวข้องกับแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการขยายตัวของระบบทุนนิยม
2. ทฤษฎีเศรษฐกิจสองระบบ (Dualistic Economics)
3. ทฤษฎีวิถีการผลิตแบบเอเชีย (The Asiatic Mode of Production)
4. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับการขยายตัวของระบบทุนนิยม

คาร์ล มาร์กซ์ (สมัคคี สัมคศิธรรม, 2533, หน้า 18-30) ได้กล่าวถึงตำแหน่งและบทบาทของชนวนาที่มีต่อการขยายตัวของระบบทุนนิยม ได้แก่ แนวคิดการสะสมทุนเบื้องต้น (Primitive Accumulation of Capital) ตามทัศนะของมาร์กซ์ การสะสมทุนเบื้องต้นหมายถึง กระบวนการแยกผู้ผลิตโดยตรงออกจากการครอบครองเงื่อนไขแห่งแรงงานหรือปัจจัยการผลิตของตนเอง โดยเปลี่ยนปัจจัยยังชีพและปัจจัยการผลิตให้กลายเป็นทุน และเปลี่ยนผู้ผลิตโดยตรงเป็นแรงงานรับจ้าง กระบวนการนี้เป็นประวัติศาสตร์ที่เกิดก่อนทุนและเกิดก่อนวิถีการผลิตแบบทุนนิยม และเมื่อวิถีการผลิตแบบทุนนิยมสามารถยืนได้ด้วยขาของตัวเองได้แล้ว ธรรมชาติของทุนไม่เพียงแต่รักษาการแยกผู้ผลิตโดยตรงออกจากปัจจัยการผลิตเอาไว้เท่านั้น แต่ยังผลิตซ้ำแบบขยายการแยกขาดดังกล่าวให้มีขอบเขตกว้างขวางออกไปมากขึ้นเรื่อย ๆ การแยกผู้ผลิตในภาคเกษตรกรรมหรือชนวนาออกจากที่ดินถือว่าเป็นรากฐานของกระบวนการนี้ทั้งหมด สถานะทางทฤษฎีของแนวคิดการสะสมทุนเบื้องต้น เป็นการทำความเข้าใจต่อบทบาทของชนวนาในการวางรากฐานไว้กับการเติบโตของวิถีการผลิตแบบทุนนิยม ตามทัศนะของมาร์กซ์ การปฏิวัติในภาคเกษตรกรรมช่วงศตวรรษที่ 16 นั้นเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งต่อการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมในเมือง เพราะเป็นก้าวแรกของการสร้างตลาดภายในให้กับทุนอุตสาหกรรม เมื่อผู้ผลิตโดยตรงที่ถูกแยกขาดออกจากปัจจัยการผลิตต้องกลายเป็นองค์ประกอบทางวัตถุของทุนแปรผัน ขณะเดียวกัน ผลผลิตทางการเกษตรซึ่งเป็นวัตถุดิบของการผลิตภาคอุตสาหกรรมต้องกลายมาเป็นองค์ประกอบทางวัตถุของทุนคงที่ นอกจากนี้ การทำลายหัตถกรรมภายในครัวเรือน (โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทอผ้า) และการทำไร่นาขนาดใหญ่โดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ต่างเป็นการสร้างตลาดภายในให้กับทุนอุตสาหกรรม

ทั้งสิ้นด้วยพื้นฐานของการแยกหักกรรมออกจากเกษตรกรรมภายในครัวเรือนและแยกขาดผู้ผลิตโดยตรงออกจากปัจจัยการผลิต ทำให้การผลิตภาคอุตสาหกรรมขยายตัวออกไปอย่างกว้างขวาง

มาร์กซ์ได้วิเคราะห์ระบบนายทุนไว้ว่ามีลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือ 1. เป็นการผลิตเพื่อซื้อขายแลกเปลี่ยน เป็นการผลิตเพื่อตลาด (Commodity Production) ไม่ใช่การผลิตเพื่อใช้เอง 2. มีการผูกขาดปัจจัยการผลิตอยู่ในมือชนชั้นนายทุนซึ่งเป็นคนกลุ่มน้อย 3. พลังแรงงาน (Labour Power) กลายเป็นสินค้าชนิดหนึ่ง มาร์กซ์แยกชัดระหว่างคำว่า ผลผลิต (Product) กับคำว่า สินค้า (Commodity) ผลผลิตไม่จำเป็นต้องเป็นสินค้า ผลผลิตจะกลายเป็นสินค้าเมื่อผลผลิตนั้นถูกส่งออกขายนอกตลาด

ระบบเศรษฐกิจที่ผลิตเพื่อการค้าไม่จำเป็นต้องเป็นระบบนายทุนก็ได้ เช่น เป็นระบบเศรษฐกิจเพื่อการค้าที่ไม่มีนายทุน แต่ประกอบด้วยผู้ผลิตเล็กอิสระ (Petty Commodity Production) ที่ต่างเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต คือ เป็นระบบที่มีกรรมสิทธิ์ส่วนตัวในปัจจัยการผลิต แต่ปัจจัยการผลิตนั้นกระจายกันอยู่ แรงงานแต่ละคนเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตและกิจการของตัวเอง การเปลี่ยนจากผู้ผลิตอิสระเล็กเป็นระบบนายทุน เกิดเมื่อมีการรวมสะสมทุนหรือปัจจัยการผลิตจำกัดอยู่ในมือคนจำนวนน้อย ขณะเดียวกันสมาชิกอื่นของสังคม คือผู้ผลิตเล็กก็เสียปัจจัยการผลิตของตนไป กลายเป็นกรรมกรผู้มีชีวิตอยู่กับค่าจ้างแรงงาน

พลังแรงงาน (Labour Power) กลายเป็นสินค้าชนิดหนึ่งในตลาด สืบเนื่องจากการที่คนจำนวนมากไม่มีปัจจัยการผลิตเสียแล้ว แรงงานจึงต้องขอเข้าทำงานให้นายทุน คือ ขอขายพลังแรงงานให้กับนายทุน ซึ่งคือความสามารถที่จะทำงาน ขายให้แก่นายทุนเพื่อแลกกับค่าจ้างภายใต้ระบบนายทุนพลังแรงงานจึงกลายเป็นสินค้าชนิดหนึ่ง

มาร์กซ์กล่าวว่าพลังแรงงานของแรงงานมีคุณสมบัติพิเศษ คือสามารถก่อให้เกิดมูลค่าได้มากกว่ามูลค่าของตัวเอง ความแตกต่างระหว่างมูลค่าของสินค้ากับมูลค่าของพลังแรงงานของแรงงานคือค่าส่วนเกิน (Surplus Value) ค่านี้ก็คือมูลค่าของสินค้าที่แรงงานผลิตเกินกว่าที่เขาต้องการเพื่อใช้ยังชีพ กล่าวอีกนัยหนึ่ง ค่าส่วนเกินคือค่าของผลผลิตส่วนเกิน

การที่นายทุนยึดเอาค่าส่วนเกินเป็นของตน คือการขูดรีด (Exploitation) ที่เกิดขึ้นในระบบนายทุน ค่าส่วนเกินเป็นมูลค่าของสินค้าที่แรงงานเป็นผู้ทำขึ้นมา นายทุนจึงมีชีวิตอยู่บนหลังกรรมกร การขูดรีดทำให้ระบบนายทุนประกอบด้วยสองชนชั้นที่ขัดแย้งเป็นปฏิปักษ์ต่อกัน ฝ่ายหนึ่งคือ ชนชั้นนายทุน (The Capitalist Class หรือ The Bourgeoisie) อีกฝ่ายหนึ่งหนึ่ง คือ ชนชั้นกรรมกร (The Proletariat)

ทฤษฎีเศรษฐกิจสองระบบ

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และคณะ (ยศ สันตสมบัติ, 2546, หน้า 12-16) ได้จัดทำชุดโครงการวิจัยเศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านไทยขึ้น จากงานวิจัยชุดนี้จะเห็นได้ว่า ระบบทุนนิยมนั้นขยายตัวเข้ามาโดยต่างชาติและรัฐ การเข้ามาเกิดผลกระทบต่อวิถีการผลิตเศรษฐกิจชุมชนไทยน้อย และดำเนินเข้าสู่กระบวนการเกิดทุนนิยมอย่างเชื่องช้า กล่าวคือ

เศรษฐกิจไทยประกอบด้วยเศรษฐกิจสองระบบ คือเศรษฐกิจชุมชนและระบบเศรษฐกิจทุน การดำรงอยู่ของระบบเศรษฐกิจชุมชน เป็นการนำมาหากินของชาวไทยจำนวนมากที่สุด คิดในแง่ของจำนวนชีวิต ผู้คนชาวไทยซึ่งใหญ่กว่าระบบทุน ดำรงอยู่ทุกภาคของประเทศไทย โดยเฉพาะในชนบท

ลักษณะสำคัญของระบบเศรษฐกิจชุมชนคือครอบครัวและชุมชนเป็นหน่วยการผลิต เป้าหมายการผลิตคือ การดำรงอยู่การรักษาตัวให้รอดอยู่ของครอบครัวและชุมชน ให้สามารถเลี้ยงตัวเองได้และผลิตซ้ำครอบครัวและชุมชน การผลิตจึงมีลักษณะเพื่อบริโภคภายในครัวเรือน ผลิตเพื่อขายก็ได้ แต่ก็เพื่อให้ได้เงินมาซื้อสินค้าให้ครอบครัวดำรงชีวิตอยู่ได้และเลี้ยงดูบุตร ได้มากกว่าที่คิดขยายการผลิตให้ใหญ่โต ให้มีกำไรสูงสุด ให้ร่ำรวย ครัวเรือนมีลักษณะเป็นผู้ผลิตเล็กอิสระขายสินค้าไม่ใช่ขายแรงงาน วิธีการผลิตหลัก คือผู้ผลิตเล็กอิสระใช้แรงงานของสมาชิกของครอบครัวเพราะเป็นสิ่งที่ครอบครัวมีอยู่แล้วโดยธรรมชาติ โดยเฉพาะการใช้แรงงานครอบครัวนี้บนที่ดินเพื่อก่อให้เกิดเป็นผลผลิตทางการเกษตรเพื่อเลี้ยงครอบครัวให้อยู่รอด เดิมปลูกข้าว แต่ต่อมาเมื่อจำนวนคนต่อเนื้อที่เพิ่มขึ้น ก็ผันใช้แรงงานของครอบครัวปลูกพืชที่ใช้ที่ดินน้อยแต่ใช้แรงงานเข้มข้น เช่น ผักและผลไม้ หรือเลี้ยงสัตว์ และเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ หรือทำกิจกรรมการค้าย่อยและบริการ เช่นซ่อมเครื่องจักรต่าง ๆ หรือหากส่งสมาชิกบางคนออกไปขายแรงงาน ก็ส่งไปในฐานะเป็นวิธีหารายได้อย่างหนึ่งของครอบครัวซึ่งอยู่ในชนบท ไม่ใช่ให้เปลี่ยนอาชีพอย่างถาวรจริง ๆ ต้องส่งเงินกลับไปให้ครอบครัว เพื่อจุนเจือครอบครัวซึ่งก็ทำเกษตรอยู่ด้วยในชนบทได้ การผลิตของผู้ผลิตเล็กอิสระนี้ต่างจากการผลิตแบบทุนนิยม การผลิตในระบบทุนเป็นการผลิตขนาดใหญ่ใช้ทุนสูงเป็นหลักไม่ใช่ใช้แรงงาน ใช้ที่ดินมากเป็นแบบไร่ขนาดใหญ่ ใช้แรงงานรับจ้าง

ระบบเศรษฐกิจครอบครัวและชุมชนหรือผู้ผลิตเล็กอิสระนี้ดำรงอยู่อย่างมีเสถียรภาพมากที่สุด ในภาคใต้ที่ซึ่งภาคการเกษตรในท้องถิ่นหนึ่ง ๆ มีความหลากหลาย รายได้ในครัวเรือนชนบทถึง 2 ใน 3 จากภาคเกษตรในท้องถิ่นเองและสูงพอที่จะอยู่ได้ และครัวเรือนถึง 3 ใน 4 ของครัวเรือนทั้งหมดใช้แรงงานสมาชิกในครอบครัวเท่านั้นทำการเกษตร ส่วนในภาคเหนือและภาคกลาง ระบบเศรษฐกิจครอบครัวชุมชนก็ยังคงดำรงอยู่ที่ใกล้เมืองเชียงใหม่ แม้ว่าแต่ละครัวเรือนจะมีที่ดินน้อยมาก ครัวเรือนประมาณครึ่งหนึ่งในชนบทยังคงทำเกษตรกรรมเป็นหลัก ครัวเรือนในภาคเหนือส่วน

ใหญ่พยายามอยู่ให้ได้ด้วยการทำอาชีพเกษตรและนอกภาคเกษตรหลาย ๆ อย่าง รวมทั้งรับจ้าง
พร้อม ๆ กันในคน ๆ เดียวกันในเวลาเดียวกันหรือใกล้ ๆ กัน เนื่องภาคเหนือมีน้ำบริบูรณ์ดินดี
จึงทำการเพาะปลูกแบบเข้มข้นได้ ช่วยผ่อนคลาปัญหาที่ดินมีจำกัดลงไปได้บ้าง และในภาคกลาง
ประมาณครึ่งหนึ่งของผู้ที่ทำงานในชนบททำงานของครัวเรือน ซึ่งในระยะหลัง ประมาณครึ่งหนึ่ง
เป็นงานนอกภาคเกษตร เป็นงานประเภทค้าขายและบริการอยู่มาก ซึ่งเป็นงานที่ต้องการความรู้
และฝีมือ และให้ค่าตอบแทนพอสมควร ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ระบบเศรษฐกิจครอบครัว
และชุมชนดำรงอยู่ รายได้ของครัวเรือนชนบทมากกว่าครึ่งหนึ่ง มาจากการผลิตเกษตรกรรม และ
ครัวเรือนชนบทใช้แรงงานจ้างเพียงร้อยละ 17 ของการใช้แรงงานทั้งหมด แต่ภาคตะวันออกเฉียง
เหนือนี้เป็นภาคที่น่าเป็นห่วงมากที่สุด เพราะระบบเศรษฐกิจครอบครัวและชุมชนดำรงอยู่ได้ใน
ระดับต่ำ มีการกระจายการผลิตทางการเกษตรน้อย ใช้วิธีทำสายป่าเพื่อปลูกพืชพาณิชย์ซึ่งมักไม่
ยั่งยืน ใช้วิธีส่งแรงงานออกไปขายเมืองไกลแทนที่แรงงานเหล่านั้นจะได้พัฒนาท้องถิ่นและภูมิภาค

ระบบเศรษฐกิจครอบครัวและชุมชนเป็นระบบที่ฝังตัวอยู่ในพื้นที่ สายญาติมิตร สังคม
วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ความอาหารต่อกันและกัน แลกเปลี่ยน
เพื่อความพอเพียงยิ่งขึ้น ไม่ใช่การแข่งขันและเอาัดเอาเปรียบ เขตพื้นที่อาจครอบคลุมตั้งแต่
หมู่บ้านเดียวและขยายกว้างถึงเขตภาษาและวัฒนธรรมของชนชาติ

การแปรสภาพ (Transformation) ของเศรษฐกิจไทย จากระบบเศรษฐกิจครอบครัวและ
ชุมชนเป็นระบบเศรษฐกิจทุน เป็นกระบวนการที่มีความหนักตัวสูงมาก คือเป็นไปทีละเล็กละน้อย
ใช้เวลานานมาก และยังเกิดขึ้นจำกัด ทั้งนี้เป็นเพราะว่า หมู่บ้านไทยเป็นระบบเศรษฐกิจสังคม
ระบบหนึ่งในตัวเอง มีเป้าหมายของตัวเองคือมุ่งให้ครอบครัวพอเพียงที่จะดำรงชีพอยู่ได้และผลิต
ซ้ำตัวเองได้ ใช้แรงงานสมาชิกของครอบครัวเป็นหลัก มีน้ำใจและความเอื้ออาทร ความเป็นญาติ
มิตร เป็นเครื่องร้อยรัดส่วนต่างๆ ของระบบ จัดสรรและแบ่งปันผลผลิต กรรมสิทธิ์เอกชน ไม่มี
ความเด็ดขาด ในหลายกรณีชุมชน และเครือข่ายชุมชนมีส่วนในการตัดสินใจจัดสรรทรัพยากร
และผลผลิต นั่นคือลักษณะความเป็นพิเศษของหมู่บ้านไทยที่มีความเป็นชุมชนเข้มข้นและดำรง
อยู่สืบเนื่องมาช้านาน เป็นระบบเศรษฐกิจสังคมอีกระบบหนึ่งของตัวเอง มีเครือข่ายแลกเปลี่ยนและ
ช่วยเหลือกันอย่างกว้างขวาง และวัฒนธรรมหมู่บ้านเป็นวัฒนธรรมกลาง โคนสมัยรักใจของชนชาติ
ทั้งหลายในท้องถิ่นและดินแดนประเทศไทย อธิบายลักษณะเศรษฐกิจและวัฒนธรรมไทยที่รากฐาน
ที่มีลักษณะพื้นฐานที่สุดของคนจำนวนมากที่สุดในประเทศไทย และเป็นคำอธิบายที่สำคัญที่สุดว่า
ทำไมการแปรรูปของเศรษฐกิจไทยจากเศรษฐกิจครอบครัวและชุมชนเป็นระบบเศรษฐกิจทุน เป็น
กระบวนการที่มีความหนักตัวสูงมาก ที่จริงแล้วเศรษฐกิจไทยอาจพัฒนาจากระบบศักดินา ไปสู่
ระบบแห่งชาติที่เป็นระบบเศรษฐกิจชุมชนในช่วง 150 ปีที่ผ่านมา หากไม่ถูกตัดตอนโดยการเข้า

มาของระบบเศรษฐกิจทุนจากภายนอกประเทศ ด้วยความเป็นจริงทางประวัติศาสตร์นี้ เราจึงพัฒนา มาเป็นระบบเศรษฐกิจสองระบบที่มีการขยายตัวของระบบทุนเกิดขึ้นอย่างช้า ๆ โดยรัฐและระบบ ชุมชนต่อสู้เพื่อดำรงตนเองให้อยู่ได้

เส้นทางชนวนที่สอดคล้องกับความเป็นจริงและความมุ่งหวังของชาวไทย ควรเป็น เส้นทางชุมชนและวัฒนธรรมชุมชนมีบทบาทนำ เพราะชุมชนเป็นแกนของสังคมและวัฒนธรรม ไทย เป็นสถาบันหรือเป็นระบบชีวิตของผู้คนชาวไทยมากที่สุด การพัฒนาประเทศชาติที่แท้จริง จะต้องเป็นการพัฒนาที่ระบบใหญ่ที่สุดในแง่ผู้คนนี้ คือระบบชุมชน ที่ผ่านมาระบบชุมชนถูกเอา รัศเอาเปรียบ มีโอกาสน้อยที่จะได้พัฒนาเต็มศักยภาพ

ทฤษฎีเศรษฐกิจสองระบบเน้นการมองเศรษฐกิจชุมชนเป็นอีกระบบหนึ่งต่างไปจาก ระบบเศรษฐกิจทุนนิยม มีกำเนิดและประวัติความเป็นมาของตัวเอง มีกลไกของตัวเอง อีกทั้งเป็น เศรษฐกิจของทั้งเขตและทั้งประเทศ ไม่ใช่เศรษฐกิจเฉพาะท้องถิ่นเชื่อมโยงกันด้วยกลไก สังคม และวัฒนธรรม ลักษณะความเป็นสองระบบกินความครอบคลุมทั่วประเทศ เศรษฐกิจชุมชน หมู่บ้านไม่ได้้อย่าง โคดเดี่ยวและปฏิสัมพันธ์กับเศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านอีกแห่งหนึ่งด้วยกันเอง เท่านั้น ระบบเศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านอยู่คู่กับระบบทุนนิยม ทฤษฎีสองระบบให้ภาพว่านอกจาก มีสองระบบที่แตกต่างกันแล้ว ทั้งสองระบบยังอยู่ในเวลาและสถานที่เดียวกันด้วย

ทฤษฎีวิถีการผลิตแบบเอเชีย

คาร์ล มาร์กซ์ (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2548) สารสำคัญของทฤษฎีวิถีการผลิตแห่งเอเชีย คือการเสนอว่าสังคมเอเชียต่างจากสังคมยุโรป ในเอเชียระบบชุมชนบุพกาลดำรงอยู่สืบเนื่องมา เพียงแต่เกิดมีรัฐขึ้นครอบงำบนชุมชนบุพกาล สังคมเอเชียมีเพียง 2 สถาบัน คือ ชุมชนและรัฐ

1. ชุมชนหมู่บ้านในวิถีการผลิตแบบเอเชีย ตั้งแยกอยู่ต่างหากจากกัน และกระจัดกระจาย อยู่ทั่วไปในชนบท หมู่บ้านแต่ละหมู่บ้านจะเป็นเสมือนโลกเล็ก ๆ ในตัวเอง ประกอบด้วยครัวเรือน หลาย ๆ ครัวเรือนอาศัยอยู่ร่วมกัน โดยแต่ละครัวเรือนทำการผลิตอาหารและเสื้อผ้าใช้เอง จึงมีความ พอเพียงเบื้องต้น ในระดับครัวเรือน และภายในหมู่บ้านก็ยังมีช่างฝีมือทำงานหัตถกรรมที่ต้องใช้ ความชำนาญเฉพาะอย่าง ทำให้หมู่บ้านมีความพอเพียงในตัวเองทางเศรษฐกิจ โดยแทบไม่ต้อง พึ่งพาอาศัยภายนอกเลย แต่ละหมู่บ้านจึงตั้งอยู่เป็นอิสระ ไม่ขึ้นแก่กัน และมีการติดต่อกันน้อยมาก

ชุมชนหมู่บ้านมีกำเนิดมาจากเชื้อสาย หรือสังคมเผ่าในยุค โบราณ มีลักษณะเป็นสังคม เครือญาติ ทุกคนในชุมชนมีเชื้อสายเดียวกัน และต้องพึ่งพาอาศัยกันเพื่อความอยู่รอดมาตั้งแต่สมัย ที่ยังเป็นชนเผ่าเร่ร่อน ไม่ได้ลงหลักปักฐานเป็นการถาวร สภาพความจำเป็นทางเศรษฐกิจซึ่งต้อง ขึ้นอยู่กับความร่วมมือกันของสมาชิกในชุมชนโดยตรง ฉะนั้นทั้งตัวชุมชนเองและความเป็นชุมชน

จึงมีความหมายอย่างยิ่งต่อการดำรงชีพ ก็โดยผ่านการเป็นสมาชิกของชุมชนเพียงสถานเดียว

ความสำคัญของความเป็นชุมชนยังดำรงสืบต่อมา เมื่อชุมชนเริ่มปักหลักตั้งถิ่นฐาน ทำกิจกรรมและเลี้ยงสัตว์ แทนที่จะหาเก็บหรือล่าเอาจากธรรมชาติอย่างที่เคยทำ ณ จุดนี้เองที่ชุมชนเริ่มทำการผลิตเพื่อตอบสนองความต้องการทางเศรษฐกิจของตน พื้นฐานการผลิตของชุมชนหมู่บ้านในวิถีการผลิตแบบเอเชียคือเกษตรกรรม แต่ละครัวเรือนจะทำการผลิตสำหรับบริโภคในครัวเรือนของตนและทุกครัวเรือนต่างทำการผลิตด้วยกันทั้งสิ้น การผลิตเพื่อเป็นสินค้าจึงมีความสำคัญน้อยมากในวิถีการผลิตแบบเอเชีย นอกจากแต่ละครัวเรือนจะผลิตอาหารกินเองแล้ว ยังมีการปั่นด้ายและทอผ้าใช้เองอีกด้วย ทุก ๆ ครัวเรือนจึงมีความเพียงพอในระดับหนึ่ง ส่วนงานหัตถกรรมที่ต้องใช้ความชำนาญเฉพาะอย่างจะมีช่างฝีมือในหมู่บ้าน เช่น ช่างปั้น ช่างเหล็กเป็นผู้ผลิตให้กับชุมชน หมู่บ้านจึงมีความพอเพียงในตัวเอง

พลังการผลิตทั้งในด้านเกษตรกรรมและหัตถกรรมอยู่ในระดับที่ต่ำ การผลิตขึ้นอยู่กับปัจจัยสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติมาก เช่น ลักษณะภูมิประเทศ ลักษณะของทรัพยากรในท้องถิ่น รวมถึงดิน น้ำ ตลอดจน ลม ฝน และฤดูกาล เป็นต้น เทคนิคการผลิตและเครื่องมือที่ใช้เป็นแบบง่าย ๆ ที่ชุมชนพัฒนาขึ้นมาให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นของตน โดยอาศัยประโยชน์จากสภาพที่เป็นอยู่ของธรรมชาติมากกว่าที่จะเปลี่ยนแปลงธรรมชาติให้เข้ากับความต้องการของตน การแบ่งงานกันทำในกระบวนการผลิต มีลักษณะเป็นการแบ่งกันตามสภาพทางกายภาพของบุคคล เช่น เพศ วัย ไม่ใช่การแบ่งกันตามทักษะความชำนาญ คนแต่ละคนจึงทำงานทุก ๆ อย่างเหมือนกัน ไม่มีการแบ่งงานกันทำเป็นการเฉพาะ ประสิทธิภาพการผลิตจึงต่ำ และไม่ค่อยมีผลผลิตส่วนเกิน หรือมีแต่น้อย ทว่ามีเพียงต่อการดำรงอยู่ของชีวิตในชุมชน

ระบอบกรรมสิทธิ์ในวิถีการผลิตแบบเอเชีย เป็นระบอบกรรมสิทธิ์ชุมชน กล่าวคือกรรมสิทธิ์เหนือที่ดินเป็นของชุมชน ปังเจกชนไม่ได้เป็นเจ้าของที่ดินที่ตนทำการเพาะปลูก ทว่าที่ดินทั้งหมดเป็นทรัพย์สินส่วนรวมของทั้งชุมชน แต่ละบุคคลมีเพียงกรรมสิทธิ์ในการครอบครองเพื่อทำประโยชน์จากที่ดิน และการครอบครองนี้จะทำได้ก็ต่อเมื่อบุคคลนั้นเป็นสมาชิกของชุมชนเท่านั้น

กลไกต่าง ๆ ของระบบหมู่บ้านในวิถีการผลิตแบบเอเชียได้พัฒนาสืบเนื่องมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน ทำให้ระบบอุดมการณ์สอดคล้องและสนับสนุนต่อระบบการผลิตและระบบความสัมพันธ์ในชุมชนอย่างเข้มแข็ง ตั้งแต่ในระดับที่พื้นฐานที่สุด คือระดับความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติไปจนถึงระดับของความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน รูปแบบของการผลิตและจัดสรรส่วนเกินเพื่อตอบรับภารกิจส่วนรวม ตลอดจนรูปแบบในการติดต่อสัมพันธ์กับโลกภายนอก ล้วนแต่วางพื้นฐานอยู่บนกลไกของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลไกด้านอุดมการณ์ ซึ่งมีความเกี่ยว

เนื่องสัมพันธ์กัน และต่างก็ส่งผลกระทบต่อถึงกันและกันอย่างใกล้ชิด โดยจะแสดงออกผ่านขนบธรรมเนียมประเพณีชุมชน ซึ่งเป็นตัวกำหนดแบบแผนพฤติกรรมในทุก ๆ ด้านของทุกคนในหมู่บ้าน ขนบธรรมเนียมประเพณีจึงมีลักษณะเข้มแข็ง และมีอิทธิพลต่อรูปแบบของชุมชนหมู่บ้านอย่างชัดเจน

2. รัฐ เมื่อพลังทางการผลิตพัฒนาสูงขึ้น ประชากรหนาแน่นมากขึ้นและมีจำนวนชุมชนเพิ่มมากขึ้น แต่ละชุมชนต่างก็ดำเนินการต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุถึงผลประโยชน์ของตน ผลประโยชน์ของชุมชนเหล่านี้มีทั้งที่เป็นประโยชน์ร่วมกันและขัดแย้งกัน จึงทำให้เกิดความจำเป็นที่จะต้องมีการจัดการดูแลประสานผลประโยชน์ของทุก ๆ ชุมชนขึ้น ความจำเป็นอันนี้ก่อให้เกิดการแบ่งงานกันทำในรูปแบบใหม่ คือมีการจัดตั้งองค์กรขึ้นมาทำหน้าที่ดูแลผลประโยชน์ส่วนรวมระหว่างชุมชน

ในวิถีการผลิตแบบเอเชีย รัฐอ้างตนเป็นเจ้าของที่ดินทั้งหมดครอบทับลงไปบนกรรมสิทธิ์ของชุมชนอีกทีหนึ่ง รัฐจึงเปรียบเสมือนชุมชนใหญ่ที่รวมชุมชนทั้งหมดเอาไว้ด้วยกัน การอ้างสิทธิ์ของรัฐนี้นำมาซึ่งความชอบธรรมในการดึงคุณค่าส่วนเกินจากหมู่บ้านเพื่อหล่อเลี้ยงรัฐเอง ส่วนเกินที่ถูกดึงออกมาอยู่ในรูปของภาษีที่ชุมชนต้องจ่ายให้กับรัฐ ในขณะเดียวกัน ก็ถือเป็นเสมือนค่าเช่าที่รัฐเรียกเก็บจากชุมชน อันเนื่องมาจากการเข้าไปใช้ที่ของรัฐไปด้วยพร้อม ๆ กัน ภาษี ค่าเช่านี้จึงมีลักษณะเหมือนกับสองด้านของเหรียญเดียวกัน ซึ่งใช้อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับหมู่บ้าน

ภาษี ค่าเช่านี้เป็นส่วนเกินที่รัฐเรียกเก็บจากชุมชน ไม่ใช่ปัจเจกบุคคลในชุมชนนั้น รัฐจึงติดต่อโดยตรงเฉพาะกับตัวหัวหน้าหมู่บ้าน ซึ่งแสดงบทบาทเป็นประตูหรือช่องทางผ่านของส่วนเกินจากหมู่บ้านไปสู่รัฐ โดยที่รัฐไม่เข้ามายุ่งเกี่ยวหรือจัดการการผลิตและการแจกจ่ายภายในหมู่บ้าน หัวหน้าหมู่บ้านจึงมีฐานะพิเศษ กล่าวคือ เป็นตัวแทนของหมู่บ้านในสายตาของรัฐ และเป็นตัวแทนของการสื่อสารกับรัฐในสายตาของคนในชุมชนหมู่บ้านไปพร้อม ๆ กัน

ส่วนเกินที่หมู่บ้านส่งให้กับรัฐนี้อยู่ในหลายรูปแบบ คือ ในรูปแบบของแรงงานซึ่งเป็นรูปแบบพื้นฐานที่สุด ในรูปของผลผลิตส่วนเกินของชุมชน และในรูปของเงินตรา ซึ่งเป็นรูปแบบที่มีอยู่จำกัดที่สุด ส่วนเกินเหล่านี้เป็นผลประโยชน์หรือรายได้โดยตรงของรัฐ ซึ่งถูกรัฐผูกขาดโดยสิ้นเชิง

ความชอบธรรมในการดึงคุณค่าส่วนเกินจากชุมชน วางพื้นฐานอยู่บนการอ้างสิทธิ์ของรัฐในฐานะเจ้าของที่ดิน รัฐจึงมีหน้าที่จัดการงานสาธารณะใด ๆ ที่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีพ และการทำการเกษตรของชุมชนบนผืนน้ำผืนดินของรัฐนี้

การทุจริตส่วนเกินนี้ มีความสัมพันธ์กับลักษณะอำนาจ รวมศูนย์ของรัฐเอเซียอย่างใกล้ชิด ในแง่หนึ่ง รัฐมีความจำเป็นต้องรวมศูนย์อำนาจการควบคุมอย่างเด็ดขาดไว้ที่ส่วนกลาง เพื่อจัดการภารกิจสาธารณะที่ยิ่งใหญ่ให้ลุล่วงไปได้โดยอาศัยอำนาจนั้น ในขณะที่อีกแง่หนึ่ง รัฐจำเป็นต้องมีอำนาจการปกครองที่เข้มแข็ง เพื่อควบคุมให้ชุมชนหมู่บ้านเชื่อฟัง และส่งมอบภาษีครบถ้วนทันตามกำหนดเวลาอย่างเคร่งครัด

อำนาจเด็ดขาดนี้จำเป็นต้องศูนย์กลางการปกครอง ซึ่งก็ได้แก่เมืองนั่นเอง เมืองในวิถีการผลิตแบบเอเซียจึงมีลักษณะเป็นเมืองราชการ คล้ายค่ายทหาร เป็นที่อยู่อาศัยของผู้ปกครองและบรรดากลุ่มคนกลุ่มคนต่าง ๆ ที่ทำมาหากินกับผู้ปกครอง ในแง่นี้เมืองจึงเป็นที่ตั้งของรัฐ มีฐานะเป็นกองบัญชาการปกครอง และเป็นศูนย์กลางการค้ากับต่างประเทศเท่าที่มีอยู่ที่ผูกขาดโดยรัฐ เมืองจึงไม่ใช่ศูนย์กลางการค้าอย่างที่เมืองในยุโรปปลายยุคพิวคัล แต่เป็นเพียงที่ทำการค้าของรัฐ เมืองในเอเซียจึงมีความหมายเป็นเพียงแค่สถานที่เท่านั้น ไม่มีพัฒนาการหรือความเคลื่อนไหวที่แตกต่างไปจากความเป็นชุมชนหมู่บ้านทั่วไป วิถีการผลิตแบบเอเซียจึงมักถูกกล่าวถึงว่า มีความเป็นเอกภาพในระหว่างเมืองกับชนบท ซึ่งก็คือ ไม่มีความแตกต่างกันนั่นเอง

เมื่อสังคมเอเซียในภาพรวมซึ่งประกอบด้วยทั้งรัฐและหมู่บ้าน มีแนวการวิเคราะห์ว่าวิถีการผลิตแบบเอเซียประกอบด้วย 2 ชั้น คือ รัฐ กับชุมชนหมู่บ้าน รัฐเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตคือที่ดินและทุจริตแรงงานจากชุมชนหมู่บ้านที่ทำการผลิตบนที่ดินของรัฐนั้น ในแง่นี้รัฐจึงเป็นชั้นหนึ่งในความสัมพันธ์ทางการผลิตของสังคม โครงสร้างส่วนล่างไปพร้อม ๆ กับที่เป็นโครงสร้างส่วนบนด้วยและนั่นก็หมายถึงว่า รัฐในวิถีการผลิตแบบเอเซียมิใช่เป็นเครื่องมือของชนชั้นเจ้าของปัจจัยการผลิตในสังคม ทว่าเป็นชนชั้นเจ้าของปัจจัยการผลิตเสียเอง

อย่างไรก็ตาม ทฤษฎีวิถีการผลิตแบบเอเซียช่วยให้เราได้ข้อคิดใหม่ 2 ประการด้วยกัน ซึ่งสำคัญอย่างมาก ในประการแรก ทำให้เราเห็นลักษณะเอเซียคิกของระบบศักดินา เห็นทะลุลงไปว่าระบบศักดินามี 2 ส่วน ส่วนรัฐและส่วนหมู่บ้าน ส่วนหลังมีลักษณะก่อนศักดินา แต่ถูกรักษาไว้ในระบบศักดินา ส่วนหมู่บ้านนี้เป็นอีกระบบหนึ่ง เป็นตัวของตัวเอง มีเอกลักษณ์ของตัวเอง เป็นลักษณะชุมชนบุพกาล เก็บลักษณะสังคมและวัฒนธรรมแห่งการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และน้ำใจที่ดีงามของชาวไทยเราเอาไว้ สืบสานต่อเนื่องมาตลอดช่วงสมัยของระบบศักดินา จนถึงช่วงร่วมสมัย แต่เป็นส่วนที่ถูกซ่อนไว้ทฤษฎีวิถีการผลิตแบบเอเซียช่วยให้เราอธิบายได้ว่าลักษณะที่ดีงามของสังคมไทยถูกเก็บรักษาไว้เป็นอย่างดีในชุมชนหมู่บ้านตลอดช่วงเวลาอันยาวนานของระบบศักดินา การคงอยู่มาถึงสมัยใหม่ของระบบบุพกาลในชุมชนหมู่บ้านไทยมีความหมายมาก เป็นรากฐานในการอธิบายลักษณะพิเศษของสังคมและวัฒนธรรมไทย

ในประการที่สอง ทฤษฎีวิธีการผลิตแบบเอเชียช่วยให้เราเห็นว่า จะเข้าใจชุมชนหมู่บ้านไทยจะต้องทราบความสัมพันธ์ระหว่างหมู่บ้านกับรัฐ หรืออีกนัยหนึ่งต้องเข้าใจรัฐไทยด้วย และเมื่อเข้าใจแล้วก็จะต้องปฏิเสธอย่างสิ้นเชิง ปฏิเสธรัฐในลักษณะเดิมคือรัฐราชการแบบโบราณอย่างรับผิดชอบ และพร้อมจะประกอบรัฐขึ้นมาใหม่ในรูปแบบใหม่ ณ ที่ซึ่งปฏิเสธอำนาจรัฐ การรู้จักตัวเอง รัฐฐานะ และบทบาทของตัวเองของชุมชนหมู่บ้านจะมีความแจ่มใสที่สุด ชุมชนแม้มีวัฒนธรรมที่ดั่งงาม ก็อยู่ในสภาพครึ่งหลับครึ่งตื่นไม่รู้จักตัวเอง ไม่เข้าใจตัวเองชัดเจน ไม่สามารถมีบทบาทเป็นสถาบันนำสังคมและวัฒนธรรมไทยได้ ทั้งนี้เพราะชุมชนได้ถูกทำลายความทรงจำถูกทำลายประวัติศาสตร์โดยรัฐ ประวัติศาสตร์ชุมชนไม่ปรากฏ ชุมชนจึงไม่มีความต่อเนื่อง ไม่อาจอ้างความชอบธรรม

กล่าวโดยสรุป ทฤษฎีวิธีการผลิตแบบเอเชียช่วยให้เราเข้าใจประวัติศาสตร์สังคมและวัฒนธรรมไทยจากจุดยืนของชาวบ้าน และเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับชาวบ้านในขบวนการต่อสู้เพื่อชีวิตที่ดีขึ้นของสมาชิกของชุมชน

แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

ความหมายและองค์ประกอบของการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวตามความหมายขององค์การสหประชาชาติ คือ การเดินทางเพื่อความบันเทิง รื่นเริงใจ เยี่ยมญาติหรือการไปร่วมประชุม แต่มีเพื่อประกอบอาชีพเป็นหลักฐาน หรือ ไปพำนักอยู่เป็นการถาวร ซึ่งการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้อธิบายว่า การท่องเที่ยวคือ การเดินทางตามเงื่อนไขที่กำหนดเป็นสากล 3 ประการ

1. เดินทางจากที่อยู่ปกติไปที่อื่นชั่วคราว
2. เดินทางโดยสมัครใจ

3. ไม่ใช่เดินทางไปประกอบอาชีพหรือหารายได้และไม่ใช่นักศึกษาที่ศึกษาอยู่ในจังหวัดที่เดินทางไป โดยที่จุดประสงค์ของการเดินทางไม่เฉพาะเพื่อการพักผ่อนหรือสนุกสนาน รื่นเริง แต่รวมถึงเพื่อประชุม สัมมนา ศึกษาหาความรู้เพื่อการกีฬา ติดต่อธุรกิจหรือเยี่ยมญาติ

จากความหมายของการท่องเที่ยวสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวคือ การเดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว เพื่อทำการศึกษาและพักผ่อนหย่อนใจ หรือก่อให้เกิดการกระทำร่วมกันของมนุษย์ทั้งทางธรรมชาติและสังคม ซึ่งกิจกรรมทางการท่องเที่ยวจำเป็นต้องอาศัยองค์ประกอบหลายอย่าง ดังนี้ (ระพีพรรณ ทองหล่อ และคณะ, 2545, หน้า 5-6)

1. นักท่องเที่ยว
2. สินค้าท่องเที่ยวหรือสถานที่ท่องเที่ยว

3. การคมนาคมขนส่ง
4. ข้อมูลข่าวสารและการบริการ
5. ความปลอดภัยและการอำนวยความสะดวกในด้านการเข้าเมือง
6. องค์ประกอบด้านโครงสร้างพื้นฐาน
7. การสนับสนุนอื่นๆ

ประเภทการท่องเที่ยวตามการจัดการ สามารถแบ่งเป็น 2 รูปแบบ คือ การท่องเที่ยวแบบทั่วไปตามที่รัฐบาลส่งเสริม เรียกว่า การท่องเที่ยวแบบมวลชน (Mass Tourism) โดยมีความมุ่งหวังให้มีรายได้เข้ารัฐ เพื่อแสดงให้เห็นตัวเลขรายได้ของรัฐ แต่เงินที่ได้จากการท่องเที่ยวเหล่านี้ กลับตกอยู่กับบริษัทท่องเที่ยวและบริษัทข้ามชาติแทบทั้งสิ้น จะสังเกตได้จากมัคคุเทศก์ที่พาทัวร์มายังกรุงเทพฯ นั้นส่วนใหญ่เป็นมัคคุเทศก์ต่างชาติ รายได้ส่วนใหญ่จึงตกอยู่กับบริษัททัวร์

ในขณะที่เดียวกันมีกลุ่มต่อต้านที่เห็นว่ารายได้จากการท่องเที่ยวนั้นต้องตกอยู่กับท้องถิ่น ท้องถิ่นต้องจัดการตัวเอง นอกจากนี้การท่องเที่ยวยังเป็นการท่องเที่ยว เพื่อให้คนรู้จักกันทั่วโลก เช่น ให้คนทั่วโลกได้รู้จักว่านครไทยเป็นเช่นไร ไม่ใช่รู้จักนครไทยในฐานะที่ค้าและค้ายศศักดิ์ศรีกว่าที่อื่น แต่รู้จักนครไทยในฐานะที่เป็นมนุษย์ อยู่ในสภาพแวดล้อมแบบหนึ่ง มีความยั่งยืน และอยู่ร่วมกันมาอย่างไร ซึ่งการรู้จักกันนั้นจะทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เป็นการต่อต้านการท่องเที่ยวแบบมวลชน ให้เปลี่ยนเป็น การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism) ซึ่งเป็นแนวคิดใหม่ที่มีการประชุมพูดคุยกันทั่วโลก (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548, หน้า 17-18)

1. การท่องเที่ยวแบบประเพณีนิยม (Conventional Tourism) เป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นความพึงพอใจและปริมาณของนักท่องเที่ยวเป็นหลัก โดยมีได้คำนึงถึงผลกระทบด้านลบต่อทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม หรือ การท่องเที่ยวเชิงมวลชน ซึ่งเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่มุ่งนักท่องเที่ยวกลุ่มใหญ่จำนวนมาก โดยคำนึงถึงการสร้างกลไกการผลิตปริมาณมาก เพื่อลดต้นทุนต่อหน่วยในการผลิตบริการนักท่องเที่ยวให้ต่ำลง แล้วขายบริการท่องเที่ยวให้แก่ผู้ใช้ในราคาถูกอันทำให้มีผู้มาใช้บริการเพิ่มมากขึ้น ซึ่งประเทศต่าง ๆ ถือนำมาเป็นแบบอย่างในการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยมุ่งเน้นให้มีการรองรับนักท่องเที่ยวได้มากที่สุด เพื่อให้ได้รายได้จากการท่องเที่ยวมากที่สุด ซึ่งมีได้คำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดตามมาในระยะยาวจากการท่องเที่ยว ก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ เป็นการสูญเสีย และไม่สามารถปรับคืนสู่สภาพเดิมด้วยตัวมันเองได้ และเนื่องจากกระแสการอนุรักษ์ เรียกร้องให้คืนสภาพความสมบูรณ์แก่ธรรมชาติที่ความรุนแรงอย่างต่อเนื่อง ทำให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวถูกมองว่า เป็นธุรกิจที่ก่อให้เกิดผลเสียต่อสภาพแวดล้อม มีการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งในเรื่องแหล่งท่องเที่ยวและวัฒนธรรมชุมชนมากกว่าผลตอบแทนที่ได้รับมา เป็นการท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญกับการบริการ

นักท่องเที่ยวจำนวนมาก รวมถึงมีกระบวนการผลิตสินค้าเพื่อการท่องเที่ยวในรูปแบบธุรกิจเอกชน ซึ่งมองแบบสั่งการจากบนลงล่างและเน้นความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวและเม็ดเงินจากรายได้ เป็นสำคัญ อีกทั้งยังส่งผลกระทบต่อความเป็นท้องถิ่น ทั้งในด้านสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมอันนับเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยว (Tourismresources) ที่สำคัญ

2. การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการจัดการอย่างดีเยี่ยม เพื่อสามารถดำรงไว้ซึ่งทรัพยากรการท่องเที่ยวให้มีความดึงดูดใจอย่างไม่เสื่อมคลาย และธุรกิจการท่องเที่ยวมีการปรับปรุงคุณภาพให้มีผลกำไรอย่างเป็นธรรม ในขณะเดียวกันก็ให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์ตอบแทนอย่างเหมาะสม และมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชม สัมผัสอย่างเพียงพอ แต่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด ซึ่งสามารถแบ่งย่อย ได้อีก 2 รูปแบบ คือ

2.1 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ โดยได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลินและมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างดีและมีมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น

2.2 การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism) เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรม หรือชมงานประเพณีต่าง ๆ ที่ชุมชนท้องถิ่นนั้นจัดขึ้น เพื่อให้ได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน พร้อมทั้งได้ศึกษาความเชื่อ ความเข้าใจต่อสภาพสังคมและวัฒนธรรม มีประสบการณ์ใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น มีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษานโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (ผู้วิจัยจึงขอขยายความแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ดังนี้ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การเปลี่ยนแปลงทิศทางของการท่องเที่ยวได้เริ่มขึ้น อย่างเป็นทางการในรูปแบบการนำเสนอทางเลือกใหม่ของการท่องเที่ยว (Alternative Tourism) ในรูปแบบการนำเสนอ (Label หรือ Form ต่าง ๆ) เช่น การท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม (Appropriate) การท่องเที่ยวที่ช่วยรักษาสภาพแวดล้อม (Soft) การท่องเที่ยวที่ปกป้องสภาพแวดล้อม (Green) การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นต้น ซึ่งการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นรูปแบบที่ขยายตัวอย่างรวดเร็วในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว สำหรับประเทศไทย การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นทางเลือกที่หลายฝ่าย เห็นว่ามีความเหมาะสมในการ พัฒนาเป็นรูปแบบหลักและให้มีการจัดการที่เหมาะสมต่อไป การบัญญัติศัพท์ของ Ecotourism เป็นภาษาไทยได้มีการเสนอและประยุกต์หลายคำ โดยเฉพาะคำว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ นิเวศสัญจร นิเวศท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อม และการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ เป็นต้น

ซึ่งการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นศัพท์ที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบัน จากการศึกษาแนวความคิด ปรัชญา รูปแบบ และการจัดการที่มีลักษณะเฉพาะของการท่องเที่ยวในรูปแบบนี้เห็นว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ น่าจะเป็นบัญญัติศัพท์ที่เหมาะสมที่สุด ทั้งนี้ เพื่อเน้นความชัดเจนของการท่องเที่ยวที่มุ่งรักษาระบบนิเวศอย่างใกล้ชิด

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวที่มีปรัชญาพื้นฐานที่มุ่งสู่หรือเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนจะครอบคลุมจัดการการท่องเที่ยวที่กว้างขวางกว่า และไม่ถือเป็นเรื่องสำคัญ ในการที่จะให้มีการศึกษาหรือเรียนรู้หรือการมุ่งเน้นให้เกิดการอนุรักษ์ เพียงแต่ให้มีการจัดการที่ลด หรือปราศจากผลกระทบ และนักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจเป็นสิ่งสำคัญ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน แต่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ไม่ได้มีเฉพาะ หรืออาจไม่เป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศก็ได้ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ยั่งยืน จึงเป็นการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ทำให้คงรายได้ทางการเงินและการจ้างงานสูงสุดไว้ รวมทั้งมีการผดุงไว้ซึ่งองค์ประกอบทางสังคม และวัฒนธรรมของประชากรที่เกี่ยวข้อง ทั้งโดยตรงหรือโดยอ้อมกับธุรกิจท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ของผู้ที่เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่นเพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกแห่งการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน ขอบเขตของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จึงครอบคลุมองค์ประกอบหลัก 4 ด้าน (มิติ) ที่ประกอบด้วยพิจารณา ด้านพื้นที่ท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยว ผู้เกี่ยวข้องและรูปแบบการจัดการ กล่าวคือ

1. องค์ประกอบด้านพื้นที่ เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องเนื่องเป็นธรรมชาติเป็นหลักมีแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ทั้งนี้รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ
2. องค์ประกอบด้านการจัดการ เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบ (Responsible Travel) ไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม (No or Low Impact) มีการจัดการที่ยั่งยืน ครอบคลุมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากร การจัดการสิ่งแวดล้อม การป้องกันและกำจัดมลพิษและความคุ้มครองการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต
3. องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการ เป็นการท่องเที่ยวที่เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้ (Learning Process) โดยมีการศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว เป็นการเพิ่มพูนความรู้ ความประทับใจ เพื่อสร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องต่อนักท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่น

4. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม เป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชน ท้องถิ่นที่มีส่วนร่วมตลอดกระบวนการ เพื่อก่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อท้องถิ่น ยกกระดับคุณภาพชีวิตและการได้รับผลตอบแทน เพื่อกลับมาบำรุงรักษาและจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้วย

ข้อกำหนดที่ชัดเจนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนี้ขึ้นอยู่กับความสมบูรณ์ของลักษณะพื้นฐานที่เป็นหลักการทั้ง 4 ด้าน หากการท่องเที่ยวใดมีองค์ประกอบที่สมบูรณ์ของลักษณะดังกล่าวแล้วจัดเป็น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ที่สมบูรณ์ หากขาดหรือปราศจากข้อใดข้อหนึ่ง ความสมบูรณ์จะลดน้อยลงจนอาจเป็นการจัดการที่ส่งเสริมให้เป็นการท่องเที่ยวในรูปแบบอื่น ๆ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการสำรวจองค์ความรู้ทางด้านการศึกษาที่ตรง หรือใกล้เคียงกับหัวข้อในการวิจัย พบว่ามีเอกสารและงานวิจัย ดังนี้

สมชาย เตชะพรหมพันธุ์ และคณะ (2546) ได้วิจัยเรื่อง การรักษาเอกลักษณ์และสร้างภูมิทัศน์ทานให้แก่ชุมชนเกาะช้างเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงอันเป็นผลมาจากการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยใช้วิธีการศึกษา คือ การศึกษาเชิงปริมาณและการศึกษาเชิงคุณภาพร่วมกัน ผลการวิจัยพบว่า เอกลักษณ์และความโดดเด่นของชุมชน คือ บุคลิกภาพอันอ่อนโยน โอบอ้อมอารี มีมิตรไมตรีและเป็นมิตรกับคนทั่วไป โดยมีวิถีชีวิตดั้งเดิมสองประเภท คือ ชาวประมงและชาวสวน ส่วนวิถีชีวิตใหม่คือการค้าและการบริการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ซึ่งอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่นทางด้านสมุทรศาสตร์ น้ำซอบน้ำเสียว เครื่องมือในการทำประมง ลอบปลา ลอบหมึก และลอบปู อวนคนหรือคันคนจับเคย และภูมิปัญญาการแปรรูปเคยไปเป็นกะปิที่มีชื่อเสียงของเกาะช้าง และได้เสนอแนวทางในการสร้างภูมิทัศน์ทานให้แก่ชุมชนดั้งเดิมให้อยู่รอดจากกระแสเศรษฐกิจและสังคมเชิงพาณิชย์อันเป็นผลมาจากการเจริญเติบโตของการท่องเที่ยว และแนวทางการบริหารจัดการเพื่อการอนุรักษ์ของชุมชนเกาะช้าง

ทยา ยันตะบุษย์ (2549) ได้วิจัยเรื่อง บทบาทขององค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) โดยใช้วิธีการศึกษา คือ การวิจัยเชิงคุณภาพและเอกสาร ผลการศึกษาพบว่า บทบาทขององค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) ไม่สอดคล้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยการที่รัฐบาลมีนโยบายในการพัฒนาพื้นที่หมู่เกาะช้างและพื้นที่เชื่อมโยงให้เป็นพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนแห่งแรกของประเทศไทย และได้ทุ่มงบประมาณจำนวนมากกว่าแผ่นดินบาท ในการพัฒนาเกาะช้าง มีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานอย่างเร่งด่วน โดยแนวคิดเป็นการพัฒนาการ

ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นการพัฒนาเพื่อสร้างความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดความยั่งยืนของพื้นที่ที่ต้องการพัฒนา แต่ในทางปฏิบัติไม่สามารถดำเนินการตามแนวคิดได้ ทั้งนี้ ด้วยความเร่งรีบในการดำเนินการ ทำให้ขาดการเตรียมความพร้อมในประเด็นต่าง ๆ โดยเฉพาะเป็นการพัฒนาที่ขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งเมื่อวิเคราะห์ห้วงค์ประกอบทุก ๆ ด้าน ได้แก่ ด้านพื้นที่ ด้านกิจกรรมและกระบวนการ ด้านการจัดการ และด้านการมีส่วนร่วม ซึ่งประโยชน์ที่จะได้รับนั้นพบว่า ไม่คุ้มค่า เพราะเป็นการพัฒนาโดยขาดผังเมืองและกฎหมายบังคับ ตั้งแต่ต้น ส่งผลกระทบด้านลบทางกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม ของชุมชนอย่างมาก และพบว่า บทบาทขององค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) หรือ อพท. สอดคล้องกับภารกิจที่กำหนดไว้ในมาตรา 20 และมาตรา 21 แห่งพระราชกฤษฎีกาจัดตั้ง อพท. โดยองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) หรือ อพท. คือ มีภารกิจหลักในการบูรณาการการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่พิเศษ ๆ สอดคล้องตามบทบาทที่กำหนดไว้ในมาตรา 20 และมาตรา 21 แห่งพระราชกฤษฎีกาจัดตั้ง อพท. ซึ่งกำหนดว่า อพท. จะต้องกำหนดแผนปฏิบัติการ เพื่อให้นโยบายและแผนบรรลุผล และการจัดทำนโยบายและแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ได้คำนึงถึงหลักการผังเมืองและสิ่งแวดล้อม

พิมลพรรณ ลาภยงศ (2541) ได้วิจัยเรื่อง การกระจายรายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยวสู่ท้องถิ่น : กรณีศึกษา เกาะช้าง กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด โดยใช้วิธีการศึกษาคือ การวิจัยเชิงปริมาณ ผลการศึกษาสภาพทั่วไปของประชากรพบว่า มีประชาชนที่ประกอบอาชีพเกี่ยวกับการท่องเที่ยวทั้งหมด 53 ครัวเรือน และครัวเรือนที่ไม่ได้ประกอบอาชีพเกี่ยวกับการท่องเที่ยวจำนวน 65 ครัวเรือน ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำสวนและทำประมง โดยมีรายได้เกิดจากการท่องเที่ยวเฉลี่ย 194,059.16 บาท ต่อครัวเรือน รายได้นอกจากการท่องเที่ยวเฉลี่ยเท่ากับ 134,395.37 บาท ต่อครัวเรือน รายได้รวมของประชากรเฉลี่ยเท่ากับ 328,454.52 บาท ต่อครัวเรือน ใน พ.ศ. 2540 ปีจจัยที่มีผลต่อกระทบต่อการกระจายรายได้นอกจากการท่องเที่ยวที่สำคัญได้แก่ เพศของหัวหน้าครัวเรือน และปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการกระจายรายได้ที่สำคัญได้แก่ การศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนและจำนวนสมาชิกในครัวเรือน และเมื่อพิจารณาผลการศึกษาพบว่ามีกรกระจายรายได้ที่ไม่เป็นธรรมในพื้นที่ศึกษา และยังพบแนวทางการปรับปรุงสถานการณ์การกระจายรายได้ โดยเฉพาะกรณีที่เกิดจากการท่องเที่ยวครั้งนี้ จัดให้มีการฝึกอบรม ให้ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวและจัดหาแหล่งเงินทุน เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นประกอบอาชีพเกี่ยวกับการท่องเที่ยวมากขึ้น นอกจากนี้หน่วยงานของรัฐบาลที่เกี่ยวข้องควรเข้าไปจัดการการท่องเที่ยวให้เกิดการผูกขาดน้อยที่สุด โดยเฉพาะกรณีกิจการที่เกี่ยวข้องกับขนส่ง และควรส่งเสริมให้ประชาชนมีการศึกษาใน

ระดับสูง เพื่อความยั่งยืนในการพัฒนาประชาชนในพื้นที่ศึกษาต่อไป

ศุภวรรณ โพธิ์นาค (2545) ได้วิจัยเรื่อง ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อวิถีชีวิตของชุมชนเกาะล้าน เมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี โดยใช้วิธีการศึกษา คือ การวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่า การท่องเที่ยวที่เป็นมาในอดีตและในรูปแบบที่เป็นอยู่ในปัจจุบันของเกาะล้านได้ก่อให้เกิดผลกระทบทั้งทางด้านบวกและด้านลบต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน ด้านบวกคือการท่องเที่ยวทำให้มีความหลากหลายของทางเลือกในการประกอบอาชีพมากขึ้น และก่อให้เกิดรายได้แก่ครัวเรือนและชุมชนมากขึ้น ซึ่งเป็นทางเลือกนอกเหนือจากการทำประมงรายย่อย ดังนั้นหากชุมชนสามารถรักษาสภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งได้แก่ หาดทรายและแนวปะการังได้นำให้รอดพ้นจากผลกระทบที่มาจากขยะและน้ำเสียจากชุมชน ยังทำให้เป็นที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาท่องเที่ยวได้อีก และสามารถรักษาการบริการที่ดีไว้ได้ ก็จะทำให้การท่องเที่ยวมีความยั่งยืนอยู่ต่อไป ในส่วนด้านลบ คือ จำนวนแรงงานต่างถิ่นที่เข้ามาในชุมชน อาจก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้ง การแก่งแย่งคือ การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการสอดคล้องดูแลชุมชน ส่วนปัญหาใหญ่อีกปัญหาหนึ่งคือ เรื่องขยะและน้ำเสีย ที่มาจากนักท่องเที่ยวเนื่องจากยังไม่มีจัดการและวางแผนจากทางภาครัฐ และภาคส่วนประชาชนกลุ่มผู้มีส่วนได้เสีย

ธรรมรงค์ อุทัยรังษี (2529) ได้วิจัยเรื่อง ผลกระทบจากการท่องเที่ยวที่มีต่อการตั้งถิ่นฐานและการใช้ที่ดินในบริเวณเกาะสมุย สุราษฎร์ธานี จุดมุ่งหมายของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ต้องการศึกษาถึงผลกระทบที่มีต่อการตั้งถิ่นฐานและการใช้ที่ดินบริเวณเกาะสมุย อันเป็นผลจากการพัฒนาการท่องเที่ยว จากการวิเคราะห์การกระจายประชากร การย้ายถิ่นและทัศนคติของชาวเกาะสมุยที่มีต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่บริเวณนี้ วิธีการศึกษา คือ การใช้เทคนิคทางภูมิศาสตร์ การแปลภาพถ่ายทางอากาศและการใช้แบบสอบถามสัมภาษณ์หัวหน้าครอบครัว หรือสมาชิกในครอบครัวที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่มีกิจกรรมท่องเที่ยวปรากฏอยู่อย่างเด่นชัด และเขตพื้นที่ที่มีกิจกรรมท่องเที่ยวปรากฏไม่เด่นชัด

จากการใช้หลักการวิเคราะห์ความใกล้เคียง พบว่าภายหลังที่กิจกรรมท่องเที่ยวเข้าไปมีบทบาทภายในเกาะสมุยแล้ว ชุมชนเกาะสมุยมีแนวโน้มที่จะเกาะกลุ่มกันเป็นกระจุกเพิ่มมากขึ้นกว่าแต่ก่อน นอกจากนี้จะมีการตั้งถิ่นฐานอยู่กันเป็นกลุ่มตามบริเวณที่เป็นสวนมะพร้าวและในบริเวณที่เป็นที่สูงโดยรอบเกาะที่มีระดับความสูงไม่เกิน 500 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลางแล้ว ยังพบอีกว่าได้เริ่มมีการตั้งถิ่นฐานหรือบ้านเรือนหนาแน่นอยู่เรียงรายตามสองฟากถนนหรือเส้นทางคมนาคมทางบกซึ่งเพิ่งได้รับการก่อสร้างขึ้นใหม่ ตลอดบริเวณชายฝั่งทะเลที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวอย่างเห็นได้ชัดและมีแนวโน้มว่าในอนาคตชุมชนบนเกาะสมุยจะมีการขยายตัวในลักษณะตามแนวถนนและชายฝั่งทะเลเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะย่านที่มีการพัฒนาทางเศรษฐกิจ เช่น ชุมชน

หน้าทอน และย่านที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยว คือ บริเวณหาดละไมและหาดเจวตตลอดจน ย่านที่มีการคมนาคมขนส่งสะดวก เช่น ชุมชนลีปะน้อย และชุมชนท่องเที่ยว

ส่วนการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินพบว่า การขยายตัวทางด้านการท่องเที่ยวที่มีส่วน ก่อให้เกิดรูปแบบการใช้ที่ดินแบบใหม่ขึ้นมาอย่างรวดเร็ว ในขณะที่ความเจริญด้านต่าง ๆ ดำเนิน ไปนั้น ปัญหาความต้องการทรัพยากรที่ดินในแหล่งท่องเที่ยวขยับเข้ามา ที่ดินในบริเวณพื้นที่ หลายแห่งบนเกาะสมุยถูกจับจองเพื่อใช้ในกิจการต่าง ๆ นับตั้งแต่โรงแรม บังกะโล อาคารพาณิชย์ แหล่งท่องเที่ยว ท่าเรือ สนามบิน โรงพยาบาล ธนาคาร และสถานี่ตำรวจ ตลอดจน โครงสร้าง พื้นฐานประเภทอื่น ๆ นอกจากนี้พื้นที่บริเวณชายหาดแล้ว ที่ดินบริเวณที่สูงในเกาะสมุยก็ถูกนำ ไปใช้ในกิจกรรมท่องเที่ยวด้วย

จากการที่เกาะสมุยมีการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินเพื่อเกษตรกรรมไปสู่การใช้ที่ดินเพื่อ พาณิชยกรรมและบริการต่าง ๆ ผลที่ตามมาคือ ที่ดินมีราคาสูงขึ้น เจ้าของที่ดินหรือเกษตรกรชาว เกาะสมุยหาประโยชน์จากการขายที่ดิน พร้อมทั้งนำไปสู่การกว้านซื้อที่ดินเพื่อการเก็งกำไรซึ่ง สามารถส่งผลกระทบต่อต้นทุนการผลิตทั้งภาคเกษตรกรรม พาณิชยกรรมและภาคอุตสาหกรรม ท่องเที่ยวในอนาคต ตลอดจนนำไปสู่ปัญหาการสูญเสียกรรมสิทธิ์ที่ดินและการย้ายถิ่นในที่สุด

ในปัจจุบันปัญหาความขัดแย้งในด้านการใช้ที่ดินระหว่างภาคเกษตรกรรมกับภาค อุตสาหกรรมท่องเที่ยวนั้นยังไม่ปรากฏเด่นชัด แต่ในทางกลับกันกิจกรรมท่องเที่ยวสามารถช่วยลด ปัญหาด้านการใช้ที่ดิน ไม่ได้ประโยชน์เต็มที่ในเกาะสมุยโดยมีการตัดแปลงพื้นที่เกษตรกรรมที่ให้ ผลตอบแทนต่ำและพื้นที่รกร้างว่างเปล่ามาใช้ประโยชน์ในด้านกิจกรรมท่องเที่ยว

ส่วนในด้านการกระจายประชากรและการย้ายถิ่น ภายหลังจากที่กิจกรรมท่องเที่ยวเข้าไป มีบทบาทในเกาะสมุยแล้วประชากรที่อาศัยอยู่ในบริเวณต่าง ๆ บนเกาะแห่งนี้มีการรวมตัวกันอยู่เป็น กลุ่มก้อนมากขึ้นกว่าเดิม ขณะที่หลายท้องที่มีจำนวนประชากรลดลง ซึ่งลักษณะดังกล่าวสะท้อน ให้เห็นถึงความสำคัญของกิจกรรมท่องเที่ยวที่มีสภาพการตั้งถิ่นฐาน การใช้ที่ดิน และการเคลื่อน ย้ายของประชากรในพื้นที่ที่เสียเปรียบไปสู่พื้นที่ที่ได้เปรียบ ทั้งนี้ เป็นไปตามศักยภาพของพื้นที่ และระดับการพัฒนาในพื้นที่ โดยเฉพาะย่านที่มีการพัฒนาเศรษฐกิจสูง การคมนาคมขนส่งสะดวก และย่านที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยว ตลอดจนการย้ายถิ่นออกไปตั้งถิ่นฐานอยู่ในเขตจังหวัด ต่าง ๆ บนแผ่นดินใหญ่ด้วย

จากการสำรวจทัศนคติต่อการท่องเที่ยวพบว่า ชาวเกาะสมุยส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ดีต่อ การท่องเที่ยวและต้องการให้มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในเกาะสมุยให้มากยิ่งขึ้น การท่องเที่ยว มีผลช่วยสร้างงาน สร้างอาชีพ เพิ่มพูนรายได้ ทำให้ที่ดินมีราคาสูงขึ้นและเป็นปัจจัยที่นำความเจริญ มาสู่ท้องถิ่น โดยเฉพาะในด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ แต่ในทางกลับกันชาวเกาะยอมรับ

ว่าการท่องเที่ยวเป็นตัวการที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิต และก่อให้เกิดปัญหาการสูญเสียกรรมสิทธิ์ที่ดินและการย้ายถิ่น

ปิยนุช คงวิทยากุล (2540) ได้วิจัยเรื่อง ผลกระทบของการท่องเที่ยวที่มีต่อการใช้ที่ดินและสภาพแวดล้อม โดยใช้วิธีการศึกษา คือ การวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่า ผลกระทบที่เกิดขึ้นจำแนกได้เป็น 4 สาขาหลัก คือ สาขากายภาพ ได้แก่ ด้านทรัพยากรดิน ทรัพยากรน้ำและทรัพยากรอากาศ สาขานิเวศวิทยา ได้แก่ ด้านทรัพยากรสิ่งมีชีวิตบนบกและด้านทรัพยากรสิ่งมีชีวิตในน้ำ สาขาคุณค่าการใช้ประโยชน์ของมนุษย์ ได้แก่ ด้านการใช้ที่ดินและโครงสร้างพื้นฐาน และสาขาคุณภาพชีวิต ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจและสังคม สุขทรียภาพและการพักผ่อนหย่อนใจ ผลกระทบด้านบวกปรากฏในสาขาคุณค่าการใช้ประโยชน์ของมนุษย์ และสาขาคุณค่าต่อคุณภาพชีวิตเท่านั้น ในขณะที่ผลลบปรากฏอยู่ในทุกสาขา โดยพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ ได้แก่พื้นที่ตลอดชายฝั่งทะเลรอบเกาะสมุย โดยเฉพาะในด้านตะวันออกของเกาะสมุย อันเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ นอกจากนี้พื้นที่ตอนในของเกาะซึ่งมีสภาพเป็นป่าเขา พรุ หนองน้ำ ป่าชายเลน ก็ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาการท่องเที่ยวเช่นกัน โดยมีผลกระทบด้านลบในระดับสูงมากใน 3 สาขา คือ ด้านการใช้ที่ดิน โครงสร้างพื้นฐาน และเศรษฐกิจสังคม

บทที่ 3

วิธีการศึกษา

วิธีการศึกษาในบทนี้จะพิจารณาหัวข้อเกี่ยวกับการเก็บรวบรวมข้อมูล การตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพ (Triangulation) และการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้การเก็บรวบรวมข้อมูล 2 วิธี คือการศึกษาจากการสัมภาษณ์และการศึกษาจากเอกสาร โดยมีรายละเอียด ดังนี้

การศึกษาจากการสัมภาษณ์

1. การสัมภาษณ์แบบประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่า (Oral History) เป็นการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการหรือไม่มีโครงสร้าง (Informal or Unstructured Interview) คือ มีเพียงคำถามวิจัยเป็นแนวการสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์ในที่นี้จะกำหนดผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้อาวุโสที่รู้เรื่องเกี่ยวกับหัวข้อวิจัยเป็นอย่างดี ได้แก่

- 1.1 นายเกรียงศักดิ์ สิทธิถาวร เป็นผู้อาวุโสประจำชุมชนบนเกาะช้าง อายุ 85 ปี
- 1.2 นายจิ้ง คงบานุ เป็นผู้อาวุโสประจำชุมชนบนเกาะช้าง อายุ 87 ปี
- 1.3 นางละมัย เดิมเต็ม เป็นผู้อาวุโสประจำชุมชนบนเกาะช้าง อายุ 74 ปี

2. การสัมภาษณ์ในการวิจัยเชิงคุณภาพใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) โดยอาศัยผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key-informant) ได้แก่

- 2.1 นายวัชรระ มั่นทวิน ประธานประชาคม ต.เกาะช้าง และกรรมการหมู่บ้านคลองสน
- 2.2 นาย ก. ผู้นำชุมชนเกาะช้างใต้
- 2.3 นาย ข. เจ้าของธุรกิจโรงแรมที่พัก บริเวณหาดทรายขาว และกรรมการกลุ่มโรงแรมที่พักรีสอร์ท
- 2.4 นาย ค. ผู้นำชุมชนเกาะช้างใต้

การศึกษาจากเอกสาร

การวิจัยเอกสารทางประวัติศาสตร์ที่ใช้ในการวิจัยนี้แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1. เอกสารชั้นต้น เป็นเอกสารที่ยังไม่ผ่านการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ เอกสารการประชุมจดหมายเหตุ พระราชกฤษฎีกา และแผนแม่บท

2. เอกสารชั้นรอง เป็นเอกสารที่มีการวิเคราะห์ข้อมูลแล้วในรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ หนังสือพิมพ์ บทความทางวิชาการ หนังสือทางวิชาการ และรายงานทางวิชาการ

การตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพ

การตรวจสอบข้อมูลในการวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ในที่นี้ใช้รูปแบบการตรวจสอบได้แก่

1. การตรวจสอบโดยใช้แหล่งข้อมูลที่ต่างกันระหว่างเอกสารและการสัมภาษณ์แบบประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่าและการวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่า มีข้อมูลบางอย่างที่คำสัมภาษณ์กับข้อมูลในเอกสารไม่ตรงกัน และพบว่าบางข้อมูลไม่มีการจดบันทึกไว้มีแต่ข้อมูลจากคำสัมภาษณ์เท่านั้น เช่น ข้อมูลที่ไม่ตรงกันในเรื่องเกี่ยวกับ วัน เดือน ปี ของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และข้อมูลในสมัยอยุธยาเป็นข้อมูลที่มาจากคำสัมภาษณ์เท่านั้น

2. การตรวจสอบโดยใช้ผู้สัมภาษณ์ที่มีจุดยืนต่างกัน ได้แก่ บุคคลที่เห็นด้วยกับการดำเนินนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยว บุคคลที่ไม่เห็นด้วยกับการดำเนินนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยว และบุคคลที่มีความคิดเห็นเป็นกลาง เช่น ผู้ที่มีผลประโยชน์เกี่ยวข้องจากการดำเนินนโยบายดังกล่าวจะเห็นด้วย และผู้ที่เสียประโยชน์และได้รับความเดือดร้อนจากการดำเนินนโยบายดังกล่าวจะไม่เห็นด้วย สำหรับผู้ที่มีความคิดเห็นเป็นกลางจะเป็นผู้ที่มิได้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างชัดเจนจากการดำเนินนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของเกาะช้าง

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์ใช้การตีความหลักฐานทางประวัติศาสตร์โดยเริ่มจากการพรรณนาให้เห็นลำดับเหตุการณ์และวิเคราะห์เชิงสาเหตุในประวัติศาสตร์ ดังนี้

1. การพรรณนาลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในเกาะช้างตั้งแต่อยุธยาเรื่อยมาจนกระทั่งถึงการนำนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวที่เกาะช้างของรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร

2. วิเคราะห์เชิงสาเหตุโดยใช้หลักแห่งการตีความภายใต้ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมือง

บทที่ 4

ผลการศึกษา

บริบททางประวัติศาสตร์ของเกะซ้าง

การศึกษาประวัติศาสตร์ของเกะซ้างก่อนที่จะมีการดำเนินนโยบายเมืองท่องเที่ยวเชิงนิเวศของรัฐบาล พ.ศ.ท.ทักษิณ ชินวัตร สามารถแบ่งสภาพทางเศรษฐกิจของเกะซ้างออกเป็น 3 ช่วง คือ

ช่วงที่ 1 ช่วงการผลิตเพื่อยังชีพผสมผสานกับการผลิตเพื่อขาย

ช่วงที่ 2 ช่วงการผลิตเพื่อขายเป็นหลัก

ช่วงที่ 3 ช่วงการเกิดหน่ออ่อนของระบบทุนนิยมบนเกะซ้าง

ช่วงที่ 1 ช่วงการผลิตเพื่อยังชีพผสมผสานกับการผลิตเพื่อขาย

หมู่เกะซ้างนั้นประกอบไปด้วยเกะต่าง ๆ ทั้งหมด 52 เกะ โดยมีเกะขนาดใหญ่ 3 เกะ คือ เกะซ้าง เป็นเกะที่มีขนาดใหญ่เป็นอันดับ 2 ของประเทศ เกะกูด และเกะหมาก

คำว่า เกะซ้าง มีความเป็นมาอย่างใดนั้นเป็นการยากที่จะสอบสวนหาหลักฐานความจริงได้ สันนิษฐานว่ามาจากกรณีที่เกะลูกนี้เป็นเกะใหญ่โตกว่าเขา หรือนัยหนึ่งรูปเกะมีลักษณะคล้ายซ้าง เพราะซ้างเป็นสัตว์ใหญ่กว่าสัตว์อื่น ๆ จึงได้เทียบนามว่าเกะซ้างนั่นเอง และความที่เปรียบว่าเกะซ้างประหนึ่งซ้างตัวจริงนี้ แล้วยังปรากฏความในนิราศคำโคลงของกรมหลวงพิชิตปรีชากรได้ทรงนิพนธ์ไว้ในคราวที่ได้โดยเสด็จสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง (รัชกาลที่ 5) เสด็จประพาสธารมขยมเกะซ้าง ใน พ.ศ. 2419 อยู่ตอนหนึ่ง ดังนี้ (สาคร คชเขตต์, 2539, หน้า 267)

เกะซ้างแลเล่ห์ซ้าง	ตัวเป็น
หลายลำซับซ้อนเห็น	กล้ากล้า
แม่ยลเมื่อยามเย็น	อย่างคช โขลงเส
ยามเมื่อลงเล่นน้ำ	เนื่องผู้พึงกรี

การตั้งถิ่นฐานของชุมชนบนเกะซ้างมีประวัติอันยาวนาน เดิมเกะซ้างเป็นเกะที่ไม่มีชุมชนตั้งถิ่นฐานอยู่อาศัย เป็นเพียงท่าจอดเรือหลบลมมรสุม แหล่งเสบียงอาหารและน้ำจืด เท่านั้น หลักฐานนับตั้งแต่ครั้ง กรุงศรีอยุธยา มีเรือสำเภาจากเมืองจีนเดินทางเข้ามาค้าขาย ผ่านเมืองฉวน เมืองเขมร เมืองเกาะกง (ซึ่งแต่เดิมเป็นของสยาม) และเข้ามาถึงเมืองตราดเรือสำเภาจะมาพักหลบคลื่นลมมรสุมในระหว่างเดือนพฤษภาคม-ตุลาคม ตามหมู่เกะซ้าง บริเวณบ้านด่านใหม่ บ้านคลองสน อ่าวสลักเพชรหรืออ่าวสลัด (เป็นที่รู้จักกันดีในหมู่โจรสลัดชาวจีนไหหลำและฉวน)

และอ่าวบางเบ้า จากการสอบถามผู้เฒ่าผู้แก่ที่มีชีวิตอยู่บนเกาะช้าง เชื่อว่าชาวจีนมากับเรือสำเภา และเป็นกลุ่มแรกที่มาอาศัยตั้งถิ่นฐานทำมาหากินอยู่บนเกาะช้างสมัยกรุงศรีอยุธยาด้วยเห็นว่า เกาะช้างมีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติและเป็นเกาะที่ตั้งอยู่ในเส้นทางการค้าขาย เป็นจุดแวะพักแลกเปลี่ยนสินค้าที่สำคัญแห่งหนึ่ง

โดยมีชาวจีนตระกูลที่เข้ามาอยู่ก่อน คือ ตระกูลแซ่ตั้ง แซ่ตัน แซ่เตียว แซ่กู่ แซ่ลี ต่อมา จึงได้มีชาวไทยเชื้อสายจีนและชาวญวนอพยพเข้ามาทำกินเป็นชุมชนขนาดเล็ก ประมาณ 4-5 หลังคาเรือนต่อพื้นที่ ทำเลที่ตั้งถิ่นฐาน คือ อ่าวสลักเพชร และอ่าวคลองสน บ้านค่านใหม่และอ่าวบางเบ้า การตั้งบ้านเรือนระยะแรกจะยึดติดกับชายฝั่งทะเล ด้วยเพราะพื้นฐานความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติทางทะเลที่เอื้ออำนวยต่อการตั้งถิ่นฐาน ประกอบกับการมีภูมิประเทศที่ช่วยให้สามารถหลบคลื่นและกระแสน้ำในช่วงฤดูมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ได้เป็นอย่างดี โดยมีอาชีพการทำประมงและเกษตรเป็นหลัก (ฉิ่ง กงบ้าน, สัมภาษณ์, 20 ตุลาคม 2549)

วิธีการผลิตของชุมชนบนเกาะช้างตั้งแต่สมัยอยุธยาเป็นการผลิตเพื่อยังชีพควบคู่กับการผลิตเพื่อขาย กล่าวคือ การผลิตเพื่อยังชีพเป็นการปลูกข้าวไร่เอาไว้บริโภค เนื่องจากพื้นที่บนเกาะช้างไม่ค่อยมีที่ราบลุ่ม ส่วนการผลิตเพื่อขายเป็นการเก็บของป่ามาขายเรือสินค้าที่มาแวะพักที่เกาะช้าง โดยการนำของคนจีนอพยพซึ่งมีหัวการค้ามาก่อนการเข้ามาตั้งถิ่นฐานบนเกาะ

การผลิตเพื่อยังชีพโดยการปลูกข้าวไร่บนเกาะช้างเป็นการปลูกข้าวที่ทำในลักษณะของไร่ หรือที่เรียกว่า นาหยอด เนื่องจากมีพื้นที่ราบลุ่มอยู่น้อยทำให้ไม่เอื้ออำนวยต่อการปลูกข้าว ในการทำนาหยอดนั้น ชาวบ้านในชุมชนจะมีการเอาแรงกัน ตามลักษณะความสัมพันธ์แบบเครือญาติ ทั้งที่มาจากสายเลือดเดียวกัน การแต่งงานกันและนับถือเป็นที่เป็นที่นึ่งกันภายในชุมชน ไม่ได้มีการจ้างแรงงานเพื่อทำนาแต่อย่างใด พอเสร็จจากบ้านนี้ก็จะย้ายไปช่วยกันทำยังบ้านหลังต่อไป มีทำประมงน้ำตื้นนอกหาของทะเลเพื่อนำมาบริโภคภายในครอบครัวเท่านั้น หากมีส่วนเกินที่เหลือจากความต้องการบริโภคก็จะแบ่งปันแก่ญาติพี่น้อง เพื่อนบ้านใกล้เคียงและแลกเปลี่ยนสินค้ากับเรือสำเภาที่เข้ามาแวะพักที่เกาะช้าง (เกรียงศักดิ์ สิทธิถาวร, สัมภาษณ์, 20 ตุลาคม 2549)

เครื่องมือในการประกอบอาชีพ ยังเป็นเครื่องมือง่ายๆ มีขั้นตอนการทำไม่ซับซ้อน สามารถผลิตขึ้นเองได้ภายในชุมชน โดยอาศัยภูมิปัญญาที่สั่งสมมาตั้งแต่บรรพบุรุษของแต่ละเชื้อสาย เช่น การขุดเรือเพื่อใช้เป็นพาหนะและการทำประมง การทำที่จับสัตว์น้ำชนิดต่าง ๆ เป็นต้น

การจัดสรรที่ดินในช่วงนี้ ชาวบ้านจะใช้ต้นไม้ในการปักปันเขตแดนจะมีที่ดินมากหรือน้อยแล้วแต่กำลังจะทำได้ ไม่มีการซื้อขาย มีแต่ออกปากยกให้เท่านั้น เรื่องราวการทะเลาะเบาะแว้งฆ่ากันตายนั้น ไม่มีให้เห็นจะมีบ้างเพียงการขโมยของเล็ก ๆ น้อย ๆ โดยบ้านที่ปลูกในสมัยนั้นไม่จำเป็นต้องมีประตู เพราะทุกคนอยู่กันด้วยความไว้เนื้อเชื่อใจเป็นเครือญาติเดียวกัน ซึ่งวิธีตัดสิน

และลงโทษจะทำภายในชุมชน มิได้อาศัยกฎหมาย โดยมอบให้ผู้นำชุมชนเป็นผู้ตัดสินใจด้วยการเรียกมาคุยเพื่อให้ปรับปรุงแก้ไขตัวเอง

การผลิตเพื่อขายทำโดยการเก็บของป่า เช่น หวาย มะพร้าว ใต้ชั้นน้ำมันยาง สมุนไพร ไม้หอม มาค้าขายเล็ก ๆ น้อย ๆ เท่านั้น (ละมัย เติมเต็ม, สัมภาษณ์, 20 ตุลาคม 2549.)

ช่วงที่ 2 ช่วงการผลิตเพื่อขายเป็นหลัก

พัฒนาการของชุมชนบนเกาะช้างตั้งแต่สมัยอยุธยาเป็นต้นมานั้นยังคงมีการเปลี่ยนแปลงอย่างค่อยเป็นค่อยไป แต่เมื่อเข้าสู่สมัยรัตนโกสินทร์การผลิตเพื่อยังชีพบนเกาะช้างก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงจากบทบาทของรัฐที่ขยายกลไกลงมาที่เกาะช้าง กล่าวคือ ตั้งแต่สมัยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 4 ได้มีการเก็บภาษีบนเกาะช้าง 2 ประเภท คือ อากรค่าน้ำ อากรักษาเกาะ อากรค่าน้ำ คือภาษีเครื่องมือจับปลาที่เรียกเก็บจากชาวประมง โดยให้นายอกรเป็นผู้เก็บส่งพระคลังมหาสมบัติ ดังตราสารประกาศ ณ วันเสาร์ เดือน 11 แรม 11 ค่ำ ปีชวด จัตวาศก จุลศักราช 1214 (พ.ศ. 2395) ว่า (ธวัช ปุณโณทก, 2549, หน้า 3)

แต่งตั้งให้จันสีเป็นที่ หมื่นศรีอกร ไปเรียกค่าน้ำ ณ เมืองนครนายก เมืองปราจีนบุรี เมืองฉะเชิงเทรา เมืองสมุทรปราการ เมืองชลบุรี เมืองบางละมุง เมืองระยอง เมืองจันทบุรี เมืองตราด

อากรรักษาเกาะ เกาะชายฝั่งทะเลตะวันออกนับตั้งแต่เกาะสีชัง ไปจนถึงเมืองปัจจันตคีรีเขต (เมืองเกาะกง) มีการสัมปทานเก็บผลประโยชน์ให้รัฐ เช่น ไข่จะละเม็ด พืชผลอันหาได้ตามเกาะ เป็นต้น ปีละ 13 ชั่ง 10 ตำลึง (1,080 บาท) นายอกรรักษาเกาะมีตำแหน่งเป็น ขุนรักษาสมุทรคีรี (จันแป๊ะ-ภายหลังเปลี่ยนเป็นจันกิมตุ่น) เพื่อที่จะได้นำเงินเข้าท้องพระคลังเป็นประโยชน์แก่แผ่นดินและป้องกันการฟ้อง訴ของพวกโจรสลัดซึ่งเข้ามาอาศัยแอบแฝงคอยดักปล้นสะดมเรือพ่อค้าวานิช ไปมาค้าขายตามชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก (ธวัช ปุณโณทก, 2549, หน้า 9)

ต่อมาสมัยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ คือ การปฏิรูปการปกครอง เนื่องมาจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 ทรงสนพระทัยเรื่องการปกครองจึงจัดตั้งการปกครองส่วนภูมิภาคขึ้น คือ จังหวัด อำเภอ ตำบล หมู่บ้าน และการปกครองส่วนท้องถิ่น คือ เทศบาลและสุขาภิบาล เพื่อส่งตัวแทนพระองค์ให้ทำหน้าที่บำบัดทุกข์ บำรุงสุขของประชากร สำหรับกรณีเกาะช้างเนื่องจากมีเรือสำเภาเงินมาค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้า และมีคนจีนมาเข้าตั้งถิ่นฐาน ทางราชการจึงได้มีการตั้งด่านศุลกากรสถานขึ้น บริเวณบ้านด่านเก่า แต่เนื่องจากบริเวณด่านเก่านั้นอยู่ไกลกับท่าเรือ จึงได้ย้ายมาตั้งยังบ้านด่านใหม่ในเวลาต่อมา เพื่อเก็บภาษีจากสำเภาเรือจีน เนื่องจากเป็นแหล่งรวบรวมของการค้าขายที่เรือสำเภาเงินจะนำสินค้าจากเมืองจีนมาขายส่วนหนึ่งและแล่นต่อไปยังกรุงเทพฯ ซึ่งจากลี้บจะแวะพักที่บ้านด่านอีกครั้งหนึ่ง

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จเกาะช้างเมื่อ พ.ศ. 2427 (ร.ศ. 103) ได้เสด็จทางชลมารค โดยเรือพระที่นั่งเวสชาติรีและพระราชทานนามสกุลสลักเพชรให้แก่หลวงคั่นซึ่งเป็นคหบดีชาวจีน แซ่ปาย และมอบหมายให้เป็นผู้ดูแลความเรียบร้อยภายในเกาะช้าง และได้ทรงพระราชทานชื่อให้กับวัดสลักคอกว่า วัดวิชคามคชทวีป ดังปรากฏในประกาศหัตถเลขา ฉบับที่ 3 ของสยามมินทร์ ได้เขียนไว้ความตอนหนึ่งว่า ทูลสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ากรมหม่อมพระบำราศนราดูร ถึงทางกลาง ถึงสุรวงศ์วชิรด้วย ได้ทูลมาแต่ก่อนว่าจะออกเรือจากเสม็ดในวัน 7 ๓ ค่ำ นั้น ครั้นเวลารุ่งขึ้นเช้าได้ออกเรือจากเสม็ดแล่นลงไปไม่ห่างฝั่งนัก พอแลเห็นได้ตลอดถึงศิลาขาวริมอ่าวกพงโสมเป็นระยะทางสามชั่วโมงถ้วน ตั้งแต่เสม็ดลงไปฝั่งทะเลเป็นที่เปิดโล่งไม่มีใครมีที่บังท้องคุ้ง ระหว่างศิลาขาวกับเสม็ดนั้นมีบ้านเรือนคนเป็นหย่อม ๆ แอบเหล่านั้นเป็นที่อาศัยของโจรสลัดมากด้วยอยู่ใกล้ปลายเขตแดน จึงคิดจัดการที่จะเอาเรือไปทอดไว้ที่เสม็ดเป็นที่พักกองตระเวนสำหรับลาดตระเวน โจรสลัดลงไปจนตลอดเขตแดน พอไปถึงศิลาขาว ก็กลับเรือขึ้นมาถึงเกาะกงเวลาห้าค่ำ ทอดนอนอยู่ที่นั่นคืนหนึ่ง รุ่งขึ้นวัน 1 ๓ ค่ำ เวลาเช้าขึ้นเที่ยวบนฝั่งแล้วออกเรือมาพักที่ปากอ่าวเมืองตราด รุ่งขึ้นวัน 2 ๓ ค่ำ ขึ้นเที่ยวเมืองตราดแล้วนอนอยู่อีกคืนหนึ่งเวลาเช้ามีค่วัน 3 ๓ ค่ำ ออกเรือมาทอดที่เกาะช้าง กลางวันขึ้นอาบน้ำพักอยู่บนที่น้ำตกจนเวลาเย็นกลับลงมาเรือนอนที่เกาะช้างหนึ่งคืน รุ่งขึ้นวัน 4 ๓ ค่ำ เวลาเช้าลงเรือกระเชียงเรือไฟ ลากไปที่สลักคอกขึ้นไปตามบ้านพักที่วัดในตำบลนั้น เจ้านายข้าราชการข้างหน้าข้างใน เรี่ยรายเงินถวายพระ ราษฎรพากันขอให้เหยียบที่สร้างพระอุโบสถ ด้วยวัดนั้นหาที่พระอุโบสถไม่ จึงได้รับจะสร้างพระอุโบสถให้ตั้งชื่อวัดว่าวัดวิชคามคชทวีป แล้วกลับขึ้นที่น้ำตกคลองมะยมอีกเวลาหนึ่ง ได้จารึกอักษรย่อและศักราชไว้กับก้อนศิลาน้ำตก ซึ่งสูงกว่าทะเล 290 ฟุต ที่นั้นมีน้ำตกแต่หน้าผาสูง 9 วา 2 สอกเดินแต่พื้นดินขึ้นไปจนถึงเป็นสองชั่วโมงทั้งหยุดบ้างพักบ้าง เวลาค่านอนอยู่ที่เกาะช้าง รุ่งขึ้นเวลานี้ข้ามไปจอดแหลมงอบ ได้ขึ้นคูที่ซึ่งปราบไว้จะทำโรงที่พักกองลาดตระเวน ได้ปลูกโรงงานขึ้นบ้างแต่ยังหาได้ทำโรงที่อยู่ไม่ ออกเรือจากแหลมงอบเวลาเกือบบ่ายโมง มาถึงจันทร์เวลาบ่าย 5 โมงครึ่ง ทอดอยู่ที่แหลมสิงห์ จะอยู่เที่ยวเมืองจันทร์ต่อไปอีกหลายเวลา จึงจะได้กลับขึ้นไปหม่อมฉันทแลเจ้านายข้าราชการบันดาที่มีความสุขสบายอยู่ด้วยกันทั้งสิ้นหนังสือเขียนในเรือพระที่นั่งเวสชาติรี ที่แหลมสิงห์ จันทร์ ๓ วัน 5 ๓ ค่ำ ปีวอก ศักราช 1246 ต่อมาจนถึง พ.ศ. 2442 พระอริการิม เจ้าอาวาสวัดวิชคามคชทวีป (วัดสลักคอก) และราษฎรในหมู่บ้านได้จัดสรรให้สำเร็จเรียบร้อย เมื่อวันที่ 12 เมษายน 2442 ซึ่งเป็นระยะห่างจากวันที่รัชกาลที่ 5 ทรงเหยียบที่สร้างพระอุโบสถและตั้งชื่อวัดให้ประมาณ 15 ปี

ต่อมาเกาะช้างได้ยกฐานะเป็นอำเภอเกาะช้างขึ้นใน พ.ศ. 2440 อันเป็นผลกระทบมาจากอิทธิพลของจักรวรรดินิยม ซึ่งส่งผลทำให้ไทยต้องทำการเปิดประเทศค้าขายอย่างกว้างขวางจากการทำสนธิสัญญาบาวริง เกาะช้างจึงเป็นแหล่งรวบรวมของการค้าที่สำคัญแห่งหนึ่ง จากคำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่เล่าว่าเวลาเรือสำเภามาจากเมืองจีนมาจอดจะมีผู้คนจากแหลมฉบังเรือใบหรือเรือแจวมาซื้อสินค้าจากเมืองจีน เวลาเรือสำเภามาจากเมืองจีนเดินทางมาจากกรุงเทพฯ คนจากฝั่งแหลมฉบังจะนำสินค้าทางการเกษตรมาขายให้เรือสำเภานำกลับไปยังขายเมืองจีน ผู้เฒ่าผู้แก่เล่าว่าสมัยตั้งอำเภอเกาะช้างใหม่ ๆ ยังมีโรงฝิ่นอยู่ 2-3 โรง เพราะคนจีนสมัยนั้นนิยมสูบฝิ่นและทางราชการยังไม่ห้ามสูบฝิ่น (เกรียงศักดิ์ สิทธิถาวร, สัมภาษณ์, 7 พฤศจิกายน 2549) และอีกหนึ่งสาเหตุของการยกฐานะเกาะช้างขึ้นเป็นอำเภอคือ ภัยคุกคามจากฝรั่งเศส เพราะใน พ.ศ. 2436 (ร.ศ. 112) ได้เกิดกรณีพิพาทระหว่างฝรั่งเศสกับสยาม เนื่องจากฝรั่งเศสล่าอาณานิคมโดยได้ยึดเขมรและญวนเป็นเมืองขึ้น และเกิดกรณีขัดแย้งกับสยามคือ ฝรั่งเศสกล่าวหาว่าสยามล่วงล้ำดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงซึ่งเป็นดินแดนของเขมรมาก่อน ทำให้เกิดการสู้รบกัน ต่อมาฝรั่งเศสจึงปิดล้อมกรุงเทพฯ โดยนำเรือรบเข้ามาในเจ้าพระยา สยามจึงต้องยอมสงบศึกโดยทำสัญญายกดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงทั้งหมดให้แก่ฝรั่งเศส พร้อมทั้งจ่ายค่าเสียหายที่เรือรบฝรั่งเศสถูกยิง หรือที่เรียกว่าวิกฤตการณ์ ร.ศ. 112 พร้อมกันนั้นได้เข้ายึดเมืองจันทบุรีไว้ยาวนานถึง 11 ปี พร้อมยื่นข้อเสนอให้ไทยยกเมืองตราดและเกาะทั้งหมดตั้งแต่แหลมถึงถึงเกาะกง สยามจึงจึงจำต้องลงตามสัญญาในวันที่ 13 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2446 ต่อจากนั้นจึงเข้ายึดเมืองตราด เมื่อวันที่ 28 ธันวาคม พ.ศ. 2447 ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเห็นว่าเมืองตราดเป็นเมืองที่มีภูมิประเทศสำคัญทางภูมิศาสตร์ อีกทั้งประชาชนก็เป็นคนสยามทั้งสิ้นจึงไม่ควรที่จะตกอยู่ภายใต้การปกครองของต่างชาติ พระองค์จึงทรงใช้พระปรีชาสามารถดำเนินการทูตกับฝรั่งเศสเพื่อเจรจาขอเมืองตราดและเกาะต่าง ๆ ตั้งแต่แหลมถึงจนถึงเกาะกูดกับเมืองทางฝั่งขวาแม่น้ำโขงคืน โดยยอมยกดินแดนประกอบด้วย เมืองพระตะบอง เสียมราฐ ศรีโสภณและเมืองปัจจันตคีรีเขตหรือเกาะกงบางส่วนให้กับฝรั่งเศส โดยลงสัญญาวันที่ 23 มีนาคม พ.ศ. 2449 รวมเวลาที่เมืองตราดถูกปกครองโดยฝรั่งเศสเป็นเวลา 2 ปี 6 เดือน 7 วัน (พิเศษ เจียจันทร์พงษ์, ราศี บุรุษรัตนพันธุ์ และนฤมล นนทรักษ์, 2542, หน้า 33)

เกาะช้างในช่วงสมัยนี้จึงถูกปกครองด้วยอำนาจรัฐจากส่วนกลาง มีการปกครองอย่างเป็นทางการ โดยการแต่งตั้งคนในชุมชนขึ้นเป็นผู้นำปกครองและการส่งคนของรัฐเข้าไปปกครองชุมชนเกาะช้าง ด้วยความที่เป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญทั้งทางด้านยุทธศาสตร์การเมืองและการค้า การส่งเสริมการปกครองส่วนภูมิภาคและการปกครองส่วนท้องถิ่นจึงเป็นการดึงชุมชนเข้าหาให้ใกล้ชิดมากยิ่งขึ้น เพื่อสามารถดูแลถิ่นเอาผลผลิตส่วนเกินมาหล่อเลี้ยงรัฐให้ดำรงอยู่ ประกอบ

กับการที่รัฐเปิดการค้ากับต่างประเทศอันเนื่องมาจากสนธิสัญญาบาวริง รัฐจึงทำหน้าที่กระตุ้นและเร่งเร้าให้โครงสร้างของชุมชนมีการผลิตเพื่อขายมากยิ่งขึ้น

วิธีการผลิตและการดำรงชีวิตของชุมชนเกาะช้างในช่วงปฏิรูปการปกครองมีการเปลี่ยนแปลงบ้างเล็กน้อยเท่านั้น โดยที่การอาชีพของชาวเกาะในขณะนั้นยังคงมีการประมงและการหาสินค้าตามป่าเขาเป็นพื้น แต่เฉพาะที่เกาะช้างกับเกาะหมากมีการ ทำสวนพริกไทย และทำสวนยางรับเบอร์ กับสวนผลไม้เบ็ดเตล็ด การทำสวนมะพร้าวกันบ้าง นอกจากนี้ยังมีการเลี้ยงสัตว์พาหนะเพื่อใช้ในการทำนา เช่น กระบือ ที่เกาะช้างมีราษฎรเลี้ยงกัน ไร่ไว้มาก เพราะนอกจากจะใช้เป็นประโยชน์ในการทำนา การลากเงินไม้แล้ว ก็ยังมีการขายสัตว์กระบือส่งไปตามแนวฝั่งทางแขวงจังหวัดตราดอีกด้วย สัตว์จำพวกที่ใช้เป็นอาหารมีสุกร เป็ด ไก่ ข้อมันเลี้ยงกันอยู่โดยทั่วไป (สาคร คชเขตต์, 2539, หน้า 270)

โรคทรพิษที่เกิดจากป่าเขาเกาะช้างและเกาะอื่น ๆ ปรากฏว่ามีสินค้าดังนี้ ขางขนุนนก (ใช้ขางทำวัตถุต่าง ๆ ได้เช่นเดียวกับขางพารารับเบอร์) ไม้เครื่องเรือนต่าง ๆ เนื้อไม้กฤษณา (ไม้หอม) ยางรง ได้ชันน้ำมันยาง หวายต่าง ๆ ที่ใช้ประกอบในการประมง ลูกสำรองและยางพองรังนกนางแอ่น เฉพาะไม้ยางขนุนนกนั้น ปรากฏว่าราษฎรรู้จักทำกันเป็นสินค้าขึ้นระหว่าง พ.ศ. 2455 โดยมีนายฝรั่งคนหนึ่งเป็นผู้ไปตรวจพบต้นยางแล้วแนะนำให้ราษฎรทำเป็นสินค้า นอกจากนี้ยังมีพันธุ์ไม้อีกชนิดหนึ่งเรียกว่าไม้แก้ว ไม้ชนิดนี้โดยมากใช้ประโยชน์เอาแก่นมาทำเป็น ไม้เท้าหรือค้ำมิดหรือเครื่องใช้อื่น ๆ เพราะเหตุที่แก่นไม้แก้วบางต้นมีลักษณะลวดลายสวยงาม และนิยมกันว่าไม้แก้วที่เกาะช้างมีลักษณะดีกว่าไม้แก้วที่เกิดจากป่าอื่น ๆ เมื่อระหว่าง พ.ศ. 2455-2456 ปรากฏว่ามีคนกำลังนิยมเล่นไม้แก้วกันมาก จึงมีคนพากันไปเที่ยวหาที่บนเขาเกาะช้าง เพราะถ้าได้ต้นที่มีลักษณะลวดลายงาม ๆ ก็สามารถทำไม้เท้าได้หนึ่งอัน ราคาตั้งแต่ 10 บาทขึ้นไป จนถึง 100 บาท แม้แต่พวกแขกมลายูทางตะวันตก ต่างพากันเอาเรือมาหาไม้แก้วที่เกาะช้างเพื่อเอาไปทำค้ำมิดกรีซ และสำหรับการล่าสัตว์ป่าตามเกาะชายทะเลในตำบลเกาะช้างนั้น เกาะกูดเป็นเกาะหนึ่งที่มีทำเลที่เหมาะสมอย่างยิ่งแก่การล่าสัตว์ ทั้งนี้เนื่องจากเกาะกูดเป็นเกาะใหญ่และตั้งอยู่ห่างไกลชุมชน จึงเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าชุกชุมกว่าที่อื่น ๆ (สาคร คชเขตต์, 2539, หน้า 271)

วิธีการล่าสัตว์ป่าของพวกชาวเกาะที่เป็นพรานนั้น มักจะใช้วิธีดังนี้ กล่าวคือ ใช้สุนัขหลายๆตัว เข้าช่วยต้อนและค้นหาสัตว์ พวกพรานที่เป็นผู้ชำนาญมากที่สุดคือพวกญวนเว้ ซึ่งมีภูมิลำเนาตั้งอยู่ที่บ้านสลักเพชรเกาะช้าง ซึ่งเป็นวิธีที่ได้ผลดีไม่จำเป็นต้องมีอาวุธปืน มีเพียงมีดหรือขวานก็ใช้ได้ เพราะเมื่อสุนัขหลาย ๆ ตัวได้พบสัตว์ป่าเข้าแล้ว ก็ยอมจะเข้าห้อมล้อมช่วยกันกัดสัตว์ป่าที่พบนั้น ๆ โดยไม่มีใครเปิดโอกาสหลบหนีจากสุนัขไปได้พ้น ส่วนเจ้าของที่ติดตามไป เมื่อพบเห็นสัตว์ป่าตกอยู่ในความแหวดล้อมของสุนัขเช่นนั้นแล้ว เจ้าของก็เข้าช่วยสุนัขทำการทูปตี

และจับมัดด้วยเถาวัลย์เอาสัตว์ป่านั้นกลับบ้านได้โดยง่าย นอกจากนี้ยังมีอีกวิธีหนึ่งคือ ให้สุนัขไล่
 ด้อนสัตว์ป่าให้ออกมาตามริมน้ำชายทะเล แล้วให้ผู้นั่งดักยิงเอา เพราะเมื่อสัตว์ป่าพากันหนีลงว่ายน้ำ
 น้ำเพื่อหนีไปขึ้นอีกทางหนึ่ง เราก็มีโอกาสเลือกยิงสัตว์ป่านั้นได้ง่าย และยังมีวิธีการล่าสัตว์อีกวิธีหนึ่ง
 กล่าวคือ ใช้พาหนะคนเข้าไปไล่ด้อนสัตว์ป่าโดยออกเสียงโห่ร้องและมีเครื่องตีเป่า เช่น แตร หรือ
 ม้าพ้อเป็นต้น เพราะจะทำให้สัตว์ป่าตกใจวิ่งไปมา ซึ่งเราจะดักยิงได้ง่าย นอกจากนี้ยังมีการล่าสัตว์
 หรือยิงสัตว์ด้วยวิธีอื่น ๆ อีกหลากหลาย กล่าวคือ การตามรอยสัตว์เรื่อยไปในเวลากลางวัน พบที่ใด
 ก็ยิงที่นั่น คอยดักยิงสัตว์ในเวลาออกหากินตอนเช้า หรือตอนบ่าย ทำห้างนั่งดักยิงเอาในเวลาเดือน
 มีค แต่การใช้ตะเกียงควรเป็นตะเกียงแก๊ส (แบบอเมริกัน) อย่างคาดบนศรีษะจึงจะสะดวกและ
 ได้ผลดี (สาคร คชเขตต์, 2539, หน้า 272)

ต่อมาใน พ.ศ. 2450 ได้ย้ายที่ทำการเรือเกาะช้างไปอยู่ที่ฝั่งแหลมงอบ เนื่องจากการที่มีเรือ
 ลำจากจีนมาค้าขายน้อยลง อันเป็นผลจากการคุกคามของฝรั่งเศสที่เข้ามามีอิทธิพลในขณะนั้น
 ประกอบกับการเดินทางติดต่อราชการลำบาก เนื่องจากมีคลื่นลมตลอดทั้งปี โดยเฉพาะช่วงฤดู
 มรสุม และในวันที่ 7 เมษายน พ.ศ. 2482 ทางราชการจึงได้เปลี่ยนชื่อจากอำเภอเกาะช้างเป็นอำเภอ
 แหลมงอบตามที่ตั้งในปัจจุบัน เกาะช้างจึงลดฐานะเป็นตำบลเกาะช้าง ในเขตอำเภอแหลมงอบตั้งแต่นั้น
 เป็นต้นมา

ต่อมาในวันที่ 17 มกราคม พ.ศ. 2484 เกิดเหตุการณ์ยุทธนาวีเกาะช้างขึ้น อันเนื่องมาจาก
 สงครามอินโดจีน ยุทธนาวีที่เกาะช้างเป็นเหตุการณ์รบทางเรือ ซึ่งเกิดขึ้นสืบเนื่องมาจาก กรณีพิพาท
 ระหว่างไทยกับอินโดจีน ฝรั่งเศส กล่าวคือ ในเดือนกันยายน พ.ศ. 2482 ขณะที่ฝรั่งเศสจะประกาศ
 สงครามกับเยอรมัน ฝรั่งเศสขอให้รัฐบาลไทยทำสัญญาไม่รุกรานกันทางแหลมอินโดจีน รัฐบาล
 ไทย ได้ตอบฝรั่งเศสไปว่า ไทยยินดีจะรับตกลงตามคำของฝรั่งเศส แต่ขอให้ฝรั่งเศสตกลงบาง
 ประการ กล่าวคือ ให้ฝรั่งเศส ปรับปรุงเส้นแบ่งเขตแดน ให้ถูกต้องตามหลักกฎหมายระหว่าง
 ประเทศ และหลักความยุติธรรม กล่าวคือ ฝ่ายไทยได้เสนอให้ถือแนวร่องน้ำลึกเป็นเกณฑ์ และ
 ให้ฝรั่งเศสคืนดินแดนฝั่งขวาแม่น้ำโขงที่ฝรั่งเศสยึดไปคืนให้ไทย เป็นต้น จึงปรากฏว่าไม่เป็นที่ตกลง
 กัน ต่อมารัฐไทยได้เดินขบวนแสดงประชามติ เรียกร้องดินแดนที่เสียไปหนักขึ้น กรณีพิพาทจึง
 ได้เริ่มลุกล้นตามชายแดนเป็นแห่ง ๆ และทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น จนถึงขั้นใช้กำลังทหารเข้าทำการ
 สู้รบกัน ทั้งกำลังทางบก เรือ และอากาศ สำหรับทางเรือได้มีการรบกันบริเวณด้านใต้ของเกาะช้าง
 ระหว่างกำลังทางเรือของไทย และของฝรั่งเศส เมื่อวันที่ 17 มกราคม 2484 โดยมีรายละเอียดโดยย่อ
 ดังนี้

วันที่ 16 มกราคม พ.ศ. 2484 ฝรั่งเศสได้ส่งกำลังทางเรือส่วนใหญ่ที่มีอยู่ในอินโดจีน
 ในบังคับบัญชาของ นาวาเอกเบริงเยร์ อันมีเรือลาดตระเวน ลามอตต์ปีเกต์ เป็นเรือธง พร้อมด้วย

เรือสลุป 2 ลำ เรือปืน 4 ลำ เรือสินค้าขนาดใหญ่ติดอาวุธ 1 ลำ และเรือดำน้ำอีก 1 ลำ รวมทั้งสิ้น 9 ลำ เข้ามาในน่านน้ำไทยทางด้านเกาะช้าง ด้วยความมุ่งหมายที่จะระดมยิงหัวเมืองชายทะเล ทางภาคตะวันออกของประเทศไทย เป็นประการสำคัญ เมื่อวันที่ 17 มกราคม กำลังทางเรือของข้าศึกได้อาศัยความมืด และความเร็วรุกเข้ามาทางด้านใต้เกาะช้าง มีจำนวนด้วยกันทั้งหมด 7 ลำ คือ เรือลาดตระเวนลามอตต์ปีเกต์ เรือสลุป 2 ลำ เรือปืน 4 ลำ เรือเหล่านี้ได้แยกออกเป็น 3 หมู่ หมู่ที่ 1 มีเรือลามอตต์ปีเกต์ลำเดียวเข้ามา ทางช่องด้านใต้ระหว่างเกาะคลุ้มกับเกาะหวาย หมู่ที่ 3 มีเรือสลุป 1 ลำ กับเรือปืนอีก 3 ลำ เข้ามาทางช่องด้านตะวันตก ระหว่างเกาะคลุ้มกับแหลมบางเบ้า เกาะช้าง ส่วนเรือดำน้ำ และเรือสินค้าติดอาวุธ คงรออยู่ด้านนอกในทะเล และไม่ได้เข้าทำการรบ กำลังเรือฝ่ายไทยที่เข้าทำการรบมี 3 ลำ คือ เรือหลวงธนบุรี ระบายขับน้ำ 2,200 ตัน จอดอยู่ที่บริเวณเกาะลิบ ส่วนเรือหลวงสงขลา และเรือหลวงชลบุรี ซึ่งมีระวางขับน้ำลำละ 470 ตัน จอดอยู่ที่อ่าวสลักเพชร กำลังทางเรือฝ่ายข้าศึกที่เข้าทำการรบ รวมด้วยกัน 7 ลำ เฉพาะเรือลามอตต์ปีเกต์ลำเดียวมีระวางขับน้ำ 7,880 ตัน ซึ่งมีระวางขับน้ำมากกว่าเรือรบของเราทั้ง 3 ลำ รวมกัน นอกจากนั้นก็ยังมีเรือสลุปอีก 2 ลำ ระวางขับน้ำลำละ 2,156 ตัน และเรือปืนอีก 4 ลำ เมื่อเปรียบเทียบกำลังรบของทั้งสองฝ่ายจะเห็นได้ว่าเราได้เข้าทำการต่อสู้กับข้าศึกที่มีทั้งจำนวนเรือมากกว่า ระวางขับน้ำมากกว่า จำนวนปืนหนัก และปืนเบามากกว่า และจำนวนทหารประจำเรือมากกว่า ฝ่ายเราคงได้เปรียบเฉพาะที่ว่ามีปืนหนักที่มีขนาดใหญ่มากกว่าเท่านั้น แต่ก็กลับเสียเปรียบที่ยังได้ช้ากว่า การรบระหว่างเรือหลวงธนบุรี กับเรือลามอตต์ปีเกต์ ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นหลังจากได้มีการปะทะกันระหว่างเรือหลวงสงขลา และเรือหลวงชลบุรี กับเรือรบฝรั่งเศสแล้ว ในตอนเช้าตรู่ของวันที่ 17 มกราคม 2484 ขณะที่ทหารเรือหลวงธนบุรี กำลังฝึกหัดศึกษาตามปกติอยู่นั้น ประมาณ 06.12 ยามสะพานเดินเรือ ได้เห็นเครื่องบินข้าศึก 1 เครื่อง บินมาทางเกาะกูดผ่านเกาะกระดาศมาตรงหัวเรือ ทางเรือจึงได้ประจำสถานีรบ แต่ยังมีได้ทำการยิง เนื่องจากว่าเครื่องบินข้าศึกได้บินเลี้ยวไปทางเกาะง่าม ตรงบริเวณที่เรือตอร์ปิโด ทั้ง 2 ลำ จอดเสียก่อน และทันใดนั้นทหารทุกคนก็ได้ยินเสียงปืนจากเรือตอร์ปิโดทั้งสองลำนั้น คือเรือหลวงสงขลาและเรือหลวงชลบุรี ทำการยิงสกัดกั้นเครื่องบินข้าศึก โดยทุกคนได้เห็นกลุ่มกระสุนระเบิดในอากาศใกล้เครื่องบิน และเครื่องบินหายลับตาไป และชั่วในขณะนั้นเอง ทุกคนกลับได้ยินเสียงปืนถี่และหนักขึ้น ทันใดนั้นยามสะพานเดินเรือ ได้รายงานว่าเป็นเรือข้าศึกทางใต้เกาะช้าง โดยที่ยามมองตรงช่องระหว่างเกาะช้างกับเกาะไม้ซี้ใหญ่ เรือที่ยามเห็นนี้คือเรือลามอตต์ปีเกต์ ซึ่งกำลังระดมยิงเรือหลวงสงขลา และเรือหลวงชลบุรีของเราอยู่นั่นเอง ลักษณะฤดูในขณะนั้นปรากฏว่ามีเมฆขอบฟ้า พื้นทะเลมีหมอกบาง ๆ ลมเซ้าท์เวสต์ กำลัง 1 ไม่มีคลื่นทัศนวิสัย 6 ไมล์อากาศค่อนข้างหนาว เมื่อปืนป้อมทั้ง 2 ป้อมพร้อม น.ท.หลวงพร้อม วีรพันธ์ ผู้บังคับการเรือ ได้สั่งเดินหน้าเต็มตัว 2 เครื่อง ความเร็ว 14 นอต ถี่เข้มประมาณ เซ้าท์อีสท์ เข้าหาข้าศึก และได้สั่ง

เตรียมรถบขช.ที่หมาย เรือลาดตะเวนเข้าศึก ประมาณ เวลา 06.40 น. ขณะที่เรือหลวงธนบุรี ได้ตั้งลำพร้อม เรือลามอตต์ปีเกต์ก็โผล่จากเกาะไม้ซี้ใหญ่ และเป็นฝ่ายเริ่มยิงเราก่อนทันที เรือหลวงธนบุรีได้เริ่มยิงดับแรกด้วยป้อมหัว และป้อมท้าย โดย ตั้งระยะ 13,000 เมตร ทันใดนั้นเองกระสุน ดับที่ 4 ของเรือลามอตต์ปีเกต์ มีนัดหนึ่งเจาะทะลุฝ้าห้อง โถงนายพล และชอนระเบิดทะลุพื้นหอรบ ขึ้นมาเป็นเหตุให้ น.ท.หลวงพร้อมวีรพันธุ์ และทหารในหอรบอีกหลายนายต้องเสียชีวิตในทันที และมีอีกหลายนายได้รับบาดเจ็บสาหัส เนื่องจากถูกสะเก็ดระเบิด และถูกไฟลวกตามหน้าและตามตัว กระสุนนัดนี้เองได้ทำลายเครื่องติดต่อส่งการ ไปยังปืน และเครื่องถือท้ายเรือ เรือซึ่งกำลัง เดินหน้าด้วยความเร็ว 14 นอต ต้องหมุนซ้ายเป็นวงกลมอยู่ถึง 4 รอบ ซึ่งในขณะนี้เอง เรือลามอตต์ปีเกต์ได้ระดมยิงเรือหลวงธนบุรี อย่างหนาแน่น ปืนป้อมทั้งสองของเรือหลวงธนบุรีต้องทำการยิง อีสาระ โดยอาศัยศูนย์ข้างและศูนย์ระยะที่หอกกลาง ปรากฏว่าเรือลามอตต์ปีเกต์ได้ถูกกระสุนปืนจากเรือหลวงธนบุรี เช่นกัน โดยมีแสงไฟจากเปลวระเบิด และควันเพลิงพุ่งขึ้นบริเวณตอนกลางลำ จำต้องล่าถอยโดยมารวมกำลัง กับหมู่เรือฝรั่งเศสอีก 4 ลำ ทางตะวันตกของเกาะเหลาใน และเล่น หนีไปในที่สุด เมื่อเรือของฝรั่งเศสได้ไปจากสนามรบหมดแล้ว ก็ปรากฏว่า ได้มีเครื่องบินลำหนึ่ง บินมาทางหัวเรือ และดำทิ้งระเบิดระยะต่ำจำนวน 2 ลูก ลูกระเบิดตกบนอาคารเรือ โบทหลังห้อง ครีวทหาร และเจาะทะลุอาคารเป็นรู โดประมาณ 50 เซนติเมตร ลงไประเบิดในครีวทหาร ทำให้ ทหารตายอีก 3 คน ทางเรือไม่ได้ยิงต่อสู้ประการใด เพราะเครื่องบินลำนั้นมีเครื่องหมายไทยติดอยู่ เวลา 08.30 น. เรือหลวงธนบุรีแล่นไป ทางแหลมหน้า ไฟลุกทั่วไปในช่องทางเดิน ต้นเรือ (นายทหาร อาวุโสที่สองรองจากผู้บังคับการเรือ) พาเรือมาทางแหลมงอบ เรือเอียงทางกราบขวา และต่อมาก็ หยุดแล่น เรือหลวงช้างได้เข้าช่วยดับไฟ และจูงเรือธนบุรีไปจนถึงหน้าแหลมงอบ เพื่อเกยตื้น และ ต้นเรือ ได้สั่งสละเรือใหญ่ เมื่อเวลา 11.00 น. ต่อมา ประมาณเวลา 16.40 น. กาบเรือทางขวาก็เริ่ม ตะแคงเอนลงมากขึ้นตามลำดับ เสาทั้งสองเอนลงน้ำ กราบซ้ายและกระดุกงัน โครง โผล่อยู่พ่นน้ำ ในการรบครั้งนี้ ทางฝ่ายเราได้เสียชีวิตเป็นชาติพลี รวมทั้งสิ้น 36 นาย เป็นนายทหาร 2 นาย พันจ่า จ่า พลทหาร และพลเรือ 34 นาย ซึ่งในจำนวนนี้เป็นทหารประจำเรือหลวงธนบุรี 20 นาย เรือหลวง สงขลา 14 นาย และเรือหลวงชลบุรี 2 นาย ส่วนจำนวนทหารที่เสียชีวิตและบาดเจ็บของฝ่ายข้าศึก นั้น ไม่ทราบจำนวนแน่นอน และนับจากได้เกิดการรบที่เกาะช้างแล้วจนกระทั่งวันลงนาม ในสัญญา สันติภาพ คือ วันที่ 11 มีนาคม พ.ศ. 2484 ที่กรุงโตเกียว ก็ไม่ปรากฏว่ามีเรือรบของข้าศึกเข้ามาใน อ่าวไทย การรบทางเรือที่เกาะช้างในครั้งนี้ แม้จะไม่ได้เป็นการยุทธ์ใหญ่ก็ตาม แต่ก็นับว่าเป็นการ รบทางเรือตามแบบอย่างยุทธวิธีสมัยใหม่ กำลังทางเรือของไทยเข้าทำการสู้รบกับกำลังทางเรือของ ข้าศึก ซึ่งเป็นชาติมหาอำนาจทางเรือ และมีจำนวนเรือที่มากกว่า จนข้าศึกต้องล่าถอยไม่สามารถทำ การระดมยิงหัวเมืองชายทะเลทางภาคตะวันออกของประเทศไทย ได้สำเร็จ จึงนับเป็นเกียรติประวัติ

อันนำภาคภูมิใจอย่างยิ่ง ซึ่งจะบันทึกไว้เป็นประวัติศาสตร์ของชาติไทย และทหารเรือสืบไป
(พิเศษ เจียจันทร์พงษ์, ราศี บุรุษรัตนพันธุ์ และนฤมล นนทรักษ์, 2542, หน้า 35-38)

สภาพความเป็นอยู่ภายในชุมชนในช่วงเวลาดังกล่าวค่อนข้างเค็กร้อน ทั้งนี้เพราะไม่สามารถที่จะออกไปทำมาหากินหรือติดต่อค้าขายได้ ความลำบากนั้นถึงขั้นมีอาหารไม่เพียงพอที่จะประทังชีวิต ต้องออกขุดกลอยเอามาค้าผสมกับข้าวกินกัน แต่ดีที่เป็นเพียงช่วงระยะเวลาสั้น ๆ

ในช่วง พ.ศ. 2485-2486 ได้มีเรือสินค้าจากฝรั่งเศส และจีน เข้ามาค้าขาย โดยนำน้ำตาล หม้อ น้ำตาลแดง หม้อ ไห มาขาย โดยมีเส้นทางเดินเรือเข้ามาทางกัมพูชา แม้ว่าจะมีการติดต่อค้าขายกับภายนอก แต่ภายในชุมชนเกาะช้างเอง การใช้จ่ายยังถูกจำกัดอยู่เฉพาะกับการติดต่อภายนอก สังคมภายในยังมีลักษณะการแลกเปลี่ยนของกับของเท่านั้น โดยสินค้าที่นำไปขายส่วนใหญ่จะเป็นของจำพวกของโภคทรัพย์ที่ได้จากป่า ของประมง เกษตรกรรม เลี้ยงสัตว์ และนำเงินที่ได้ซื้อน้ำตาล ข้าวสารกลับมา เพราะถึงแม้จะมีการทำงานภายในชุมชน แต่พื้นที่ในการเพาะปลูกนั้นมีอยู่น้อยและไม่เอื้ออำนวยในการปลูกข้าว ผลผลิตที่ได้จึงไม่เพียงพอต่อความต้องการในการบริโภคของคนในชุมชนที่เพิ่มจำนวนขึ้นและจากการที่ชุมชนเห็นว่าน่าจะนำที่ดินไปทำการเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจจะก่อให้เกิดรายได้มากกว่า จนในที่สุดก็ภายในชุมชนก็เลิกการผลิตข้าวเพื่อบริโภค (เกรียงศักดิ์ สิทธิถาวร, สัมภาษณ์, 20 ตุลาคม 2549)

ปัจจัยชี้ขาดที่มีผลต่อ การเลิกผลิตเพื่อบริโภคบนเกาะช้างก็คือ การจัดเรือเมล์โดยสารและขนส่งโดยทางรัฐหลังจาก พ.ศ. 2486 เป็นต้นมา เป็นพหุหนะหลักในการเดินทางติดต่อระหว่างฝั่งจังหวัดตราดกับเกาะช้าง เช่น เรือพานรุ้งชัย เรือนิพพา เรือสัมปไตย์ เป็นต้น จากการศึกษาเพื่อการค้าอุปโภคบริโภคจากภายนอกมากขึ้น ทำให้ภายในชุมชนบนเกาะช้างมีการปรับตัวทางด้านเทคนิคเครื่องมือในการประกอบอาชีพ เช่น การเปลี่ยนแปลงจากเรือซูดมาเป็นเรือต่อ และพัฒนามาเป็นเรือยนต์เพื่อทำประมงแบบพาณิชย์ การเปลี่ยนจากข้าวไร่มาปลูกพืชเศรษฐกิจประเภทผลไม้ไม่ต่าง ๆ การเลี้ยงสัตว์เพื่อขายไปตามแนวฝั่งทางแขวงจังหวัดตราดมิใช่เพื่อใช้แรงงาน เป็นต้น ทั้งนี้เป็นไปเพื่อเพิ่มผลผลิตและนำไปขายเพื่อให้ได้เงินมาซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคดังกล่าว (เกรียงศักดิ์ สิทธิถาวร, สัมภาษณ์, 20 ตุลาคม 2549)

กล่าวโดยสรุปแล้ว การผลิตบนเกาะช้างในช่วงนี้จะมุ่งผลิตเพื่อขายแต่ยังไม่สามารถเรียกได้ว่าเป็นวิถีการผลิตแบบทุนนิยม เนื่องจากการขายนั้นมุ่งนำเงินเพื่อซื้อข้าวของเครื่องใช้มาบริโภคภายในครัวเรือนมากกว่ามีเป้าหมายเพื่อสะสมทุน โดยการขยายกำลังการผลิต เพื่อมีกำไรสูงสุด การผลิตส่วนใหญ่บนเกาะช้างมีลักษณะเป็นผู้ผลิตเล็กอิสระ เพราะยังไม่มีจ้างแรงงาน ผู้ผลิตเล็กอิสระใช้แรงงานของสมาชิกของครอบครัวอันเป็นสิ่งที่ครอบครัวมีอยู่แล้วโดยธรรมชาติ วิถีการผลิตในช่วงนี้จึงเป็นวิถีการผลิตเชิงพาณิชย์เท่านั้น

ช่วงที่ 3 การเกิดหนองอ่อนของระบบทุนนิยมบนเกาะช้าง

การเกิดขึ้นของหนองอ่อนของระบบทุนนิยมบนเกาะช้าง ปรากฏให้เห็นของธุรกิจที่มีการจ้างงานเพื่อการสะสมทุน ธุรกิจหลักดังกล่าวได้แก่ การท่องเที่ยวและการทำประมงขนาดใหญ่

ใน พ.ศ. 2510 ผู้ว่าราชการจังหวัดตราดได้มอบหมายให้ นายสมศักดิ์ เพื่อนด้วง ไปทำการสำรวจบริเวณน้ำตกธารมะยม และได้ส่งรายงานการสำรวจเบื้องต้นของน้ำตกธารมะยม ซึ่งตั้งอยู่บนเกาะช้าง อำเภอแหลมงอบ จังหวัดตราด ให้กรมป่าไม้พิจารณาจัดตั้งเป็นวนอุทยาน ซึ่งใน พ.ศ. 2516 กรมป่าไม้ได้ให้ความเห็นชอบในหลักการให้จัดตั้งวนอุทยานน้ำตกธารมะยม และกรมป่าไม้ได้มีหนังสือให้จังหวัดตราดรับงานจัดตั้งวนอุทยานน้ำตกธารมะยมไปดำเนินการใน พ.ศ. 2517 ซึ่งใน พ.ศ. 2518 จังหวัดตราดได้ให้ นายทอง โหตรภวานนท์ พนักงานป่าไม้ตรี ไปดำเนินการจัดตั้งวนอุทยานน้ำตกธารมะยม (พิพัฒน์ นวลอนันต์, 2545 หน้า 40)

ต่อมาคณะกรรมการอุทยานแห่งชาติได้มีมติในการประชุมครั้งที่ 2/2524 เมื่อวันที่ 28 กรกฎาคม 2524 ให้ดำเนินการจัดบริเวณเกาะช้างและเกาะกูด จังหวัดตราด เป็นอุทยานแห่งชาติทางทะเลอีกแห่งหนึ่ง กรมป่าไม้จึงมีคำสั่งให้นายเรืองศิลป์ ประกรศรี นักวิชาการป่าไม้ 4 ไปทำการสำรวจหาข้อมูลรายละเอียด ทั้งดำเนินการปรับปรุงวนอุทยานน้ำตกธารมะยม เพื่อยกฐานะเป็นอุทยานแห่งชาติต่อไป จากรายงานข้อมูลการสำรวจตามหนังสือวนอุทยานน้ำตกธารมะยมพบว่า เกาะช้างและเกาะบริวารสภาพทั่วไปมีทิวทัศน์สวยงาม มีน้ำตก และสัตว์ป่าหลายชนิดอาศัยอยู่ตลอดจนในอดีตน่านน้ำบริเวณทิศตะวันออกของเกาะช้าง ได้เกิดเหตุการณ์ขึ้นในสมัยอินโดจีน กล่าวคือ เรือรบหลวงสงขลา เรือรบหลวงชลบุรี และเรือรบหลวงธนบุรี ได้ทำการยุทธนาวีกับเรือรบฝรั่งเศสจำนวน 7 ลำ อย่างห้าวหาญ เมื่อวันที่ 17 มกราคม 2484 วีรกรรมครั้งนี้ได้รับการจารึกไว้ในประวัติศาสตร์ของกองทัพเรือ เพื่ออนุรักษ์น่านน้ำประวัติศาสตร์และสภาพธรรมชาติของหมู่เกาะในทะเล กองอุทยานแห่งชาติ กรมป่าไม้ ได้นำเสนอคณะกรรมการอุทยานแห่งชาติ ซึ่งมีมติในการประชุม ครั้งที่ 1/2525 เมื่อวันที่ 15 มิถุนายน 2525 เห็นควรจัดตั้งหมู่เกาะช้างเป็นอุทยานแห่งชาติ โดยมีพระราชกฤษฎีกากำหนดบริเวณที่ดินเกาะช้างและเกาะใกล้เคียงในท้องที่ตำบลเกาะช้าง และตำบลเกาะหมาก อำเภอแหลมงอบ จังหวัดตราด ครอบคลุมพื้นที่ 406,250 ไร่ หรือ 650 ตารางกิโลเมตร โดยเป็นพื้นน้ำประมาณ 458 ตารางกิโลเมตร หรือร้อยละ 70 ของพื้นที่ เป็นอุทยานแห่งชาติ ซึ่งประกาศไว้ในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 99 ตอนที่ 197 ลงวันที่ 31 ธันวาคม 2525 เป็นอุทยานแห่งชาติลำดับที่ 45 ของประเทศไทย (พิพัฒน์ นวลอนันต์, 2545, หน้า 42-43)

ในช่วงเวลาเดียวกัน เรือแม่เหล็กยังคงเป็นพาหนะหลักของชุมชน มีการสร้างท่าเรือขึ้นด้วยกัน 2 แห่ง คือ ท่าเรือธารมะยม และท่าเรืออ่าวสับปะรด ยังให้เกิดความสะดวกสบายในการเดินทางติดต่อไปมาระหว่างฝั่งจังหวัดตราดกับชุมชนเกาะช้างเพิ่มขึ้น แต่ขณะเดียวกันปัญหา

เรื่องที่ดินได้เกิดขึ้น ทั้งนี้ เนื่องมาจากการที่จำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้น ประกอบกับการประกาศให้ร้อยละ 70 พื้นที่ของชุมชนเกาะช้างเป็นอุทยานแห่งชาติ อุปลงค์และอุทยานที่ดินสวนทางกัน กล่าวคือ จำนวนที่ดินที่สามารถทำกิน ได้ลดจำนวนลงอย่างทันทีเมื่อมีการประกาศให้เป็นพื้นที่อุทยานแห่งชาติ แต่ความต้องการใช้ที่เกิดจากการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรมีมากขึ้น ผลที่ตามมาคือปัญหาความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับชุมชน ทั้งในเรื่องการลูก้าที่ดินเพื่อทำกินภายหลังการประกาศให้เป็นอุทยานแห่งชาติ ด้วยจิตสำนึกว่าผืนดิน ผืนป่านั้นเป็นของตน เป็นของชุมชน ไม่ใช่ของรัฐที่ทุกคนในชุมชนมีสิทธิจะเข้าไปใช้ประโยชน์ได้ หรือปัญหาเรื่องที่ดินทับซ้อนกับพื้นที่อุทยานแห่งชาติ ซึ่งชาวบ้านในชุมชนต่างทำมาหากินสืบทอดกันมายาวนาน แต่ด้วยความไม่รู้หนังสือ ไม่รู้กฎหมายและการเดินทางในสมัยก่อนค่อนข้างลำบากมากจึงไม่ได้มีการขออนุญาตเอกสารสิทธิ์เป็นที่ดินของตน (เกรียงศักดิ์ สิทธิถาวร, สัมภาษณ์, 7 พฤศจิกายน 2549)

ต่อมาในวันที่ 17 สิงหาคม พ.ศ. 2533 ทางราชการได้มีการจัดการปกครองโดยแบ่งตำบลเกาะช้างออกเป็น 2 ตำบล คือ ตำบลเกาะช้าง และตำบลเกาะช้างใต้ จากนั้นความเจริญด้านสาธารณูปโภคได้เริ่มหลังไหลเข้ามา ดังจะเห็นได้จาก ใน พ.ศ. 2534 กรมโยธาธิการอินไฟฟ้ามาให้หมู่บ้านได้ใช้ และดำเนินการสร้างถนนเชื่อมระหว่างบ้านคลองพร้าว บ้านคลองสนทางซีกตะวันตกของเกาะ รวมระยะทางทั้งสิ้นประมาณ 39 กิโลเมตร พ.ศ. 2536 การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคได้ก่อสร้างปรับปรุงระบบจำหน่ายไฟแรงสูงจากฝั่งบ้านธรรมชาติล่าง ไปยังเกาะช้างบริเวณอ่าวสับประดและปักสายทั่วเกาะ พ.ศ. 2537 เริ่มโครงการติดตั้งชุมสายโทรศัพท์ และในวันที่ 30 เมษายน พ.ศ. 2537 การเข้ามาพัฒนาด้านสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานดังกล่าวทำให้นักท่องเที่ยวเข้ามายังเกาะช้าง เกิดมีอาชีพเกี่ยวกับการธุรกิจการท่องเที่ยวภายในเกาะ สถานการณ์การท่องเที่ยวในเกาะช้างนั้น ในช่วงแรกนักท่องเที่ยวนิยมมาเที่ยวยังบริเวณชายฝั่งทะเลด้านตะวันออกซึ่งเป็นที่ตั้งของน้ำตกธารมะยมอันเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวในช่วงเวลาประมาณ พ.ศ. 2525-2533 แต่เมื่อมีการตัดถนน รพช. ตร.4017 ตั้งแต่ พ.ศ. 2533 เป็นต้นมา โดยเริ่มจากคลองสนต่อไปยังหาดทรายขาว คลองพร้าว สิ้นสุดที่มบค้ำควา ทำให้การเดินทางสู่แหล่งท่องเที่ยวบริเวณชายฝั่งตะวันตกทำได้ตลอดปี ลมมรสุมฤดูฝนไม่เป็นอุปสรรคในการเข้าถึงชายฝั่งทะเลตะวันตกอีกต่อไป นักท่องเที่ยวจึงหันมาให้ความนิยมในการท่องเที่ยวทางด้านซีกตะวันตกของเกาะช้าง ด้วยความที่มีทัศนียภาพที่สวยงาม มีชายหาดลาดยาวให้ลงเล่นน้ำซึ่งต่างจากหาดทางด้านตะวันออกซึ่งเป็นหาดหิน มีโคลนไม่เหมาะแก่การลงเล่นน้ำ นอกจากนี้ยังมีน้ำตกรวมอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงกันนั่นคือ น้ำตกคลองพลู (สมชาย เคะชะพรหมพันธุ์ และคณะ, 2546, หน้า 77-78) แต่เนื่องจากการเดินทางในช่วงนี้ยังไม่ค่อยสะดวก ไม่สามารถนำรถเข้าไปได้ ดังนั้นถ้านักท่องเที่ยวจะเดินทางไปเกาะช้างจึงต้องใช้เวลาหลาย

วัน ไม่สามารถท่องเที่ยวแบบไปกลับได้ และในช่วงนี้เองกระทรวงมหาดไทยได้จัดตั้งตำบล
เกาะช้างเป็นกิ่งอำเภอเกาะช้าง ในวันที่ 30 เมษายน พ.ศ. 2537 ทั้งนี้เนื่องจากเห็นว่าเกาะช้างมี
นักท่องเที่ยวให้ความสนใจมากมายแต่กลับยังไม่ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควร ประกอบกับการมี
รายได้ที่มากพอ จึงจัดตั้งให้กลายเป็นกิ่งอำเภอเกาะช้างขึ้นใหม่ และเมื่อการท่องเที่ยวขยายตัว
ใน พ.ศ. 2540 ได้มีการสร้างท่าเรือเฟอร์รี่ของเอกชนเพื่อรองรับธุรกิจการท่องเที่ยวที่ขยายตัวขึ้น
(นาย ค., สัมภาษณ์, 27 มกราคม 2550)

นอกจากการขยายตัวของธุรกิจการท่องเที่ยวแล้ว หน่ออ่อนของระบบทุนนิยมยังเกิดขึ้น
ในชุมชนเกาะช้างด้วย คือการทำประมงแบบจ้างแรงงาน พบว่ามีชาวบ้านในชุมชนบางกลุ่มสะสม
ทุนโดยการขยายการทำประมงขนาดใหญ่ ดังนั้น ลักษณะการเอาแรงกันที่มีอยู่เดิมจึงหายไปและ
มีการจ้างแรงงานจากต่างด้าวเข้ามาทำประมง และรับซื้อของทะเลจากชาวบ้านรวบรวมขายให้
กับโรงงานที่ส่งสินค้าประมงไปต่างประเทศ เช่น ได้หวัน จีน เป็นต้น

นอกจากนี้การที่รัฐได้พัฒนาทางด้านสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน เช่น มีไฟฟ้าให้ใช้อย่าง
ทั่วถึง มีถนน โรงเรียน สถานอนามัย มีการสร้างท่าเรือเฟอร์รี่ขึ้น ทำให้การติดต่อไปมาหาสู่เป็น
ไปอย่างสะดวกสบาย ทำให้แนวคิดในการดำรงชีวิตเปลี่ยนไปเกิดค่านิยมใหม่ ๆ มีความต้องการ
ใช้เงินเพิ่มสูงขึ้น เพื่อใช้จ่ายด้านการศึกษา การสาธารณสุขสมัยใหม่ ความต้องการซื้อข้าวของ
เครื่องใช้ที่สามารถอำนวยความสะดวกสบายให้กับชีวิตมากขึ้น เช่น เครื่องใช้ไฟฟ้าต่าง ๆ รถ
มอเตอร์ไซค์ รถยนต์ เป็นต้น วัฒนธรรมและวิถีชีวิตจากภายนอกเริ่มหลั่งไหลเข้าสู่ชุมชน ทั้ง
จากการได้รับข่าวสารข้อมูลจากโทรทัศน์ วิทยุ หรือ นักท่องเที่ยวที่เข้ามายังชุมชนเกาะช้าง

จากที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นจะเห็นได้ว่าชุมชนเกาะช้างมีการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ
ไม่ว่าจะเป็นวิถีชีวิตความเป็นอยู่ และวิถีการผลิตแบบค่อยเป็นค่อยไป โดยยึดการผลิตเพื่อยังชีพ
เป็นหลักและดำรงควบคู่กับการค้าขายติดต่อสัมพันธ์กับโลกภายนอก และปรับตัวเข้าสู่การผลิต
เพื่อขายหรือการผลิตเชิงพาณิชย์ภายหลังจากที่มีความต้องการใช้เงินเพิ่มขึ้นเพื่อซื้อสินค้ามา
บริโภคภายในครัวเรือน ด้วยการปรับปรุงเครื่องมือและเทคนิคทางการผลิต จากนั้นชุมชนเริ่ม
เข้าสู่ช่วงหน่ออ่อนการผลิตแบบทุนนิยม คือมีการสะสมทุน โดยการจ้างแรงงานจากภายนอก
ของชาวบ้านเพื่อทำประมงขนาดใหญ่และธุรกิจการท่องเที่ยว

กระบวนการดำเนินนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของเกาะช้างของรัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร

ในการดำเนินนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของเกาะช้างของรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร สามารถแบ่งกระบวนการดำเนินนโยบายออกเป็น 3 ขั้นตอนด้วยกัน คือ 1. การกำหนดนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของเกาะช้าง 2. กระบวนการวางแผนแม่บทการพัฒนาพื้นที่พิเศษหมู่เกาะช้างและพื้นที่เชื่อมโยงเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน 3. กระบวนการนำนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของเกาะช้างไปปฏิบัติ

1. การกำหนดนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของเกาะช้าง เนื้อหาสาระนโยบายการพัฒนาหมู่เกาะช้างเชิงอนุรักษ์ระดับมาตรฐานสากลเป็นนโยบายพัฒนาหมู่เกาะช้าง ซึ่งถูกกำหนดขึ้นจากกลุ่มทุนทางการเมือง จุดเริ่มต้นของแนวความคิดในการจัดทำนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของเกาะช้างของรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร คือ เมื่อวันที่ 20-21 เมษายน พ.ศ. 2544 ได้มีการประชุมเชิงปฏิบัติการของรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ที่จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีแนวคิดหลักว่าอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทยนั้นมีบทบาทสำคัญที่ช่วยพยุงเศรษฐกิจของประเทศในสภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ พ.ศ. 2540-2544 และด้วยประเทศไทยเป็นประเทศที่มีความหลากหลายทางทรัพยากรการท่องเที่ยว หากมียุทธศาสตร์และแนวทางที่ชัดเจนจะช่วยเป็นแรงขับเคลื่อนที่สำคัญของระบบเศรษฐกิจ โดยในการประชุมครั้งนี้ พลโทปริชา วรรณรัตน์ รองเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ฝ่ายการเมือง ได้เป็นผู้จุดประกายนโยบายการพัฒนาหมู่เกาะช้างเชิงอนุรักษ์ระดับมาตรฐานสากล นั่นคือการผลักดันให้เกาะช้างกลายเป็นเมืองท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับสูง โดยผสมผสานความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรมและวิถีชุมชน เพื่อพัฒนาเอกลักษณ์ (Unque) และมาตรฐานการบริการด้านการท่องเที่ยวของท้องถิ่นในพื้นที่พิเศษหมู่เกาะช้าง ๑ ให้ได้มาตรฐานระดับสากลโดยอาศัยกระบวนการบริหารการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีความสมดุลระหว่างการพัฒนากับการอนุรักษ์สู่การท่องเที่ยวที่เป็นเลิศได้รับการกล่าวขวัญในระดับสากล (Smart Green Management Leads to World Class Tourism Destination)

เพื่อรักษาให้พื้นที่พิเศษหมู่เกาะช้าง ๑ ยังคงสามารถดำรงรักษาคุณสมบัติของทรัพยากรการท่องเที่ยวไว้ได้อย่างยั่งยืนตามที่ได้กล่าวข้างต้น จำเป็นต้องมีการบริหารจัดการการพัฒนาอย่างบูรณาการ มีเอกภาพ ด้วยระบบธรรมาภิบาลและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคีการพัฒนา เพื่อยกระดับมาตรฐานการท่องเที่ยวของพื้นที่หมู่เกาะช้างสู่ระดับสากล สามารถสร้างรายได้และกระจายประโยชน์สู่ประชาชนท้องถิ่น โดยเน้นนักท่องเที่ยวระดับบิสเนสคลาส จนถึงระดับเฟิร์สคลาส คือ นักท่องเที่ยวกลุ่มชนชั้นนำนั่นเอง ดังที่นายสุรนนท์ เวชชาชีวะ รองเลขาธิการ

นายกรัฐมนตรี กล่าวว่า ที่ประชุมคณะรัฐมนตรีเห็นว่ากลุ่มลูกค้าที่จะเข้ามาท่องเที่ยวในเกาะช้าง จะต้องเป็นลูกค้าระดับสูงหรือเฟิสต์คลาสเหมือนลูกค้าที่ไปเที่ยวเกาะมัลดีฟส์ ซึ่งเป็นกลุ่มระดับ บียวกขึ้นไป แต่คณะรัฐมนตรีก็เป็นห่วงว่าถ้าเป็นระดับเฟิสต์คลาสอย่างเดียวจะมีคนมาเที่ยวน้อย จึงสั่งการให้วางแผนการตลาดดึงลูกค้าตั้งแต่ระดับบิสสิเนสคลาสจนถึงเฟิสต์คลาส ลูกค้าระดับล่าง แบบลิ่งฉับทัวร์ หรือฝรั่งแบกเป้มาใช้จ่ายเงินแค่ 8-10 เหรียญสหรัฐ เราคงไม่เอาแน่นอน เพราะถ้า เป็นเช่นนั้นก็ไม่ต่างจากเกาะสมุยที่ปัจจุบันเกรดของลูกค้าน่าลดลง เป็นการทำลายธรรมชาติไปด้วย ในตัว เกาะมัลดีฟส์มีลูกค้าที่เป็นระดับบน เขามีท่าจอดเรือยอชต์ มีเรือบินน้ำ รongเลขา ฯ นายกรัฐมนตรียังกล่าวต่อว่า ขณะนี้เกาะช้างมีเกาะบริวารกว่า 50 เกาะ แต่ละเกาะควรมีกลุ่มเป้าหมาย ลูกค้าของตัวเอง บางเกาะอาจให้เอกชนเข้ารับสัมปทานไปเลย แล้วทำให้เป็นเกาะของลูกค้า ระดับสูง บางเกาะก็อาจเป็นลูกค้าระดับกลางขึ้นไป ขึ้นอยู่กับความสวยงามและทรัพยากรของแต่ละเกาะที่มีอยู่ (หนังสือพิมพ์ไทยโพสต์, 2545). โดย ร.ท.กฤษ ใสกระจ่าง รองโฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี กล่าวถึงยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และการจัดการป่าไม้และพื้นที่ชายฝั่งเพื่อการท่องเที่ยวว่า ที่ประชุมรับทราบภาพรวมและสิ่งจำเป็นที่ต้องส่งเสริม การท่องเที่ยวในภาคตะวันออก โดยเห็นชอบให้มีการศึกษาการเชื่อมโยงโครงข่าย ทางบก น้ำ อากาศ จะทำให้มีนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น และยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวที่เป็นไปอย่างถูกต้องตาม หลักการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นิเวศวิทยา โดยเน้นประโยชน์จากการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพตาม ธรรมชาติหรือนเน้นการขายทรัพยากรธรรมชาตินั่นเอง

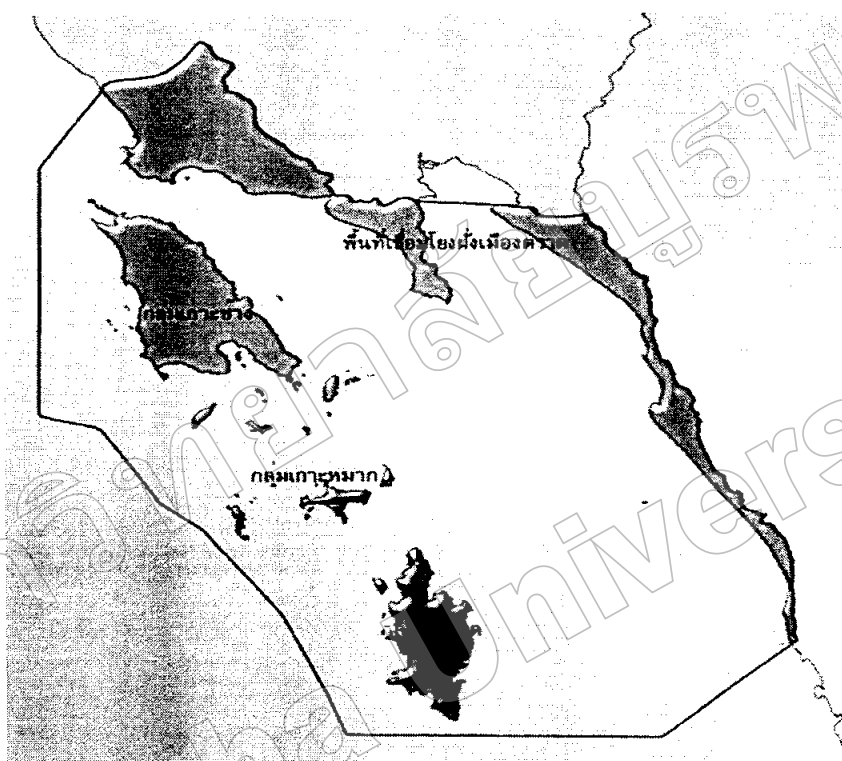
นายปลอดประสพ สุรัสวดี อธิบดีกรมป่าไม้ กล่าวว่า ในที่ประชุมนายก ฯ ได้สรุปเรื่อง แผนการท่องเที่ยวเกาะช้างในที่ประชุมว่า สิ่งสำคัญที่สุดคือ ต้องเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวให้ได้ เรื่องนี้ ถือเป็นเรื่องใหญ่มาก ดังนั้นต้องมีการศึกษาเรื่องการคมนาคมทั้งทางบก ทางเรือ ทางอากาศ เพื่อให้ เชื่อมโยงถึงกันจะได้เกิดความสะดวกในการเดินทาง นอกจากนี้ เกาะช้างยังเป็นสถานที่ท่องเที่ยว ที่มีศักยภาพระดับโลก และจะต้องทำให้เกาะช้างเป็นแม่เหล็กการท่องเที่ยวให้ได้ เพราะหากมี การคมนาคมที่สะดวกก็จะเป็นประโยชน์ต่อประเทศไทย จากนั้นให้ค่อย ๆ ปรับเรื่องการท่องเที่ยว ภายในเกาะช้างให้เป็นการท่องเที่ยวที่มีมาตรฐาน แต่ขณะเดียวกันต้องรักษาสภาพแวดล้อม ควบคู่ไปด้วย โดยมีกรอบการพัฒนาหมู่เกาะช้างและพื้นที่ใกล้เคียง ซึ่งแบ่งรูปแบบการพัฒนา พื้นที่ออกเป็น 4 แห่งด้วยกันคือ

1. กลุ่มเกาะช้าง สมญานาม : เจียวส่อง (Vermarine) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่หลากหลาย และชุมชนนิเวศ (Eco-village)
2. กลุ่มเกาะหมาก สมญานาม : ฟ้าน้ำทะเล (Aquamarine) การท่องเที่ยวทางทะเล ดำน้ำ ชมปะการัง และกีฬาทางน้ำ

3. กลุ่มเกาะภูเก็ต สมญานาม : มรกต (Emerald) การท่องเที่ยวประเภทเขตกิจกรรมพิเศษ (Exclusive Zone)

4. พื้นที่เชื่อมโยงฝั่งเมืองตราด สมญานาม : ทับทิม (Ruby) การท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมเชิงอนุรักษ์การเกษตรและวิถีชีวิตท้องถิ่น

ภาพที่ 4-1 กรอบการพัฒนาพื้นที่พิเศษหมู่เกาะช้างและพื้นที่เชื่อมโยง

ในกระบวนการกำหนดนโยบายนั้น ได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการเฉพาะกิจเพื่อศึกษารูปแบบกลไกการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเกาะช้างและพื้นที่ใกล้เคียงอย่างยั่งยืน (กบช.) ขึ้นในวันที่ 9 มกราคม พ.ศ. 2545 และทำการเสนอให้มีศึกษาการร่างพระราชกฤษฎีกาเพื่อจัดตั้งองค์การมหาชนขึ้นเพื่อกำกับการบริหารพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ในวันที่ 22 มิถุนายน พ.ศ. 2545 เพื่อให้การจัดการการท่องเที่ยวเป็นไปอย่างครบวงจร เป็นองค์กรนำร่องที่ตั้งขึ้นมาเพื่อบริหารการท่องเที่ยว และรักษาผลผลิตทางการท่องเที่ยว (หนังสือพิมพ์ไทยโพสต์, 2545) จากนั้นในวันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2545 ได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารจัดการพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (กบท.) และในวันที่ 2 มิถุนายน พ.ศ. 2546 มีคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ 389/2545 การตราพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อ

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) พ.ศ. 2546 และเริ่มดำเนินการในวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2546

2. กระบวนการวางแผนแม่บทการพัฒนาพื้นที่พิเศษหมู่เกาะช้างและพื้นที่เชื่อมโยงเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน แผนแม่บทการพัฒนาพื้นที่พิเศษหมู่เกาะช้างและพื้นที่เชื่อมโยงเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนนั้นเป็นแผนที่เกิดมาจากการประมวลแผนผังแม่บทเดิมที่มีมาก่อนการจัดตั้งองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ แผนงาน โครงการคือ

2.1 โครงการตามข้อเสนอเดิม เป็นโครงการที่มีอยู่เดิมในรายงานแผนแม่บทพื้นที่หมู่เกาะช้าง ฯ ของหน่วยงานต่าง ๆ ที่ผ่านมาซึ่งมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาพื้นที่พิเศษหมู่เกาะช้างและพื้นที่เชื่อมโยงเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนขององค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนสามารถนำมาบรรจุในแผนแม่บท ฯ ได้ทันที

2.2 โครงการปรับจากข้อเสนอเดิม เป็นโครงการที่มีอยู่เดิมในรายงานแผนแม่บทพื้นที่หมู่เกาะช้าง ฯ ของหน่วยงานต่าง ๆ ที่ผ่านมา แต่ยังคงความเหมาะสมและสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาพื้นที่พิเศษหมู่เกาะช้างและพื้นที่เชื่อมโยงเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนขององค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ซึ่งต้องมีการปรับปรุงเพิ่มเติมและบูรณาการใหม่ เพื่อนำมาบรรจุในแผนแม่บทการพัฒนาพื้นที่พิเศษหมู่เกาะช้างและพื้นที่เชื่อมโยงเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

2.3 โครงการข้อเสนอใหม่ เป็นโครงการใหม่ที่ไม่ได้อยู่ในรายงานแผนแม่บทพื้นที่หมู่เกาะช้าง ฯ ของหน่วยงานต่าง ๆ ที่ผ่านมา แต่เป็นโครงการที่มีความสำคัญ เหมาะสม และสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาพื้นที่พิเศษหมู่เกาะช้างและพื้นที่เชื่อมโยงเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนขององค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จึงได้นำมาบรรจุในแผนแม่บทการพัฒนาพื้นที่พิเศษหมู่เกาะช้างและพื้นที่เชื่อมโยงเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (สำนักงานพื้นที่พิเศษหมู่เกาะช้างและพื้นที่เชื่อมโยง, 2548, หน้า 20)

องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเป็นองค์กรหลักในการรับผิดชอบจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาพื้นที่พิเศษหมู่เกาะช้างและพื้นที่เชื่อมโยงเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ภายใต้นโยบายการพัฒนาดังนี้

1. อนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรการท่องเที่ยวในพื้นที่พิเศษให้ดำรงคุณค่าและมีความยั่งยืน
2. บูรณาการการพัฒนาและการบริหารจัดการพื้นที่พิเศษอย่างมีเอกภาพและธรรมาภิบาล

3. พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการท่องเที่ยวในพื้นที่พิเศษสู่ระดับสากล
 4. เพิ่มการจ้างงาน สร้างรายได้ และการกระจายประโยชน์สู่ประชาชนทุกระดับ
 5. ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์
 และการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนท้องถิ่นตน

6. ส่งเสริมและสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนท้องถิ่น จัดให้มีการบำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น

7. ส่งเสริมการจัดทำข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ส่งเสริมการพัฒนาพื้นที่ที่มีศักยภาพในด้านการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดการจ้างงานและยกระดับคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของท้องถิ่นให้ดีขึ้น (สำนักงานพื้นที่พิเศษหุบเกาช้างและพื้นที่เชื่อม โยง, 2548)

ต่อมาในวันที่ 25 พฤษภาคม พ.ศ. 2547 คณะรัฐมนตรีเห็นชอบนโยบายแผนยุทธศาสตร์พัฒนาพื้นที่พิเศษ พ.ศ. 2547-2550 โดยคณะกรรมการบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ได้กำหนดแนวเขตพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนหุบเกาช้าง และพื้นที่เชื่อม โยง ซึ่งประกอบด้วย เกาช้าง เกาหมาก เกาภูด และหุบเกาไกล้เคียง ครอบคลุมพื้นที่ 4 อำเภอ 2 กิ่งอำเภอ รวมทั้งสิ้น 15 ตำบล ของ จ.ตราด เนื้อที่ประมาณ 4,280 ตารางกิโลเมตร หรือ 2,675,000 ไร่ ในวันที่ 13 กันยายน พ.ศ. 2547 จากนั้นวันที่ 24 กันยายน พ.ศ. 2547 จึงมีประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับทั่วไป เล่มที่ 121 ตอนพิเศษ 105 ให้เกาช้างเป็นพื้นที่พิเศษ (สำนักงานพื้นที่พิเศษหุบเกาช้างและพื้นที่เชื่อม โยง, 2548) โดยแผนแม่บทการพัฒนาพื้นที่พิเศษหุบเกาช้าง และพื้นที่เชื่อม โยงเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่จัดทำขึ้น ได้รับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน พ.ศ. 2547

1. เป้าหมายหลักของแผนแม่บท

1.1 พัฒนาเชิงอนุรักษ์ และฟื้นฟูระบบนิเวศของป่าดิบชื้น ป่าชายเลน และทะเล ให้ดำรงอยู่โดยให้พื้นที่หุบเกาช้างฯ สามารถก้าวสู่แหล่งท่องเที่ยวระดับโลก (World Class Destination) การพัฒนาเชิงอนุรักษ์เพื่อก้าวสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวระดับโลกนั้นเป็นการทำธุรกิจการท่องเที่ยวซึ่งเป็นธุรกิจในภาคบริการ จึงมีลักษณะเป็นการลงทุนทางวัฒนธรรม โดยเกาช้างนั้นมีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติอยู่สูง ซึ่งถือเป็นจุดขายในระดับโลกได้

1.2 ปรับปรุงและพัฒนาชุมชนท้องถิ่นจำนวน 24 ชุมชน การปรับปรุงและพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ถือได้ว่าเป็นการที่รัฐจากส่วนกลางนั้นเข้าทำการแทรกแซงชุมชนท้องถิ่น เพื่อรองรับการลงทุนจากภาคเอกชน เช่น เรื่องการจัดการที่ดิน ซึ่งองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนนั้นมีอำนาจในการดูแลพื้นที่สาธารณะด้วย ทำให้ที่ดินสาธารณะและที่ดินที่ไม่ได้ออกโฉนดถูกบริหารจัดการ โดยองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่าง

ยั่งยืน เพื่อสร้างความพร้อมให้กับการลงทุนของภาคเอกชน เปิดโอกาสให้ทุนได้เข้าไปใช้ประโยชน์จากที่ดินดังกล่าว ซึ่งหลังจากที่องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ประกาศให้พื้นที่ใดเป็นพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวแล้ว องค์การนี้ก็สมารถนำพื้นที่นั้นไปร่วมทุนกับเอกชน ทั้งที่เป็นตัวบุคคล หรือเป็นนิติบุคคล รวมทั้งทำตัวเป็นตัวแทน เป็นนายหน้า มอบหมายหรือว่าจ้างให้บุคคล หรือนิติบุคคลอื่น ประกอบกิจการต่าง ๆ ในพื้นที่พิเศษนั้นได้

1.3 พัฒนาระบบสาธารณูปโภคพื้นฐานให้ได้มาตรฐานสากลภายใน พ.ศ. 2556 เนื่องจากในการลงทุนจำเป็นต้องมีโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจเพื่อรองรับการเข้ามาลงทุน เช่น แหล่งน้ำและระบบประปา ระบบไฟฟ้า ท่าเรือ ถนน เป็นต้น

ดังนั้นการสร้างสาธารณูปโภคจึงเป็นการนำเงินของรัฐเข้าไปสนับสนุนการสะสมทุนของภาคธุรกิจเอกชน

1.4 สามารถเสริมสร้างเศรษฐกิจท้องถิ่นและการท่องเที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภูมิภาคได้อย่างต่อเนื่อง โดยมีเป้าหมายการเพิ่มจำนวนของนักท่องเที่ยวและการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยว

1.4.1 จำนวนนักท่องเที่ยว เพิ่มจาก 460,000 คน ใน พ.ศ. 2548 เป็น 800,000 คน ใน พ.ศ. 2556 (Carrying Capacity ภายใน พ.ศ. 2556 ประมาณ 860,000 คน) โดยคาดการณ์การกระจายตัวของนักท่องเที่ยวใน 3 กลุ่มพื้นที่ใน พ.ศ. 2550 ดังนี้

1.4.1.1 กลุ่มเกาะช้าง 544,000 คน

1.4.1.2 กลุ่มเกาะหมาก 112,000 คน

1.4.1.3 กลุ่มเกาะกูด 144,000 คน

1.4.2 ค่าใช้จ่ายของนักท่องเที่ยว

1.4.2.1 นักท่องเที่ยวชาวไทย เพิ่มจาก 1,800 บาท (พ.ศ. 2548) เป็น 3,600 บาท/คน/วัน (พ.ศ. 2556)

1.4.2.2 นักท่องเที่ยวต่างชาติ เพิ่มจาก 2,500 บาท (พ.ศ. 2548) เป็น 5,000 บาท/คน/วัน (พ.ศ. 2556)

ภาพที่ 4-2 เป้าหมายการพัฒนาพื้นที่พิเศษหมู่เกาะช้างและพื้นที่เชื่อม โยง

การลงทุนของภาครัฐกิจเอกชนด้านธุรกิจการท่องเที่ยว จากการใช้ทุนวัฒนธรรมโดยสร้างให้เกิดผลกำไรจากจำนวนนักท่องเที่ยวและค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้น ซึ่งผู้ประกอบการรายใดที่สนใจเข้ามาลงทุน สามารถนำเสนอแผนงานมาที่ศูนย์ องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในพื้นที่นั้น ๆ ซึ่งจะได้รับการพิจารณาและแนะนำในเรื่องการติดต่อในขั้นต่อไป โดยองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจะเป็นผู้ออกใบอนุญาตให้ไปยื่นกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตรง เป็นไปเบิกทาง และจะได้รับอนุมัติภายในเวลาไม่เกิน 30 วัน เพื่อให้เกิดกำไรจากการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นการสะสมทุนให้เกิดความมั่งคั่งร่ำรวย

3. กระบวนการนำนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของเกาะช้างไปปฏิบัติ หน่วยงานที่รับผิดชอบในการนำแผนแม่บทการพัฒนาพื้นที่พิเศษหมู่เกาะช้างและพื้นที่เชื่อม โยงเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ไปปฏิบัติ คือ สำนักงานพื้นที่พิเศษหมู่เกาะช้างและพื้นที่เชื่อม โยง (สพพ. 1) รับผิดชอบพื้นที่พิเศษ หมู่เกาะช้างและพื้นที่เชื่อม โยง ซึ่งมีนายท หิรัญรัตน์ เป็นผู้จัดการสำนักงาน ซึ่งได้เริ่มเข้ารับตำแหน่งในวันที่ 1 ตุลาคม 2547 เป็นต้นมา (สำนักงานพื้นที่พิเศษหมู่เกาะช้างและพื้นที่เชื่อม โยง, 2548) สำนักงานพื้นที่พิเศษหมู่เกาะช้างและพื้นที่เชื่อม โยงซึ่งเป็นองค์กรขององค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน มีการดำเนินนโยบายในลักษณะกำหนดจากบนลงล่าง (Top Down Approach) คือ การใช้อำนาจจากส่วนกลางมากำหนดการดำเนินงานพื้นที่เกาะช้าง แทนที่จะเป็นหน่วยงานในท้องถิ่น เช่น ชุมชนหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ดังนั้น จึงพบว่าชุมชนและองค์กรท้องถิ่นได้มีบทบาทเป็นเพียงตัวประกอบในการดำเนินนโยบายเท่านั้น ผู้นำชุมชนต่างพูดเป็นเสียงเดียวกันว่าเสนออะไรไปก็เท่านั้น เพราะที่ประชุม

ไม่ได้ใส่ใจรับฟังความคิดเห็นอยู่แล้ว เพียงแต่เรียกเข้าร่วมให้ครบองค์ประชุมเท่านั้น เป็นเสียงที่ไม่มีใครได้ยิน (ก., สัมภาษณ์, 27 มกราคม 2550) เพราะอำนาจการตัดสินใจที่แท้จริงอยู่ที่ องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนซึ่งขึ้นตรงต่อสำนักนายกรัฐมนตรี นอกจากนี้องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนใช้เงินงบประมาณแผ่นดินไปประกอบการธุรกิจ ทว่าตามพระราชกฤษฎีกาจัดตั้ง องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน พ.ศ. 2546 หน่วยงานแห่งนี้ ไม่ต้องส่งเงินเข้าคลัง นั่นหมายความว่าองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนร่วมทุนกับเอกชนรายใดก็เท่ากับเอกชนรายนั้น ได้เงินงบประมาณไปลงทุนฟรี ๆ ในนามของการร่วมทุนกับองค์การมหาชนแห่งนี้

ในการนำนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวของเกาะช้าง องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ได้ดำเนินโครงการที่สำคัญ ๆ ดังนี้

ทำเที่ยวเรือเพื่อการท่องเที่ยวที่บ้านสลักเพชร บ้านบางเบ้า นายธัญญา หาญพล ได้แจ้งให้ที่ประชุมทราบว่า องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ได้ดำเนินการจัดสรรงบ 100 ล้านบาท เพื่อปรับปรุงท่าเทียบเรือ 2 แห่ง ที่เกาะช้าง คือ บางเบ้า และสลักเพชร แห่งละ 50 ล้านบาท ขณะนี้ก็เร่งดำเนินการจนเกือบแล้วเสร็จ (สำนักงานพื้นที่พิเศษหมู่เกาะช้าง และพื้นที่เข็ม โยง, 2548, หน้า 6)

ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวธรรมชาติของอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง อันเป็นอีกหนึ่งโครงการพัฒนาที่สำคัญตามแผนงานงบประมาณ พ.ศ. 2548 ขององค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ด้วยถือว่าโดยพื้นฐานของการจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาตินั้น ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวเป็น โครงสร้างด้านการสื่อความหมายที่เป็นหัวใจหลักของการท่องเที่ยว โดยมีแนวความคิดว่าศูนย์บริการนักท่องเที่ยวจะเป็นสถานที่แห่งแรกที่นักท่องเที่ยวเข้าไปติดต่อสอบถามและใช้บริการซึ่งจะเป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลทั้งหมดของพื้นที่รวมทั้งมีเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ และพร้อมให้บริการเกี่ยวกับข้อมูลของพื้นที่ สร้างการรับรู้และความเข้าใจที่ถูกต้องในพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือน ก่อนที่จะเดินทางไปประกอบกิจกรรมยังจุดท่องเที่ยวต่างๆ ในพื้นที่ อันจะเอื้อประโยชน์ต่อการจัดการพื้นที่ในเชิงนิเวศได้เข้าใจ ถิ่น เข้าใจเที่ยว ทรัพยากร คงอยู่ได้ยาวนาน การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน การก่อสร้างศูนย์บริการนักท่องเที่ยวที่ธารมะยมนี้ ได้รับอนุญาตถึงการทำงานที่ครอบคลุมทั้ง การก่อสร้างศูนย์บริการ ฯ (ใหม่) 1 หลัง ซ่อมแซมอาคารศูนย์บริการ ฯ (เดิม) อีก 1 หลัง และรวมถึง การก่อสร้างบ้านพักเจ้าหน้าที่ บ้านพักคนงาน ก่อสร้างทางเดินและภูมิสถาปัตยกรรม (ระยะที่ 1) ระบบประปาภายนอกอาคาร ระบบไฟฟ้าภายนอกอาคาร การรื้ออาคารบ้านพักกรมธาร รื้ออาคารบ้านพักเจ้าหน้าที่

รื้ออาคารบ้านพักคนงาน 4 ครอบครัวยุ้ย รื้อโรงแยกขยะ และรื้อโรงกรองน้ำพร้อมย้ายเครื่องกรอง ซึ่งการปรับปรุงรูปแบบอาคารและผังบางส่วน นอกจากจะคำนึงถึงความคงทนแล้ว ก็คงพิจารณา มาจากความเหมาะสมเพื่อประโยชน์ใช้สอย และให้ความรู้สึกสุนทรีย์ในการใช้ประโยชน์เป็นหลัก โดยมีบริษัท สุพงษ์วิศวกรรม จำกัด เป็นผู้ดำเนินการ (สำนักงานพื้นที่พิเศษหมู่เกาะช้างและพื้นที่ เชื่อมโยง, 2549, หน้า 17)

โรงงานคัดแยก และกำจัดขยะมูลฝอยบ้านไชยเศรษฐ์ กิ่งอำเภอเกาะช้าง ซึ่งรับผิดชอบดูแล โดยหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา คาดหมายว่าก่อสร้างเสร็จในช่วงปลายปีและเปิดดำเนินการได้ต้น พ.ศ. 2549 เดิมองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนมีแนวคิดที่จะให้ บริษัทเอกชนเข้ามาดำเนินการกำจัดขยะมูลฝอย โดยให้บริษัทเอกชนเป็นผู้ก่อสร้าง โรงงานคัดแยก และกำจัดขยะอินทรีย์แบบไม่ใช้ออกาสนในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเกาะช้างแล้วนำขยะคัดทิ้งที่เหลือ (ไม่สามารถใช้ประโยชน์ต่อได้) ไปฝังกลบบนพื้นที่แหลมงอบ (พื้นที่ที่เอกชนจัดหา) โดย หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องเป็นผู้จ่ายค่าดำเนินการตามปริมาณน้ำหนักของขยะที่เกิดขึ้นซึ่งมติ คณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 25 มกราคม 2548 อนุมัติในหลักการ ในเขตอุทยาน ฯ และเป็นที่ที่มีการ คัดเลือกร่วมกันระหว่างอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้างและองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อ การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนประสานงานกับหน่วยบัญชาการทหารพัฒนาเพื่อทำการก่อสร้าง โรงคัด แยกและกำจัดขยะตามแบบแปลนที่ได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการประเมินเทคโนโลยีที่ เหมาะสมในการกำจัดขยะมูลฝอยชุมชนของประเทศไทย ซึ่งมี ศ.ดร. ไพรัช รัชชพงษ์ เป็นประธาน ในองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ดำเนินการก่อสร้าง โรงงาน คัดแยก และกำจัดขยะมูลฝอยแบบไม่ใช้ออกาสนบนเกาะช้างในวงเงินงบประมาณ 56.6 ล้านบาท โดยให้หน่วยบัญชาการทหารพัฒนาเป็นผู้ก่อสร้าง ตามแบบแปลนที่มีอยู่ และอนุมัติงบประมาณ ว่าจ้างบริษัทเอกชนทำการเก็บ ขน และกำจัดขยะมูลฝอยของชุมชนปีละ 4.5 ล้านบาท เป็นเวลา 5 ปี องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนขออนุญาตใช้พื้นที่สำหรับ ก่อสร้าง โรงคัดแยกและกำจัดขยะมูลฝอยในพื้นที่บ้านไชยเศรษฐ์ที่เป็นบ่อทิ้งขยะเดิมที่อยู่ใน

1. อุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช มีหนังสือ เมื่อวันที่ 1 มิถุนายน พ.ศ. 2548 ให้ความ เห็นชอบในการใช้พื้นที่ และแบบแปลนการก่อสร้าง โรงคัดแยกและกำจัดขยะมูลฝอย ณ อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง โดยให้อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้างตรวจสอบ ควบคุม และ ปฏิบัติให้เป็นไปตามระเบียบและกฎหมาย
2. องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการ ท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ลงนามบันทึกข้อตกลงในความร่วมมือระหว่างหน่วยบัญชาการทหาร พัฒนาเพื่อทำการก่อสร้าง โรงคัดแยกและกำจัดขยะ เมื่อวันที่ 1 มิถุนายน พ.ศ. 2548 พร้อม เตรียมโอนงบประมาณเป็นรายงวด
3. หน่วยบัญชาการทหารพัฒนาได้เร่งก่อสร้างโรงคัดแยก

และบำบัดน้ำเสีย โดยได้ดำเนินการดังต่อไปนี้ ปรับพื้นที่โครงการพร้อมแนวป้องกันน้ำฝนไหลบ่า ทำถนนทางเข้า ขยายเขตไฟฟ้าเข้าพื้นที่โครงการ ทำหลุมขยะชั่วคราว ก่อสร้างฐานรากโครงการ อาคารสำนักงาน บ้านพักหัวหน้าคนงาน บ้านพักคนงาน อาคารซังน้ำหนัก และโรงคัดแยก องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจัดเตรียมขอบเขตการว่าจ้าง (TOR) กับบริษัทเอกชนสำหรับการเก็บขน คัดแยกและกำจัดขยะมูลฝอย ณ โรงกำจัดขยะมูลฝอยที่จะสร้างขึ้น โดยมีสัญญาว่าจ้างเก็บขน และกำจัดเป็นเวลา 5 ปี และให้บริษัทเอกชนทำการเก็บขยะที่ประชาชนผู้ประกอบการ โรงแรม รีสอร์ท ทำการคัดแยกแล้วนำมาทิ้งในถังขยะตามชนิดที่มีการคัดแยก ได้แก่ เศษอาหารขยะอินทรีย์ (ขยะที่เน่าสลายได้ ได้แก่ เศษอาหาร ผักผลไม้) ขยะที่นำกลับมาใช้ประโยชน์ได้ (ขวดพลาสติกขวดแก้ว กระจังป้องกันมือ กระจัง) และขยะอันตราย (ถ่านไฟฉาย หลอดฟลูออเรสเซนต์) เพื่อทำการแยกขนเข้ามาบำบัดในโรงคัดแยกและกำจัดมูลฝอย ทั้งนี้ องค์การบริหารส่วนตำบลจะต้องเป็นผู้จัดหาถังขยะตามชุมชนต่าง ๆ ส่วนขยะคัดทิ้งที่ผ่านการคัดแยกให้เอกชนลำเลียงไปฝังที่หลุมทิ้งขยะบริเวณแหลมงอบ และขยะอันตรายว่าจ้างบริษัทเอกชนที่รับกำจัดขยะอันตรายดำเนินการต่อไป

องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน สำนักงานพัฒนาพื้นที่พิเศษหมู่เกาะช้างและพื้นที่เชื่อมโยง องค์การบริหารส่วนตำบล ถึงอำเภอเกาะช้าง และอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้างร่วมกันให้ความรู้และรณรงค์ให้ประชาชน ผู้ประกอบการ โรงแรม รีสอร์ท ร้านค้า ร้านอาหาร ร่วมมือในการคัดแยกตามประเภทของขยะ เช่น ขยะอินทรีย์ขยะที่นำกลับมาใช้ประโยชน์ได้ และขยะอันตราย

ความคืบหน้าการก่อสร้าง โรงกำจัดขยะมูลฝอยเกาะช้าง นายันท์ หิรัญรัตน์ ผจก.สพพ.1 กล่าวว่า โครงสร้างของโรงกำจัดขยะคาดว่าจะเสร็จสิ้นเดือนมีนาคม 2549 และจะทดลองเดินเครื่องประมาณ 6 เดือน และหาบริษัทเข้ามาบริหารจัดการ 5 ปี ต่อจากนั้นจะมอบให้ องค์การบริหารส่วนตำบลบริหารจัดการต่อไป ขณะนี้อยู่ระหว่างดำเนินการรณรงค์ให้ประชาชนคัดแยกขยะ ปัจจุบันได้ดำเนินการแล้วเสร็จ (สำนักงานพื้นที่พิเศษหมู่เกาะช้างและพื้นที่เชื่อมโยง, 2548, หน้า 2-3, 2549 หน้า 12-15)

โครงการจัดการน้ำเสียของหมู่เกาะช้าง เพื่อลดปัญหาความเสื่อมโทรมของแหล่งน้ำสาธารณะ ได้แก่ แหล่งน้ำผิวดิน แหล่งน้ำชายฝั่ง รวมถึงการรักษาสภาพนิเวศของชายฝั่ง และแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์น้ำ อันเนื่องจากการขยายตัวของบ้านเรือน โรงแรม รีสอร์ท ที่มีการระบายน้ำทิ้งที่ไม่ได้มาตรฐานลงสู่แหล่งน้ำสาธารณะเช่น คลอง แหล่งน้ำธรรมชาติ และไหลลงสู่ทะเลในที่สุด รวมถึงหมู่บ้านชาวประมงที่ปลูกบ้านเรือนรुक้าชายฝั่งทะเล และมีการระบายน้ำเสียน้ำใช้ลงสู่ทะเลโดยตรง องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้

ลงนามว่าจ้างบริษัทที่ปรึกษา บริษัท ทิม คอนซัลติง เอนจิเนียริงแอนด์ แมเนจเม้นท์ จำกัดเมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2548 เพื่อดำเนินการดังต่อไปนี้

1. ศึกษาเบื้องต้น (Preliminary Study) การจัดการระบบรวบรวมและระบบบำบัดน้ำเสีย และศึกษาความเหมาะสมของระบบระบายน้ำ ระบบรวบรวมน้ำเสีย และระบบบำบัดน้ำเสียสำหรับพื้นที่หมู่เกาะช้าง จังหวัดตราด

2. ออกแบบรายละเอียด (Detailed Engineering Design) ระบบระบายน้ำ ระบบรวบรวมน้ำเสียและระบบบำบัดน้ำเสีย ของพื้นที่หาดทรายขาว เพื่อให้สามารถดำเนินการก่อสร้างได้ต่อไป

3. ออกแบบรายละเอียดเบื้องต้น (Preliminary Design) ของระบบระบายน้ำระบบรวบรวมน้ำเสียและระบบบำบัดน้ำเสียของพื้นที่คลองพร้าว ไก่แบ้ คลองสน และชุมชนชาวประมงบางเบา เพื่อให้สามารถนำไปออกแบบรายละเอียด และดำเนินการก่อสร้างตามลำดับต่อไป

4. ศึกษา วิเคราะห์ และประเมินผลด้านเศรษฐศาสตร์และการเงินของการบริหารจัดการขยะระบบน้ำระบบรวบรวมน้ำเสียและระบบบำบัดน้ำเสีย พร้อมทั้งเสนอแผนทางการเงินในการดำเนินงานด้านการลงทุนการเดินระบบและบำรุงรักษาระบบและอัตราค่าบริการบำบัดน้ำเสียและวิธีการจัดเก็บค่าบริการที่เหมาะสม ซึ่งเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ

5. ศึกษาและเสนอแนะรูปแบบขององค์กรและการบริหารงานที่เหมาะสม สำหรับการดำเนินการระบบรวบรวมและบำบัดน้ำเสีย

6. จัดทำเอกสารเพื่อประกวดราคาการก่อสร้างระยะเวลาการดำเนินการ 6 เดือน ตามแผนงานโครงการจะแล้วเสร็จในวันที่ 27 พฤษภาคม พ.ศ. 2548

การดำเนินงานขององค์กรบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ได้ตรวจรับงานในรายงานขั้นต้นแล้ว และอยู่ในระหว่างการพิจารณารายงานขั้นกลาง การศึกษาออกแบบเบื้องต้นและการออกแบบรายละเอียด สาเหตุที่โครงการล่าช้า เนื่องจาก องค์กรบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ไม่สามารถกำหนดพื้นที่สำหรับออกแบบก่อสร้างระบบบำบัดน้ำเสีย ตามที่บริษัทที่ปรึกษาเสนอเนื่องจากพื้นที่สาธารณะที่คัดเลือกมีการจับจองจากรายการ และอยู่ระหว่างการพิสูจน์สิทธิ์ สำนักงานพัฒนาพื้นที่พิเศษหมู่เกาะช้างและพื้นที่เชื่อมโยงร่วมกับ องค์กรบริหารส่วนตำบลเกาะช้าง ปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอเกาะช้าง และผู้ว่าราชการจังหวัด ได้ร่วมเจรจากับผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อหาที่ดินเป็นสาธารณประโยชน์ และที่ดินบริจาคจากประชาชน ซึ่งขณะนี้ผู้แจ้งความจำนงค์ 2 ราย คือ นายวัชระ ประวาศวิน และนาย โสภณ จันเดิมพร้อมจะยกที่ดินบริเวณชุมชนหาดทรายขาวเพื่อทำการก่อสร้างระบบบำบัดน้ำเสียและทางเข้าออกตามลำดับ (พื้นที่หาดทรายขาวทำการออกแบบรายละเอียดระบบระบายน้ำ ระบบรวบรวมและระบบบำบัดน้ำเสีย) ขณะนี้เจ้าหน้าที่ สำนักงานพัฒนาพื้นที่พิเศษหมู่เกาะช้างและ

พื้นที่เชื่อมโยง เร่งประสานงานเพื่อทำบันทึกข้อตกลง ชุมชนบางเบาเป็นพื้นที่ออกแบบรายละเอียดเบื้องต้น เจ้าหน้าที่สำนักงานพัฒนาพื้นที่พิเศษหมู่เกาะช้างและพื้นที่เชื่อมโยง ร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้าง ได้และปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอเกาะช้าง ได้ทำประชาพิจารณาปรึกษาประชาชนในท้องถิ่น โดยมีข้อสรุปให้องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ใช้พื้นที่ก่อสร้างระบบบำบัดน้ำเสียที่วัดบางเบา ชุมชนคลองพร้าวและไก่อแบ้ เป็นชุมชนที่ทำการออกแบบรายละเอียดเบื้องต้น สำนักงานพัฒนาพื้นที่พิเศษหมู่เกาะช้างและพื้นที่เชื่อมโยง เร่งประสานงานกับผู้เกี่ยวข้องเพื่อหาพื้นที่ในการก่อสร้างระบบบำบัดน้ำเสียพระนุวัฒน์ จารุโธ เจ้าอาวาส วัดบางเบา อุทิศที่วัดสร้างบ่อบำบัดน้ำเสีย เพื่อส่วนรวม โดยนายรัชชัย วัชรารักษ์ เจ้าหน้าที่อาวุโส ประจำสำนักงานพัฒนาพื้นที่พิเศษหมู่เกาะช้างและพื้นที่เชื่อมโยงรับมอบ

การดำเนินการในขั้นต่อไป หลังจากที่มีการทำบันทึกข้อตกลงยกที่ดินที่หาดทรายขาว แล้ว บริษัทที่ปรึกษาจะเร่งสำรวจออกแบบรายละเอียดระบบระบายน้ำ ระบบรวบรวมน้ำเสีย และระบบบำบัดน้ำเสียของชุมชนหาดทรายขาว และออกแบบรายละเอียดเบื้องต้นในพื้นที่ชุมชนบางเบา และคลองสน ส่วนที่พื้นที่ที่เหลือ (ชุมชนคลองพร้าว และไก่อแบ้) องค์กรบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและบริษัทที่ปรึกษาจะเลือกพื้นที่ที่กำหนดไว้แล้ว ทำการออกแบบรายละเอียดเบื้องต้น ซึ่งในการดำเนินการก่อสร้างจะต้องทำ การออกแบบรายละเอียดอีกครั้งหนึ่ง การดำเนินการในส่วนที่เหลือจะใช้เวลาอีก 90 วัน หลังจากที่กำหนดที่ดินได้แล้ว

ปัญหาและอุปสรรค โครงการล่าช้า เนื่องจากองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนยังไม่สามารถกำหนดพื้นที่สำหรับออกแบบระบบให้ หลังจากที่กำหนดพื้นที่ในการออกแบบรายละเอียดที่หาดทรายขาว และการออกแบบเบื้องต้นที่บางเบาและคลองสนแล้ว การดำเนินการในส่วนที่เหลือจะใช้เวลาอีก 90 วัน (สำนักงานพื้นที่พิเศษหมู่เกาะช้างและพื้นที่เชื่อมโยง, 2548, หน้า 4-6)

จากการดำเนินนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของเกาะช้างของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้ส่งผลให้มีการลงทุนของภาคเอกชนตามมามากมาย จะเห็นได้จากจำนวนโรงแรมที่พักที่เพิ่มขึ้นบนเกาะช้าง จาก พ.ศ. 2543 มีโรงแรมที่พักทั้งหมด 60 แห่ง ใน พ.ศ. 2549 เพิ่มขึ้นเป็น 300 แห่ง จำนวนห้องเพิ่มขึ้นกว่า 10,000 ห้อง และเงินลงทุนรวมประมาณ 5,500 ล้านบาท ทั้งนี้ โดยมีบริษัทนำเที่ยวที่จดทะเบียนถูกต้องตามพระราชบัญญัติการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) จำนวน 32 แห่ง มีธุรกิจดำน้ำ ปัจจุบันมีโรงเรียนสอนดำน้ำลึกบนเกาะช้าง 12 แห่ง ธุรกิจเรือนำเที่ยวสำหรับคนดำน้ำตื้น 15 แห่ง ธุรกิจเรือสำราญ เรือท่องเที่ยวสำราญช้างครูช ซึ่งสามารถรับประทานอาหารบนเรือได้ วิ่งระหว่างฝั่งอำวธรรมชาติและเกาะช้าง มีการลงทุน 30 ล้านบาท มีธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการ

ท่องเที่ยวเกิดขึ้นมากมาย เช่น บาร์เบียร์ บาร์เหล้า ผับต่าง ๆ เช่นเดียวกับที่พักยา ภูเก็ต ขณะเดียวกัน ยังมีปางช้างทั้งหมด 3 ปาง ส่วนสนามกอล์ฟ กลุ่มบริษัทโอพารมีแผนลงทุนก่อสร้างสนามกอล์ฟ ขนาด 18 หลุม พาร์ 72 ระดับมาตรฐานโลก บนเกาะช้าง มูลค่าลงทุนประมาณ 1,200 ล้านบาท (องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้าง, 2543; องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้าง, 2549; องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้างใต้, 2543; องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้างใต้, 2549)

จากการดำเนิน โครงการต่าง ๆ ที่ผ่านมามองเห็นได้ว่า องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนมีอำนาจอย่างเบ็ดเสร็จและเป็นองค์การที่ตั้งมาเพื่อขับเคลื่อนทุนขนาดใหญ่เข้าสู่ชุมชนเกาะช้างรองรับการพัฒนาเศรษฐกิจภายใต้ระบอบทุนนิยม ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาประเทศของรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นั่นเอง

ผลกระทบจากการดำเนินนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของเกาะช้างของรัฐบาล

พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร

ในการดำเนินนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของเกาะช้างของรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นั้น โดยเนื้อหาและการนำนโยบายไปปฏิบัติพบว่าเป็นการเร่งรัดการพัฒนาทุนนิยมบนเกาะช้าง กล่าวคือ กระบวนการที่ทำให้ทุกอย่างกลายเป็นสินค้า ไม่ว่าจะ เป็น วิถีชีวิตของชุมชนเกาะช้าง แรงงาน ทรัพยากรธรรมชาติ

การดำเนินนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร จึงเป็นตัวเร่งที่สำคัญที่ทำให้หน่ออ่อนของระบบทุนนิยมเกิดขึ้นภายในชุมชน เดิบ โตและขยายเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ดังนี้

ที่ดิน ถือเป็นปัจจัยสำคัญปัจจัยหนึ่งในการผลิต และด้านที่เป็นปัญหาสำคัญอย่างยิ่งด้านหนึ่ง ที่ได้รับผลกระทบมาจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวของรัฐบาล เกิดการแย่งชิงทรัพยากรที่ดินจากชาวบ้านในชุมชนโดยการร่วมมือของรัฐและนายทุน กล่าวคือ ที่ดินที่ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้ประกาศนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของเกาะช้าง โดยให้พัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในระดับนานาชาติเกาะช้างก็คร่าคร่าไปด้วยกลุ่มทุนนักลงทุนทั้งทุนท้องถิ่นและทุนภายนอก โดยเฉพาะกลุ่มทุนการเมือง โดยกลุ่มทุนที่เข้ามาครอบครองที่ดินและเริ่มลงทุนประกอบการธุรกิจในพื้นที่อย่างเอาการเอางานยิ่ง ก็คือ ทุนในเครือข่ายซีพี หรือกรณีของ โรงแรมอัยยะปุระรีสอร์ต แอนด์สปา ซึ่งมี พล.ท.ปรีชา วรรณรัตน์ รองเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ถือหุ้นอยู่ 300 หุ้น หรือประมาณ 300,000 บาท และถึงแม้ว่านายพรชัย เหมะพรรคพงษ์ เจ้าของโรงแรมอัยยะปุระรีสอร์ต แอนด์สปาจะออกมาปฏิเสธถึงกรณีที่ พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร นั้นมีส่วนร่วมอยู่ด้วยก็ตาม แต่เป็น

ที่รู้จักกันดีของคนในชุมชนเกาะช้าง ดังจะเห็นได้จากเมื่อครั้งที่มี ค.ร.ม.สัญจรหรือการมาพักผ่อน ส่วนตัวของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร โรงแรมอัยยะปุระ ฯ ถูกเลือกให้เป็นสถานที่พักผ่อนและต้อนรับในการมาเยือนของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เป็นต้น ในขณะที่นายศิริ กาญจนพาสณ์ กลุ่มทุนยักษ์อสังหาริมทรัพย์ ที่สนิทสนมยิ่งกับประธาน องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน คือ นายปลอดประสพ สุรัสวดี ก็มีแผนลงทุนในพื้นที่เชื่อมโยงอย่างเกาะกระดาศ อันไม่แตกต่างกับพื้นที่เชื่อมโยงอย่างเกาะกูด ที่ถึงบัดนี้แม้จะยังมีนักลงทุนท้องถิ่น เป็นเจ้าของที่ดินแปลงใหญ่บนเกาะกูดอยู่หลายราย เช่น จุมพล เทเวศ มีที่ดินกว่า 3,800 ไร่ นายเทศวัดพัฒนา อดีตกำนันตำบลเกาะกูด มีที่ดินอยู่ทั้งบนเกาะกูด และเกาะไม้ซี้กว่า 100 ไร่ ปัจจุบันทำรีสอร์ทอยู่บริเวณหาดคลองหินดำ นายอมฤต พูลสวัสดิ์ อดีตประธานหอการค้าจังหวัดตราด ก็ลงทุนก่อสร้างรีสอร์ท ชื่อ อ่าวน้อยรีสอร์ท บนเนื้อที่ประมาณ 5-10 ไร่ นายกนก ใจรักษ์ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลวังกระแจะ อำเภอเมืองตราด ก็ลงทุนร่วมกับพรรคพวกทำรีสอร์ท บนที่ดินของครอบครัวบริเวณหาดบางเป้ง เนื้อที่ประมาณ 60-70 ไร่ ถึงกระนั้นที่ดินบนเกาะแห่งนี้ก็กำลังทยอยเปลี่ยนมือจากคนหน้าเดิมในอดีต มาเป็นเจ้าของหน้าใหม่ ๆ ในปัจจุบัน อันล้วนแล้วแต่เป็นนักการเมืองจากพรรคไทยรักไทยแทบทั้งสิ้น เช่น นายสุวัจน์ ลิปตพัลลภ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เข้ามาซื้อที่ดินบริเวณอ่าวพร้าว บนเกาะกูดไปแล้วหลายสิบไร่ เป็นการซื้อต่อจาก นายเนาวรัตน์ พัฒโนคม อดีตพ่อค้าอาวุธระดับแถวหน้าของเมืองไทยในราคาสูงถึง 250-300 ล้านบาท นางสุวรรรัตน์ เกตุราพันธ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ก็ติดต่อซื้อที่ดินจากกลุ่มทุนท้องถิ่น 2-3 ราย รวมเนื้อที่ประมาณ 100 ไร่ ในราคาราว ๆ 300-400 ล้านบาท ขณะที่ นางปวีณา หงสกุล สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรระบบบัญชีรายชื่อ พรรคไทยรักไทย ก็เข้ามากว้านซื้อที่ดินบนเกาะเมื่อ 6-7 เดือน ก่อนหน้าจะประกาศให้เกาะช้างและพื้นที่เชื่อมโยง เป็นพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (หนังสือพิมพ์ประชาไทย, 2548)

นอกจากนี้ ยังมีนักลงทุนจากต่างประเทศเป็นกลุ่มทุนจากเกาะมัลดีฟส์เข้ามาอีก 2 กลุ่ม คือ กลุ่มธุรกิจอเมซอน เข้ามาซื้อที่ดินบริเวณอ่าวสลักอวน ต่อจากบริษัทสยามอัลไพน์ ของนายเสนาะ เทียนทอง ประธานที่ปรึกษาพรรคไทยรักไทย 2 แปลง มูลค่าประมาณ 200-300 ล้านบาท เช่นเดียวกับกลุ่มธุรกิจ โชนูด อินเตอร์เนชั่นแนล ที่เข้ามากว้านซื้อที่ดินบนเกาะมูลค่าไม่ต่ำกว่า 300 ล้านบาท แต่ไม่เป็นที่เปิดเผยว่าซื้อต่อจากกลุ่มทุนในท้องถิ่นรายใด (หนังสือพิมพ์ประชาไทย, 2548)

ดังนั้น ปรากฏการณ์ของกระบวนการสะสมทุนที่เราเห็นได้ชัด คือ ทุนต่าง ๆ เป็นจำนวนมากเข้ามากว้านซื้อที่ดินบนเกาะช้างและเกาะบริวาร โดยเฉพาะทุนผูกขาดทางการเมืองได้เข้าไปฉกฉวยที่ดินของชาวบ้าน เนื่องจากราคาที่ดินถีบตัวสูงขึ้นเป็นหลายเท่าตัว ทำให้ชาวบ้านในชุมชน

ที่มีความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ต่างพากันแห่ขายที่ดินของตนที่มีให้กับนายทุนเหล่านี้ บางคนขายที่ดินทั้งหมดที่มีแล้วย้ายไปอยู่ที่อื่น บางคนแบ่งขายเป็นบางส่วน ทำให้ที่ดินมีการเปลี่ยนมือ ซึ่งที่ดินบางแห่งเปลี่ยนมือเจ้าของถึง 10-20 มือทีเดียว ชาวบ้านส่วนใหญ่ซึ่งขายที่ดินยังขาดความรู้ความเข้าใจในการลงทุน โดยเฉพาะการทำธุรกิจการท่องเที่ยว ดังนั้นเงินที่ได้มาจึงหมดไปอย่างรวดเร็ว และในที่สุดก็สิ้นเนื้อประดาตัวกลายเป็นลูกจ้างบนที่ดินของตนเอง ชาวบ้านในฐานะแรงงานรับจ้างจะถูกตัดขาดจากพันธะของชุมชน และเข้าแข่งขันในตลาดแรงงานของระบบทุนนิยม

การซื้อขายที่ดินสามารถแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะกว้างคือ การซื้อขายที่ดินบริเวณชุมชนเกาะช้างได้ ส่วนมากจะเป็นไปเพื่อการปลูกที่พักอาศัยหรือการทำสวนของนายทุนที่เข้ามาซื้อที่ดิน ส่วนการซื้อขายที่ดินบริเวณชุมชนเกาะช้างและเกาะบริวารต่าง ๆ ส่วนมากจะเป็นไปเพื่อการสร้างรีสอร์ท ที่พักเพื่อรองรับธุรกิจการท่องเที่ยวที่เติบโตอย่างก้าวกระโดด

ปัญหาที่ตามมานอกจากความสิ้นเนื้อประดาตัวและถูกดูดกลืนเข้าสู่ระบบทุนนิยมแล้ว ยังมีเรื่องของความขัดแย้งเรื่องที่ดินระหว่างชาวบ้านกับนายทุน โดยพิจารณาได้เป็น 2 กรณี คือ กรณีแรกเป็นการข่มขู่และทำร้ายร่างกายชาวบ้านที่ไม่ยอมขายที่ดินให้กับนายทุนโดยมีการสร้างความหวาดกลัวและรู้สึกไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของคนในชุมชน กรณีที่สองการล่อล่่าที่ดินของชาวบ้านโดยนายทุนที่มีที่ดินติดกัน จนเกิดเป็นคดีความทำให้เกิดความเสียหายทั้งทรัพย์สินและเวลา บางครั้งชาวบ้านไม่สามารถสู้ได้เพราะชาวบ้านขาดความรู้ทางด้านกฎหมายและเกรงกลัวอิทธิพล แต่ถ้าผู้นำชุมชนเข้ามาดำเนินการให้ชาวบ้านก็ไม่สามารถช่วยได้มากเพราะผู้นำชุมชนเองก็ขาดความรู้ทางด้านกฎหมายและไม่มีเงินมากพอที่จะสู้คดีกับนายทุนที่สามารถทำได้ทุกวิถีทางเพื่อให้ได้มาในสิ่งที่ตนต้องการ ในปัจจุบันนี้ยังมีอีกหลายคดีดังกล่าวบนเกาะช้างที่ยังดำเนินการไม่สิ้นสุด (นาย ก., สัมภาษณ์, 27 มกราคม 2550)

จากการขายตัวของทุนนิยมอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของเกาะช้าง มีผลที่ตามมาก็คือ การขยายตัวของแรงงานรับจ้าง แรงงานส่วนใหญ่มาจากภายนอกได้แก่แรงงานต่างด้าวซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นแรงงานเขมรจะเข้ามาขายแรงงานในการทำประมงและเกษตรกรรมเพื่อส่งออกนอก และภาคธุรกิจการท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังมีแรงงานอีสานได้เข้ามาทำงานก่อสร้างที่มีอยู่จำนวนมากอีกด้วย เช่น ที่พัก โรงแรม รีสอร์ท รวมทั้งการสร้างสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน ขององค์การบริหารพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ส่วนแรงงานที่เป็นชนชั้นกลางนั้นเข้าทำงานในภาคการท่องเที่ยวซึ่งจำเป็นต้องอาศัยแรงงานที่มีความรู้โดยเฉพาะด้านภาษาและการบริหาร (นาย ข., สัมภาษณ์, 28 มกราคม 2550)

ถึงแม้ว่าเมื่อมองในภาพรวมแล้ว ชุมชนบนเกาะช้างจะมีรายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยวมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากรายได้ต่อครัวเรือนต่อปีของชุมชนบนเกาะช้างใน พ.ศ. 2544 ประมาณ

10,000–19,999 บาท ได้เพิ่มขึ้นเป็น 30,000–49,000 บาท ในพ.ศ. 2547 (งานสถิติแห่งชาติ, 2544; งานสถิติแห่งชาติ, 2547) แต่อีกด้านหนึ่งกลับพบผลกระทบด้านลบว่าบนเกาะช้างมีค่าครองชีพที่สูงขึ้นเป็นเงาตามตัว เนื่องจากเกาะช้างได้กลายเป็นเมืองท่องเที่ยวไปแล้ว สินค้าที่ขายบนเกาะจึงขายในราคาราคาแพงขึ้นทุกชิ้น รายได้ที่เพิ่มขึ้นมีผลต่อชาวบ้านเกาะช้างทางฝั่งตะวันตกของเกาะซึ่งมีการท่องเที่ยวอย่างเข้มข้น แต่สำหรับชุมชนบริเวณฝั่งใต้ของเกาะช้างนั้นยังไม่ได้รับผลกระทบจากราคาสินค้าที่สูงขึ้นมากเท่าใดนัก ในอนาคตอันใกล้เมื่อสร้างสะพานท่าเรือบริเวณบางเบ้าและสลักเพชรเสร็จสมบูรณ์แล้ว คาดว่าจะทำให้นักท่องเที่ยวหลังไหลเข้ามาในพื้นที่แถบนั้นมากขึ้น เนื่องจากท่าเทียบเรือที่บางเบ้าและสลักเพชรจะทำให้การเดินทางโดยเรือโดยสารและเรือเร็วไปยังหมู่เกาะท่องเที่ยวในทะเลตราด เช่น เกาะหมาก เกาะหวาย เกาะกุ่ม หรือ เกาะรัง จะสะดวกรวดเร็วกว่าการเดินทางจากฝั่ง อ.แหลมงอบ หรือฝั่ง อ.เมืองตราด ขณะนี้เริ่มมีนักธุรกิจมาลงทุนในพื้นที่ดังกล่าวจำนวนมาก เช่นใน พ.ศ. 2549 มีการสร้างรีสอร์ท และ โฮมสเตย์ เกิดใหม่ประมาณ 30-40 ราย มีการลงทุนด้วยเม็ดเงินกว่าหลายสิบล้านอยู่ 2-3 แห่ง รวมทั้งร้านอาหาร และร้านของฝากที่ขยายตัวมากมาย นอกจากนี้ยังพบอีกว่ามีเจ้าของที่ดินเกาะช้างนับ 10 ราย ประกาศขายที่ดินบนเกาะช้างได้ด้วย กล่าวโดยสรุปแล้วเมื่อพื้นที่ดังกล่าวมีการขยายตัวชาวบ้านบนเกาะช้างย่อมต้องเผชิญกับราคาสินค้าที่สูงขึ้นอย่างแน่นอน (นาย ก., สัมภาษณ์, 27 มีนาคม 2550)

ถ้ามองในแง่ของการกระจายรายได้ที่เกิดจากกิจกรรมการท่องเที่ยวแล้วจะพบว่ามีการกระจายรายได้ที่ไม่เป็นธรรม เมื่อพิจารณาจากประเภทของกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้าร่วม รายได้ยังคงกระจุกตัวอยู่ที่นายทุนผู้ซึ่งเป็นเจ้าของธุรกิจการท่องเที่ยว รองลงมาคือแรงงานรับจ้างจากภายนอกที่มีความรู้และทักษะในด้านธุรกิจการท่องเที่ยว ชาวบ้านผู้ไม่มีความรู้และขาดแคลนทุนในการประกอบธุรกิจการท่องเที่ยวย่อมไม่มีส่วนร่วมและได้รับส่วนแบ่งน้อยจากรายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยวน้อยมาก เนื่องจากอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวนั้น ชาวบ้านมีโอกาสทำได้มีเพียงไม่กี่อาชีพ เช่น ล้างจาน คนสวน ขับเรือ เป็นต้น นอกจากนี้พื้นที่ตั้งของชุมชนบนเกาะช้างยังมีส่วนทำให้เกิดการกระจายรายได้ที่ไม่เป็นธรรมด้วย กล่าวคือ ชุมชนที่ตั้งอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวเข้มข้นทางตะวันตกของเกาะจะมีรายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยวสูงกว่าชุมชนที่อยู่นอกเหนือบริเวณดังกล่าว (วัชร มัณฑวิน, สัมภาษณ์, 28 มกราคม 2550)

อย่างไรก็ดีการดำเนินนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ก็มีผลต่อการปรับตัวของผู้ผลิตรายย่อยที่เป็นคนท้องถิ่นบนเกาะช้าง กล่าวคือ มีชาวบ้านบนเกาะช้างบางส่วนสามารถขยายฐานการผลิต โดยเพิ่มการลงทุนอย่างเข้มข้นทั้งด้านแรงงานและเทคนิคเครื่องมือการผลิต ดังจะเห็นได้จากการดัดแปลงเรือประมงเป็นเรือท่องเที่ยวและการจัดที่พัก

แบบโฮมสเตย์เพื่อรองรับนักท่องเที่ยว แต่ธุรกิจเหล่านี้ยังใช้แรงงานภายในครอบครัวอยู่ ชาวบ้านบางส่วนกลายเป็นแรงงานรับจ้างในภาคการท่องเที่ยว และชาวบ้านอีกส่วนยังคงวิถีการผลิตแบบเดิมอยู่ คือการทำประมง เกษตรกรรมและค้าขาย

นอกจากนี้การส่งเสริมการท่องเที่ยวยังมีผลให้วิถีชีวิตต้องปรับเปลี่ยนเพื่อเข้าสู่ภาคธุรกิจการท่องเที่ยว โดยส่วนใหญ่จะคัดแปลงเรือประมงมาเป็นเรือท่องเที่ยวสำหรับพานักท่องเที่ยวออกตกปลา ดำน้ำ คุปะการังยังเกาะต่าง ๆ บริเวณรอบ ๆ เกาะช้าง ละทิ้งอาชีพดั้งเดิมเนื่องจากสร้างรายได้ไม่น้อยไม่พอเพียงกับความต้องการบริโภคที่เพิ่มมากขึ้นตามกระแสของทุนนิยม และส่วนหนึ่งยังได้จัดทำที่พักเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวในรูปแบบของโฮมสเตย์ แต่มิได้มีความรู้ความเข้าใจในการจัดการอย่างแท้จริง จึงมิได้เป็นการท่องเที่ยวเพื่อถ่ายทอดวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่แท้จริงให้กับนักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ เพียงแต่ให้นักท่องเที่ยวเข้ามาพักยังบ้านของตน มีบริการอาหารเครื่องดื่มแตกต่างจากที่ตนดำรงชีวิตอยู่ กิจกรรมที่ทำส่วนใหญ่ประกอบไปด้วย การกินเหล้า เล่นไพ่ ร้องคาราโอเกะ ตกปลา เล่นน้ำ ดำน้ำคุปะการัง ซึ่งไม่ได้มีกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ถึงวิถีชีวิตของชุมชนและประวัติศาสตร์ความเป็นมาอันยาวนานของชุมชนเกาะช้างแต่อย่างใด ซึ่งฝ่ายชุมชนกลับเป็นฝ่ายที่ต้องเรียนรู้และปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมคนเมือง (นาย ค., สัมภาษณ์, 27 มกราคม 2550)

นอกจากผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจแล้ว การขยายตัวของทุนนิยมบนเกาะช้างมีผลกระทบติดตามมา ทั้งทางด้านสิ่งแวดล้อม สาธารณูปโภค ด้านสังคม และด้านการปกครอง

ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมพบว่าการพัฒนาเมืองท่องเที่ยวบนเกาะช้างอยู่บนฐานของการทุจริตทรัพยากรสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่อย่างจำกัดเพื่อสร้างความมั่งคั่งให้กับนายทุน ได้แก่ การปล่อยน้ำเสียลงทะเล โดยมีได้มีการบำบัดน้ำเสียหรือบำบัด ไม่ได้มาตรฐาน น้ำเสียส่วนใหญ่เกิดจากอาคารที่พัก รีสอร์ทต่าง ๆ ผลที่เห็นชัดเจนในปัจจุบันก็คือชายหาดบริเวณที่เป็นที่ตั้งของรีสอร์ทดังกล่าวทรายจะมีสีคล้ำขึ้น มิได้เป็นสีขาวเช่นเดิม เนื่องจากชายหาดได้ซึมซับและทำหน้าที่กรองน้ำเสียก่อนไหลลงสู่น้ำทะเล

ขยะมูลฝอยที่เกิดจากธุรกิจท่องเที่ยวจะพบว่านักท่องเที่ยวหรือคนภายนอกได้นำเข้ามาในเกาะช้างแต่มิได้นำออกไป การทิ้งขยะมักไม่เป็นที่เป็นทาง

การทำลายปะการังเกิดจากเรือท่องเที่ยวที่พานักท่องเที่ยวไปดำน้ำชมปะการังจะทอดสมอเรือโดยขาดความรู้และความระมัดระวังไปโดนปะการัง การทิ้งขยะมูลฝอยลงทะเล และการปล่อยน้ำเน่าเสียก็มีส่วนทำให้คุณภาพน้ำเปลี่ยนแปลงไป ไม่เหมาะแก่การเจริญเติบโตของปะการัง ดังนั้นปะการังบนเกาะช้างจึงมีจำนวนลดน้อยลงมาก จนต้องมีการทำปะการังเทียมขึ้นมาแทน (สำนักงานพื้นที่พิเศษหมู่เกาะช้างและพื้นที่เชื่อมโยง, 2548, หน้า 10)

การทำลายระบบนิเวศน์ การถมทะเลเพื่อสร้างรีสอร์ท ที่พักต่าง ๆ และที่จอดเรือของ นายทุน รวมถึงการทำลายป่าชายเลนอันเป็นแหล่งอาหารและอนุบาลของสัตว์น้ำทะเล เป็นปัจจัยสำคัญในการทำลายระบบนิเวศน์ที่สมดุล ทำให้สัตว์น้ำต่าง ๆ ลดจำนวนน้อยลงไปเป็นอันมาก ดังจะเห็นได้จากการที่ชาวประมงต้องทำการประมงน้ำลึกขึ้นเรื่อยๆและต้องใช้ระยะเวลาจับปลา มากกว่าสมัยก่อนนั้นมาก นอกจากการถมทะเล การวางผังเมืองของเกาะช้างยังไม่มีมีการประกาศใช้ จึงทำให้สิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ขยายตัวลุกล้ำชายหาดจนเกือบเต็มพื้นที่ (นาย ข., สัมภาษณ์, 28 มกราคม 2550.)

การขาดแคลนน้ำ การขาดแคลนน้ำเนื่องมาจากการตัดไม้ทำลายป่า โดยเฉพาะในเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติจะพบว่านายทุนใหญ่ได้สร้างที่พัก รีสอร์ทและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ แก่นักท่องเที่ยวจนต้องการน้ำกินน้ำใช้มากขึ้นและดึงน้ำของชาวบ้านบนเกาะช้างมาใช้กับธุรกิจท่องเที่ยวเป็นหลัก เจ้าหน้าที่ของรัฐไม่สามารถจัดการอะไรได้มากนัก ในกรณีที่มีการแย่งน้ำ ระหว่างชาวบ้านกับธุรกิจโรงแรม รีสอร์ท เมื่อน้ำไม่พอใช้บนเกาะช้าง เจ้าของธุรกิจดังกล่าวมักแก้ปัญหาด้วยการขุดบ่อบาดาลหรือต่อท่อขึ้นไปเหนือน้ำตกเพื่อคูดน้ำบริเวณเหนือน้ำตก ในขณะที่ชาวบ้านบางส่วนเริ่มซื้อน้ำจากเอกชนที่บรรทุกน้ำมาขาย ราคาน้ำบนเกาะช้างนั้นแพงถึงเที่ยวละ 400-500 บาท บางครั้งสูงถึง 800 บาท (นาย ก., สัมภาษณ์, 27 มีนาคม 2550) ผลที่ตามมาคือทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลายไปอย่างรวดเร็ว

ความเสียหายที่เกิดขึ้นไม่สามารถจะประเมินค่าได้ แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เน้นการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติให้คงอยู่ยั่งยืนเพื่อเป็นจุดขายของการท่องเที่ยวของเกาะช้างที่ถูกกำหนดขึ้น เป็นเพียงภาพฝันที่ไม่มีวันเป็นจริง เมื่อคำว่าพัฒนา กับคำว่า อนุรักษ์ มันเดินสวนทางกัน

นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของเกาะช้างของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ยังส่งผลให้ชุมชนเกาะช้างเกิดปัญหาทางสังคม เช่น ปัญหาความรู้สึกปลอดภัยในชีวิตจะเห็นได้จากการสร้างบ้านบนเกาะช้างสมัยนี้มักนิยมมีประตู รั้วอย่างแน่นหนา ซึ่งผิดกับในสมัยก่อนที่ไม่จำเป็นต้องมีรั้วบ้าน เพราะไม่มีโจรขโมย แต่ปัจจุบันนี้บนเกาะช้างมีคนแปลกหน้าเข้ามาภายในชุมชนมากมาย ไม่ว่าจะเป็น นักท่องเที่ยว แรงงานจากภายนอก และแรงงานต่างด้าว นอกจากนี้ชาวบ้านบนเกาะช้างยังต้องเผชิญกับปัญหาอาชญากรรมที่เพิ่มสูงขึ้น โดยเฉพาะปัญหาจากแรงงานต่างด้าวและแรงงานอีสาน เช่น การฆ่าข่มขืนนักท่องเที่ยว การทะเลาะวิวาท การขโมยทรัพย์สิน ซึ่งเห็นได้จากข้อมูลคดีอาญาใน พ.ศ. 2540 มี 24 ราย และเพิ่มขึ้นใน พ.ศ. 2549 เป็น 110 ราย (ตำรวจภูธร จังหวัดตราด, 2549) การหลั่งไหลเข้ามาของนักท่องเที่ยวจำนวนมากยังนำมาซึ่งปัญหาด้านยาเสพติดที่แพร่เข้าสู่ชุมชน โดยการนำเข้ามาของนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะนักท่องเที่ยวต่างชาติประเภทแบกเป้ (Bag

Packer) นักท่องเที่ยวในรูปแบบนี้มีทัศนคติสุขภาพ เสโรอิน และมั่วสุมกันในเวลากลางคืน เกิดการเลียนพฤติกรรมดังกล่าวในเยาวชนของชุมชนบนเกาะช้างและผู้ที่เกี่ยวข้อง มีปฏิสัมพันธ์กับนักท่องเที่ยวโดยตรง

นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของเกาะช้างของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ยังส่งผลกระทบต่อนโยบายกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นด้วย กล่าวคือ การปกครองท้องถิ่นได้รับผลกระทบจากการจัดตั้งองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนขึ้นเพื่อรับผิดชอบในการนำนโยบายมาปฏิบัติ ซึ่งก่อให้เกิดการทับซ้อนและวิรถอนอำนาจในการบริหารจัดการภายในท้องถิ่น ทำให้ท้องถิ่นไม่สามารถบริหารจัดการทรัพยากรของชุมชนได้อย่างเต็มที่ ผู้นำท้องถิ่นจึงเหมือนเป็นเพียงหุ่นเชิดที่ถูกเชิญเข้าร่วมประชุมรับฟังความคิดเห็นในการดำเนิน โครงการต่าง ๆ เท่านั้น เพราะข้อเสนอหรือความคิดเห็นที่เกิดจากความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริงนั้นมิได้รับความสนใจนำไปปรับปรุง หรือปฏิบัติให้เกิดเป็นรูปธรรมขึ้นมาเลย ทำให้อำนาจถูกรวมศูนย์เข้าสู่ส่วนกลางอย่างเบ็ดเสร็จ และเป็นการทวนกระแสการกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองท้องถิ่น (นาย ก., สัมภาษณ์, 27 ธันวาคม 2549)

บทที่ 5

สรุปและอภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่อง ผลกระทบจากการดำเนินนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของเกาะช้างของรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร สามารถสรุปสาระสำคัญเป็น 4 หัวข้อ ดังนี้

1. ข้อค้นพบจากการศึกษา
2. การอภิปรายผล
3. ข้อเสนอในเชิงนโยบาย
4. ข้อเสนอในการวิจัยครั้งต่อไป

ข้อค้นพบจากการศึกษา

ข้อค้นพบจากการศึกษาเรื่องผลกระทบจากการดำเนินนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของเกาะช้างของรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร สามารถสรุปผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ ดังนี้

1. จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ในการศึกษากระบวนการนำนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนเกาะช้างของรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ไปปฏิบัติ มีข้อค้นพบว่า กระบวนการนำนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในระดับโลกของเกาะช้างของรัฐ มีลักษณะเป็นกระบวนการที่กำหนดจากบนลงล่าง (Top Down Approach) คือ เป็นนโยบายที่ถูกกำหนดโดยกลุ่มนักการเมืองผู้มีอำนาจในรัฐบาลของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตรทั้งสิ้น และนำมาบังคับใช้โดยการผลักดันจากส่วนกลางมาสู่ท้องถิ่นโดยตรง และรัฐบาลได้ตั้งองค์การมหาชนขึ้นมารับผิดชอบกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติ ได้แก่ องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.)

องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.) เป็นองค์การพิเศษที่มีอำนาจเหนือหน่วยงานราชการปกติที่รับผิดชอบในการดำเนินนโยบาย ได้แก่ หน่วยงานราชการส่วนภูมิภาค และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (องค์การบริหารส่วนตำบล)

องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ในฐานะรับผิดชอบการดำเนินการจะเป็นผู้กำหนดแผนแม่บทการพัฒนาพื้นที่พิเศษหมู่เกาะช้างและพื้นที่เชื่อมโยงเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและสร้างกลไกพิเศษในการดำเนินงานบนเกาะช้างก็คือ สำนักงานพัฒนาพื้นที่พิเศษหมู่เกาะช้างและพื้นที่เชื่อมโยง (สพพ.1) การดำเนินนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวดังกล่าวสะท้อนให้เห็นการกีดกันกลุ่มต่าง ๆ ในท้องถิ่นไม่ให้มีส่วนร่วมในการนำนโยบายไป

ปฏิบัติ ไม่ว่าจะเป็นการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจหรือแม้แต่การแสดงความคิดเห็นที่แตกต่าง
 ดังนั้นเราจะพบว่าโครงการที่ดำเนินการภายใต้กรอบหรือนโยบายไปปฏิบัติของ
 รัฐบาลส่วนกลางจึงอยู่ในมือของกลุ่มนายทุนจากส่วนกลางเกือบทั้งสิ้น เช่น โครงการก่อสร้าง
 ท่าเรือ โรงงานกำจัดขยะ บ่อบำบัดน้ำเสีย เป็นต้น

2. จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ในการศึกษาถึงผลกระทบจากการดำเนินนโยบายส่งเสริม
 การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของเกาะช้างของรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร มีข้อค้นพบว่า การนำ
 นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวดังกล่าวไปปฏิบัติ ได้ส่งผลกระทบให้เกิดการขยายตัวของการผลิต
 แบบทุนนิยมของชุมชนบนเกาะช้างมากขึ้น กล่าวคือ สภาพการผลิตของเกาะช้างก่อนการดำเนิน
 นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยว ฯ นั้น ได้เกิดหน่ออ่อนของการผลิตแบบทุนนิยมแล้ว เนื่องจาก
 บทบาทของรัฐในอดีตได้สร้างเงื่อนไขให้เกิดการขยายตัวของทุนนิยม อันเนื่องมาจากการประกาศ
 เขตอุทยานแห่งชาติบนเกาะช้าง การสร้างเส้นทางคมนาคมระหว่างเกาะกับแผ่นดินใหญ่ รวมถึงการ
 สร้างกลไกของรัฐที่ทำให้ชุมชนบนเกาะช้างต้องผูกพันกับระบบเงินตรามากขึ้น ในขณะที่เดียวกันก็
 ไปกีดกร่อนกลไกของชุมชนเดิม เช่น ระบบสาธารณสุขสมัยใหม่ ระบบโรงเรียน ทำให้ชาวบ้าน
 ต้องปรับวิถีการผลิตจากการผลิตเพื่อซึ่งชีพควบคู่กับการขายของป่ามาเป็นการผลิตเพื่อขายใน
 รูปแบบของผู้ผลิตรายย่อยอิสระ ซึ่งใช้แรงงานภายในครอบครัว

ดังนั้นเมื่อรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นำนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวมาดำเนินการ
 บนเกาะช้าง จึงมีผลให้เกิดการขยายตัวของธุรกิจท่องเที่ยว โดยอาศัยการสะสมทุนจากภายนอกและ
 มีการจ้างงานมากขึ้น โดยเฉพาะแรงงานต่างด้าวและแรงงานต่างถิ่น นอกจากนี้ผู้ผลิตรายย่อยภายใน
 เกาะช้างก็ต้องปรับตัวให้การผลิตเพื่อขายมีความเข้มข้นมากขึ้น หรือเปลี่ยนจากการทำประมงไปสู่
 ธุรกิจท่องเที่ยวมากขึ้น

นอกจากนั้น นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวยังส่งผลกระทบอื่น ๆ ที่ติดตามมาด้วยก็คือ
 การทำลายทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผลกระทบด้านสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป
 จากเดิมทั้งด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่เริ่มละทิ้งอาชีพประมงและเกษตรกรรม มีความฟุ้งเฟ้อและ
 มีความต้องการที่จะบริโภคเพิ่มสูงขึ้น ความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สินลดน้อยลง

การอภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่อง ผลกระทบจากการดำเนินนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของเกาะช้าง
 ของรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร สามารถนำกรณีศึกษามาอภิปรายในเชิงทฤษฎี และชี้ให้เห็นถึง
 นัยยะเชิงทฤษฎี ดังนี้

กรณีศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่าทฤษฎีเศรษฐกิจชาวนาของชานาอฟ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของทฤษฎีสองระบบที่นำเสนอโดย ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (2548) ไม่สอดคล้องต่อสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นบนเกาะช้าง กล่าวคือ ทฤษฎีชานาอฟ เน้นหลักการผลิตที่ให้ความสำคัญต่อรูปแบบการผลิตบนฐานของครอบครัว คือ เป็นการผลิตรายย่อยเกี่ยวกับการพัฒนา ทำสวนทำไร่ ทำประมงและการหาของป่ามาขาย โดยผู้ผลิตยังมีความเป็นอิสระของตนเองในแง่ที่มีปัจจัยการผลิตเป็นของตนเอง เช่น ที่ดิน หรือเครื่องมือในการทำมาหากิน และใช้แรงงานภายในครอบครัวสำหรับการผลิตเป็นหลัก ชานาอฟเชื่อว่า การผลิตแบบชาวนาชาวไร่สามารถดำรงตนอยู่ได้ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสังคม เนื่องจากครอบครัวมีความสามารถในการปรับตัวในรูปแบบต่าง ๆ โดยยังคงรักษาเป้าหมายการผลิตเพื่อยังชีพเอาไว้ได้ โดยมีรูปแบบการขยายพื้นที่พื้นที่ผลิตในการเพาะปลูก การเพิ่มความเข้มข้นในการผลิต โดยการ ใช้แรงงาน ในครอบครัวมากขึ้น การเปลี่ยนพืชปลูก การออกไปหางานทำภายนอกเพื่อเลี้ยงครอบครัว แต่กรณีศึกษานบนเกาะช้างชี้ให้เห็นว่ารูปแบบการผลิตรายย่อยอิสระถูกกีดคร่อนจนไม่อาจสามารถดำรงอยู่ได้ในฐานะชาวนามากขึ้นเรื่อย ๆ เช่น การสูญเสียที่ดินของชาวบ้านบนเกาะช้างโดยขายให้แก่นายทุน หรือการที่รัฐประกาศสิทธิความเป็นเจ้าของที่ดินเหนือการครอบครองที่ดินที่มีอยู่เดิมของชาวบ้าน

นอกจากนี้ในอีกด้านหนึ่งยังพบว่า ชาวประมงบนเกาะช้าง ได้เปลี่ยนจากชาวประมงไปเป็นผู้ประกอบการด้านธุรกิจท่องเที่ยวมากขึ้น

อย่างไรก็ดี การเปลี่ยนแปลงของชาวนาผู้ผลิตรายย่อย ยังมีลักษณะเปลี่ยนแปลงอย่างค่อยเป็นค่อยไป ไม่ใช่การเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง คือ เป็นการแยกปัจจัยการผลิตของชาวนาจนชาวนากลายเป็นแรงงานรับจ้าง หรือขยับขึ้นไปเป็นผู้ประกอบการอย่างเป็นระบบ จนเกิดสภาพที่เรียกว่า การแตกตัวทางชนชั้น (Class Differentiation) เนื่องจากการแทรกแซงของระบบทุนนิยม ตามนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนเกาะช้างของรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ยังไม่ก่อให้เกิดผลกระทบอย่างครบวงจร อันเนื่องมาจากการที่รัฐบาลของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ถูกรัฐประหารออกจากอำนาจเมื่อวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549

ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงบนเกาะช้างจึงไม่เกิดปรากฏการณ์ตามทฤษฎีขยายตัวทุนนิยมแนวมาร์กซ์ตามแบบฉบับ (สมศักดิ์ สามัคคีธรรม, 2533)

ทฤษฎีที่จะช่วยในการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของเกาะช้างได้มากที่สุดน่าจะเป็นทฤษฎีวิถีการผลิตแบบเอเชีย กล่าวคือ การเปลี่ยนแปลงที่เกาะช้างเริ่มต้นจากการผลิตแบบยังชีพบนฐานของข้าวไร่ควบคู่ไปกับการผลิตเพื่อขาย โดยการเก็บของป่าของชุมชนชาวจีนอพยพมาตั้งแต่นั้นแรก เช่น การเชื่อมโยงครอบครัวต่าง ๆ ด้วยระบบเครือญาติ หรือการลงแขกเอางานเพื่อแลกเปลี่ยนแรงงานในสถานการณ์ที่เทคโนโลยีในการผลิตยังอยู่ในระดับต่ำ ชุมชนดังกล่าวดำรงอยู่ภายใต้

บริบทของรัฐไทยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นพระเจ้าแผ่นดิน ดังนั้นกลุ่มชุมชนเกาะช้างจึงต้องเสียดายที่เปรียบเสมือนการเช่าที่ดิน เช่น อารักขาเกาะ อารักขาน้ำ เป็นต้น

อย่างไรก็ดี การผลิตเพื่อยังชีพและเพื่อขายของชุมชนชาวจีนกลุ่มบุกเบิกก็ต้องถูกเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ของสังคมผู้ผลิตเพื่อขายของครอบครัวรายย่อยอิสระ หลังจากที่มีการนำนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของเกาะช้างของรัฐบาล พ.ศ.ท.ทักษิณ ชินวัตร จะพบว่า การผลิตรายย่อยอิสระของคนเกาะช้างก็เริ่มได้รับผลกระทบโดยการสูญเสียที่ดิน ซึ่งเป็นปัจจัยการผลิตมากขึ้น

ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

จากผลการศึกษาเรื่องผลกระทบจากการดำเนินนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของเกาะช้างของรัฐบาล พ.ศ.ท.ทักษิณ ชินวัตร ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย ดังนี้

1. ในจัดการท่องเที่ยวจะต้องเพิ่มการมีส่วนร่วมของชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้องร่วมกัน กำหนดนโยบายจากท้องถิ่นขึ้นเสนอส่วนกลาง คือกระบวนการกำหนดจากล่างขึ้นบน (Bottom Up) โดยกลุ่มภายในชุมชน เช่น กลุ่มธุรกิจการท่องเที่ยว กลุ่มชาวสวนชาวประมง และกลุ่มองค์กรปกครองท้องถิ่น เพื่อให้การพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นไปในทางที่เกิดประโยชน์และส่งผลกระทบต่อด้านลบให้กับชุมชนบนเกาะชำน้อยที่สุดจึงต้องเพิ่มการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนบนเกาะช้างในการร่วมกำหนดตัดสินใจและการนำนโยบายไปปฏิบัติ
2. เนื่องจากรูปแบบการท่องเที่ยวในเกาะช้างได้พัฒนาไปตามแนวทางการจัดการท่องเที่ยวแบบธุรกิจมากเกินไปจะเป็นการท่องเที่ยวแบบไม่ใช่ธุรกิจ แม้เป็นการท่องเที่ยวในเชิงนิเวศก็ตาม ดังนั้นการจัดการท่องเที่ยวบนเกาะช้างควรจัดการในรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่หลากหลาย โดยไม่ผูกขาดอยู่ที่กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง การท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ควรจัดรูปแบบให้เป็นธุรกิจที่ดี ได้แก่ การทำรูปแบบธุรกิจโดยชุมชน เช่น ชมรมเรือคายัค บ้านสลักคอก เป็นต้น หรือการทำรูปแบบธุรกิจท่องเที่ยวในขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs)
3. ควรยกเลิกมติคณะรัฐมนตรี ที่มีมติให้พื้นที่เกาะช้างเป็นพื้นที่พิเศษ เนื่องจากการบริหารพื้นที่ขององค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนนั้นทับซ้อนในเชิงอำนาจกับการบริหารงานขององค์กรปกครองท้องถิ่น และเป็นองค์การที่มีอำนาจเบ็ดเสร็จในการจัดการพื้นที่สาธารณะรวมถึงพื้นที่ที่มีได้ออกเอกสารสิทธิ สร้างความเดือดร้อนให้กับชาวบ้านมากมาย และสอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มชาวบ้านบนเกาะช้าง ที่ทำการร้องเรียนถึงนโยบายที่ส่งเสริมให้นักลงทุนขนาดใหญ่ทั้งในและต่างประเทศมาลงทุน โดยเฉพาะของการท่องเที่ยวที่กำหนดเป็นยุทธศาสตร์เพื่อเสริมรายได้ของรัฐ มีการเร่งดำเนินการโดยไม่คำนึงถึง

ความเหมาะสมสอดคล้องกับรากฐานของสังคม โดยสร้าง แก้ไข ปรับเปลี่ยนกฎหมายหลายฉบับ เพื่อเอื้อประโยชน์ต่อการลงทุนด้านธุรกิจ เช่น การแก้ไขกฎหมายอุทยานแห่งชาติ เพื่อให้ตอบสนองธุรกิจท่องเที่ยวได้มากขึ้น การพยายามเสนอร่าง พ.ร.บ. เขตเศรษฐกิจพิเศษ เข้าสู่คณะรัฐมนตรี หรือแม้กระทั่งการออกพระราชกฤษฎีกาจัดตั้ง องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยอาศัยอำนาจแห่ง พ.ร.บ. องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน พ.ร.บ. เขตเศรษฐกิจพิเศษ ซึ่งเป็นร่างที่ขัดต่อเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญที่มีการต่อต้านจากสังคมว่า เป็นกฎหมายขายชาติ เพื่อเอาประโยชน์กลุ่มทุนการเมืองและต่างประเทศ ทั้งนี้ยังรวมไปถึง แผนการพัฒนาของ องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ใน พ.ศ. 2550-2555 ที่รัฐบาลชุดเดิมเป็นนายหน้าในกลุ่มทุนการเมืองเข้ามาเป็นผู้รับเหมาแสวงหาประโยชน์ เช่น สัมปทานกิจการและพื้นที่เกาะต่าง ๆ ประมาณ 8 เกาะของเกาะช้าง และนำมาอ้างว่าเป็นการพัฒนาให้สอดคล้องกับสภาพการณ์เพื่อสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจเพื่อเกิดรายได้ พื้นที่ที่เสี่ยงและมีการเร่งให้ดำเนินการอย่างรวดเร็ว โดยมีซีอีโอเข้ามาใช้อำนาจเบ็ดเสร็จในลักษณะวันสต็อปเซอร์วิส เช่น เกาะช้างและพื้นที่เชื่อมโยง จ.ตราด ในที่ซาฟารี จ.เชียงใหม่ โครงการ อ.ปาย จ.แม่ฮ่องสอน หมู่เกาะเสม็ดและพื้นที่เชื่อมโยง จ.ระยอง - หมู่เกาะพีพี หมู่เกาะลันตา จ.กระบี่ หมู่เกาะตะรุเตา และพื้นที่เชื่อมโยง จ.สตูล หาดเจ้าไหมและหมู่เกาะทะเลตรัง จ.ตรัง ภูหลวง ภูเรือ ภูกระดึง จ.เลย แหลมบัววงอกและพื้นที่เชื่อมโยง จ.กาญจนบุรี ซึ่งในมาตรา 34 องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน สามารถจัดทำข้อตกลงกับหน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่ โดยมีอำนาจที่จะให้หรือไม่ให้ หน่วยงานปกติ ในพื้นที่ดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างได้ตามความต้องการขององค์กร ถือเป็นกรอบป้องกันการตรวจสอบจากภาคส่วนสาธารณะ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ขอเสนอให้มีการทำวิจัยเพื่อศึกษาถึงผลกระทบจากการดำเนินนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของเกาะช้างของรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร โดยมีขอบเขตพื้นที่ครอบคลุมหมู่เกาะช้างและพื้นที่เชื่อมโยง รวมถึงมีขอบเขตด้านเวลาครอบคลุมตั้งแต่ พ.ศ. 2550-2556 อันเป็นระยะเวลาสิ้นสุดการดำเนินแผนแม่บทการพัฒนาพื้นที่พิเศษหมู่เกาะช้างและพื้นที่เชื่อมโยงเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

บรรณานุกรม

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2537). การศึกษาขีดความสามารถในการรองรับการพัฒนาการท่องเที่ยวและจัดทำแผนปฏิบัติการพัฒนาการท่องเที่ยวของหมู่เกาะช้างและชายฝั่งทะเลจังหวัดตราด. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. เกรียงศักดิ์ สิทธิถาวร. (2549, 20 ตุลาคม). สัมภาษณ์.
- _____. (2549, 7 พฤศจิกายน). สัมภาษณ์.
- งานสถิติแห่งชาติ. (2544). รายได้ต่อครัวเรือนต่อปีและค่าจ้างแรงงาน. วันที่ค้นข้อมูล 1 เมษายน 2550, เข้าถึงได้จาก http://webhost.nso.go.th:9999/nso/project/table/files/trat/S-village/2544/000/trat_S-village_2544_000_00000700.xls
- _____. (2547). รายได้ต่อครัวเรือนต่อปีและค่าจ้างแรงงาน. วันที่ค้นข้อมูล 1 เมษายน 2550, เข้าถึงได้จาก http://webhost.nso.go.th:9999/nso/project/table/files/trat/S-cls/2547/000/trat_S-cls_2547_000_00003600.xls
- ฉิ่ง คงบ้าน. (2549, 20 ตุลาคม). สัมภาษณ์.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2548). แนวคิด เศรษฐกิจชุมชน ข้อเสนอทางทฤษฎีในบริบทต่างสังคม (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์.
- ชาธิป สุวรรณทอง. (2546, 4 กรกฎาคม). เกาะช้างกลางกระแส. กรุงเทพฯธุรกิจ, หน้า 2.
- ทยา ยันตะบุษย์. (2549). บทบาทขององค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน). งานนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ การเมืองและการบริหารจัดการ, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ตำรวจภูธร จังหวัดตราด. (2549). คดีอาญา 5 กลุ่ม (รอบ 12 เดือน). วันที่ค้นข้อมูล 28 มีนาคม 2550, เข้าถึงได้จาก <http://trad.police.go.th/data/exam49.htm>
- ธรรมรงค์ อุทัยรังษี. (2529). ผลกระทบจากการท่องเที่ยวที่มีต่อการตั้งถิ่นฐานและการใช้ที่ดิน ในบริเวณเกาะสมุย สุราษฎร์ธานี. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชา ภูมิศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธวัช ปุณโณทก. (2549). เศรษฐกิจและสังคมภาคตะวันออก ตอนที่ 1. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- นาย ก. (2549, 27 ธันวาคม). ผู้นำชุมชนเกาะช้างใต้. สัมภาษณ์.
- _____. (2550, 27 มกราคม). ผู้นำชุมชนเกาะช้างใต้. สัมภาษณ์.
- _____. (2550, 27 มีนาคม). ผู้นำชุมชนเกาะช้างใต้. สัมภาษณ์.

นาย ข. (2550, 28 มกราคม). เจ้าของธุรกิจโรงแรมที่พัก บริเวณหาดทรายขาว และกรรมการกลุ่ม
โรงแรมที่พักรีสอร์ท. สัมภาษณ์.

นาย ค. (2549, 27 ธันวาคม). ผู้นำชุมชนเกาะช้างใต้. สัมภาษณ์.

_____. (2550, 27 มกราคม). ผู้นำชุมชนเกาะช้างใต้. สัมภาษณ์.

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). *อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว*. กรุงเทพฯ: เพรส แอนด์ ดีไซน์.

ปิยนุช คงวิทยากุล. (2540). *ผลกระทบของการท่องเที่ยวที่มีต่อการใช้ที่ดินและสภาพแวดล้อม
ของเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี*. วิทยานิพนธ์การวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต,
สาขาวิชาการวางแผนภาค, บัณฑิตวิทยาลัย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พิมลพรรณ ลากยขยศ. (2541). *การกระจายรายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยวสู่ท้องถิ่น : กรณีศึกษา
เกาะช้าง กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด*. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขา
วิชาเศรษฐศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

พิพัฒน์ นวลอนันต์. (2545). การศึกษาทัศนคติของชุมชนท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวในอุทยาน
แห่งชาติหมู่เกาะช้าง. *วารสารภูมิศาสตร์*, 27(2), 42-55.

พิเศษ เจียจันทร์พงษ์, ราตี บุรุษรัตนพันธุ์ และนฤมล นนทรักษ์. (2542). *วัฒนธรรม พัฒนาการ
ทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์ และภูมิปัญญา จังหวัดตราด*. กรุงเทพฯ: องค์การการค้า
ของคุรุสภา.

มิ่งสรรพ ขาวสอาด. (2540). *โครงการศึกษาเพื่อจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาการท่องเที่ยวของ
ประเทศ*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศ.

ยศ สันตสมบัติ. (2546). *วิธีศึกษาเศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุน
สนับสนุนการวิจัย.

ระพีพรรณ ทองหล่อ, รสีกา อังกูร, ปาลีรัตน์ การดี, อินทิรา นาคันตร์, ภัทรฤดี ครองชนม์,
อรุณลักษณ์ สีมาพันธุ์ และลลิตา พูลเจริญ. (2545). *การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ
สังคม และวัฒนธรรมที่เป็นผลจากการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาจังหวัดน่าน*. กรุงเทพฯ:
มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ละมัย เต็มเต็ม. (2549, 15 กุมภาพันธ์). สัมภาษณ์.

_____. (2549, 20 ตุลาคม). สัมภาษณ์.

วิทยากร เชียงกุล. (2525). การเปลี่ยนแปลงของสังคมชนบทภาคกลาง: ผลจากการขยายตัวของ
เศรษฐกิจทูนนิยม 2503-2523. *วารสารธรรมศาสตร์*, 11, 116-139.

วัชร มั่นทวิน. (2550, 28 มกราคม). ประธานประชาคม ต.เกาะช้าง และกรรมการหมู่บ้าน
คลองสน. สัมภาษณ์.

- ศุภวรรณ โพธิ์นาค (2545). ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อวิถีชีวิตของชุมชนเกาะล้าน เมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีการวางแผนสิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาชนบท, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สาคร คชเขตต์. (2539). จดหมายเหตุความทรงจำสมัยฝรั่งเศสยึดจันทบุรี ตั้งแต่ พ.ศ. 2436 ถึง 2447 (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: ดันอ้อ.
- สมคิด จาตุศรีพิทักษ์. (2545). ท่องเที่ยว สไลด์ซีดีไอ. นิตยสาร โลกสีเขียว, 11(1), 21-25.
- สมชาย เดชะพรหมพันธุ์ และคณะ. (2546). การรักษาเอกลักษณ์และสร้างภูมิทัศน์ทางให้ชุมชนเกาะช้างเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงอันเป็นผลมาจากการพัฒนาการท่องเที่ยวชลบุรี. ชลบุรี: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สมศักดิ์ สามัคคีธรรม. (2533). แนวคิดมาร์ชชีสต์กับการศึกษา เรื่อง การเปลี่ยนแปลงในสังคมชวาณาประเทศเทศโลกที่สาม. กรุงเทพฯ: สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย.
- สำนักงานพื้นที่พิเศษหมู่เกาะช้างและพื้นที่เชื่อมโยง. (2548). เกี่ยวกับ สพพ. 1. วันที่ค้นข้อมูล 21 กันยายน 2549. เข้าถึงได้จาก http://www.kohchang.or.th/dasta/about_main.html
- _____. (2548). โครงการศึกษาความเหมาะสมและออกแบบรายละเอียดระบบระบายน้ำรวบรวมน้ำเสียและระบบบำบัดน้ำเสีย. อพท. นิวส์ สื่อการพัฒนาเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, 1(1), 4-6.
- _____. (2548). จากไป. อพท. นิวส์ สื่อการพัฒนาเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, 1(3), 3.
- _____. (2548). ปะการังหมู่เกาะช้าง ความมั่นคงมาแต่อัจฉริยะกำลังจะหายไป. อพท. นิวส์ สื่อการพัฒนาเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, 1(2), 10.
- _____. (2548). แผนแม่บทและแผนปฏิบัติการพัฒนาพื้นที่พิเศษหมู่เกาะช้างและพื้นที่เชื่อมโยงเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จังหวัดตราด. อพท. นิวส์ สื่อการพัฒนาเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, 1(3), 20.
- _____. (2548). โรงกำจัดขยะเกาะช้างเปิดให้บริการต้นปี 2549. อพท. นิวส์ สื่อการพัฒนาเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, 1(1), 2-3.
- _____. (2548). สร้างท่าเทียบเรือสลักเพชร บางเบา ปี 2549 ใช้งบแห่งละ 50 ล้านบาท. อพท. นิวส์ สื่อการพัฒนาเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, 1(4), 6.
- _____. (2549). คืบหน้า..ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวธารมะขม. อพท. นิวส์ สื่อการพัฒนาเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, 2(6), 17.
- _____. (2549). โรงกำจัดขยะเกาะช้าง เปิดดำเนินการแล้ว. อพท. นิวส์ สื่อการพัฒนาเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, 2(12), 12-15.

หนังสือพิมพ์ไทยโพสต์. (2545). *เสก เกาะช้าง สวรรค์เศรษฐี ดึงจับ-แบกเป้ไม่พึงประสงค์.*

วันที่ค้นข้อมูล 21 กันยายน พ.ศ. 2549, เข้าถึงได้จาก http://www.thaipost.net/index.Asp?bk=sunday&post_date=23/Jun/2545&news_id=55550&cat_id=110100

หนังสือพิมพ์ประชาชาติ. (2548). *เปิดแผนลงทุนพัฒนาเกาะช้าง ชง สมคิด ทุ่มงบ ๗ หมื่นล้าน.*

วันที่ค้นข้อมูล 21 กันยายน 2549, เข้าถึงได้จาก <http://www.skyscrapercity.com/archive/index.php/index.php?t-227656.html>.

หนังสือพิมพ์ประชาไทย. (2548). *องค์การอภัยศ เรื่องร้ายที่ยังไม่รู้จบ.* วันที่ค้นข้อมูล 21

กันยายน 2549, เข้าถึงได้จาก <http://www.prachatai.com/05web/th/home/index.php>

องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. (ม.ป.ป.). *แผนแม่บท และ*

แผนปฏิบัติการพื้นที่พิเศษหมู่เกาะช้างและพื้นที่เชื่อมโยงเพื่อการท่องเที่ยวอย่าง

ยั่งยืน รายงานฉบับสมบูรณ์. วันที่ค้นข้อมูล 15 พฤศจิกายน 2549, เข้าถึงได้จาก

http://www.dasta.or.th/dasta/promote_masterplan.html

องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้าง. (2543). *สภาพเศรษฐกิจ. ใน เอกสารประกอบการบรรยายสรุป*

องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้าง (หน้า 2). ตราด: องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้าง.

_____. (2549). *สภาพเศรษฐกิจ. เอกสารประกอบการบรรยายสรุปองค์การบริหารส่วนตำบล*

เกาะช้าง (หน้า 2). ตราด: องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้าง.

องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้างใต้. (2543). *สภาพทางเศรษฐกิจและสังคม. ใน เอกสารประกอบการ*

การบรรยายสรุปองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้างใต้ (หน้า 3). ตราด: องค์การบริหาร

ส่วนตำบลเกาะช้างใต้.

_____. (2549). *สภาพทางเศรษฐกิจและสังคม. ใน เอกสารประกอบการบรรยายสรุปองค์การ*

บริหารส่วนตำบลเกาะช้างใต้ (หน้า 2). ตราด: องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะช้างใต้.

มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University

ภาคผนวก

แนวการสัมภาษณ์ข้อมูลพื้นฐานชุมชน

- ชื่อชุมชนที่เรียกมีความหมายหรือไม่ อย่างไร
- ชุมชนมีอายุนานเท่าไร เพราะอะไรจึงมาตั้งที่นี่
- คนในชุมชนมาจากไหน เชื้อชาติอะไรบ้าง จำนวนกี่ครัวเรือน ใครเป็นผู้นำมา
- ชุมชนผ่านกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญอย่างไรบ้าง
  - อะไรเป็นสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงนั้น (การประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติ, ถนน, ไฟฟ้า, โทรศัพท์ เป็นต้น)
  - ผลกระทบที่สำคัญอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงคืออะไร
- พื้นที่และจำนวนครัวเรือนในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร
- เหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในชุมชนมีหรือไม่ ส่งผลอย่างไรต่อชุมชน
- อาชีพหลักของคนในชุมชนคืออะไร เพราะเหตุใดจึงยึดอาชีพนั้น
- วิธีการผลิต ปัจจัยการผลิตและเทคโนโลยีที่ใช้ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันเป็นอย่างไร
- มีอาชีพเสริมหรือไม่ แต่ละกิจกรรมเป็นไปเพื่อการบริโภคภายในครัวเรือน หรือเพื่อขายหรือทั้งสองอย่าง
- ผลผลิตพอเลี้ยงตัวเองในชุมชนหรือไม่
  - ถ้าไม่พอทำอย่างไร
  - ถ้ามีส่วนเกินจะทำ/ใช้อย่างไร
- สภาพปัญหาของการผลิตในอดีตถึงปัจจุบันที่สำคัญมีบ้างหรือเปล่า ถ้ามีชาวบ้านแก้ปัญหาอย่างไร
- มีอาชีพหรือกิจกรรมการผลิตอะไรที่สูญหายไปแล้วบ้าง ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น และอยากเห็นสิ่งเหล่านี้กลับมาอีกหรือไม่
- ลักษณะการขยายตัวของเศรษฐกิจเงินตราและการผลิตเพื่อขายเกิดขึ้นเมื่อไร เพราะเหตุใด
- อิทธิพลของเพื่อนบ้านและโฆษณาทางสื่อต่าง ๆ ต่อการบริโภคมีมากน้อยเพียงใด
- การได้มาซึ่งที่ดินในอดีตมีวิธีการอย่างไร สภาพการไ้ใช้งานแต่ละประเภทเริ่มมีเมื่อไร
- สภาพการถือครองที่ดินเป็นอย่างไร
  - เป็นเจ้าของที่ดินเองหรือเช่าหรือเป็นแรงงานสัดส่วนเท่าไร
  - ถ้าเช่า อัตราค่าเช่าเท่าไร
  - ถ้ารับจ้างได้ค่าแรงงานเท่าไร

17. การเปลี่ยนแปลงการถือครองที่ดินมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไรหรือไม่ ทำไมต้องขายที่ดิน ขายให้ใคร คนที่ขายที่ดินแล้ว ส่วนใหญ่ไปทำอาชีพอะไร
18. ที่ดินส่วนกลางในชุมชนมีหรือไม่ ถ้ามี ขนาดและการใช้ประโยชน์ในอดีตมาถึงปัจจุบัน แตกต่างกันอย่างไร เพราะอะไร
19. โครงสร้างชนชั้นทางเศรษฐกิจและบทบาทหน้าที่ของแต่ละชนชั้นเป็นอย่างไร
20. ลักษณะของความสัมพันธ์แบบเครือญาติและระบบอุปถัมภ์ในชุมชนเป็นอย่างไร มีผลต่อระบบกรรมสิทธิ์/ ความเป็นเจ้าของในชุมชนอย่างไร
21. ระบบความเชื่อและประเพณีดั้งเดิมเป็นอย่างไร มีผลต่อการดำรงชีวิตประจำวันของชุมชนอย่างไร เปลี่ยนแปลงไปมากน้อยเพียงใดในปัจจุบัน
22. วัดมีบทบาทต่อชุมชนอย่างไรตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน
23. ใครคือผู้นำในชุมชนมีเกณฑ์การพิจารณาอย่างไร (ตำแหน่ง, การศึกษา, คุณธรรม, พิธีกรรม, ฐานะทางเศรษฐกิจ, อิทธิพล) ในอดีตและปัจจุบันต่างกันหรือไม่ อย่างไร
24. ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการพัฒนาชุมชน/ วัด/ การปกครองชุมชนหรือไม่ อย่างไร เพียงใด

แนวการสัมภาษณ์เจาะลึก

1. นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเกาะช้างมีผลกระทบอย่างไรบ้างต่อชุมชน
2. ข้อดี ข้อเสียจากการท่องเที่ยวมีบ้างหรือไม่ อย่างไร
3. การเข้ามาของนักท่องเที่ยวในเกาะช้างก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างไรบ้าง
4. มีการเปลี่ยนแปลงการถือครองที่ดินมากน้อยเพียงใด ใครเป็นผู้ถือครองรายใหม่
5. การใช้ที่ดินในกิจกรรมการท่องเที่ยวมีผลอย่างไรต่อชุมชนบ้าง
6. ชุมชนประสบปัญหากับการเปลี่ยนแปลงการถือครองที่ดินหรือไม่ อย่างไร
7. ชุมชนมีส่วนร่วมต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวมากน้อยเพียงใด อย่างไร
8. มีการถ่ายโอนแรงงานเข้าสู่กระบวนการท่องเที่ยวหรือไม่
9. กิจกรรมการท่องเที่ยวส่งผลอย่างไรต่อการประกอบอาชีพเดิมและรายได้
10. มีการบุกรุกแผ้วถางป่าไม้ ป่าชายเลนหรือไม่ภายหลังการส่งเสริมการท่องเที่ยว ถ้ามี
เป็นไปเพื่อกิจกรรมใด
11. ประการังยังคงสภาพความสมบูรณ์อยู่หรือไม่ เพราะเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น
12. มีปัญหาเรื่องขยะมูลฝอยหรือไม่ เพราะเหตุใด
13. ปัญหาทางด้านมลภาวะทางอากาศและน้ำเสียเกิดขึ้นมากน้อยเพียงใด เพราะเหตุใด
14. ความสัมพันธ์ภายในชุมชนเป็นอย่างไร ระบบเครือญาติและระบบอุปถัมภ์ยังมีอยู่
หรือไม่
15. มีการประสานประเพณีดั้งเดิมเข้ากับกิจกรรมการท่องเที่ยวบ้างหรือไม่ อย่างไร
16. ความเปลี่ยนแปลงของความเชื่อและวัฒนธรรมจากกิจกรรมการท่องเที่ยวมีมากน้อย
เพียงใด อย่างไร
17. มีการปะทะกันระหว่างค่านิยมและวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวกับชุมชนมากน้อย
เพียงใด ก่อให้เกิดปัญหาหรือไม่ อย่างไร
18. ชุมชนมีการปรับตัวอย่างไรต่อความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น
19. ใครเป็นผู้มีบทบาทในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น
20. ชุมชนมีบทบาทอย่างไรต่อการกำหนดทิศทางการท่องเที่ยว
21. ชุมชนมีส่วนได้ส่วนเสียอย่างไรต่อกิจกรรมการท่องเที่ยว
22. มีการจัดตั้งกลุ่มอะไรบ้างภายในชุมชน เป็นไปเพื่ออะไร
23. การจัดตั้งกลุ่มดังกล่าวมีผลต่อการกำหนดทิศทางการท่องเที่ยวอย่างไร

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ชื่อ - สกุล

นางสาวจตุตินันท์ ขวัญเนตร

วัน เดือน ปีเกิด

2 มีนาคม 2525

สถานที่เกิด

อำเภอแกลง จังหวัดระยอง

สถานที่อยู่ปัจจุบัน

63/100 ม.2 ต.ทุ่งควายกิน

อ.แกลง จ.ระยอง 21110

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2547

ศิลปศาสตรบัณฑิต (ประวัติศาสตร์)

มหาวิทยาลัยบูรพา

พ.ศ. 2550

รัฐศาสตรมหาบัณฑิต

(เศรษฐศาสตร์การเมืองและการบริหารจัดการ)

มหาวิทยาลัยบูรพา

มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University